

STRATEGIA ROZWOJU GMINY LASKOWA 2021-2030

Słoneczny Kwiąt Małopolski

SPIS TREŚCI

SPIS TABEL	2
SPIS RYSUNKÓW	2
1. WSTĘP	5
2. STRATEGIA ROZWOJU GMINY JAKO INSTRUMENT PROWADZENIA POLITYKI RZWOJU	5
3. DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO	6
3.1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ	7
3.1.1. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH	7
3.1.2. UKSZTAŁTOWANIE TERENU	10
3.1.3. BOGACTWA NATURALNE, MOŻLIWOŚCI ICH EKSPLOATACJI I WYKORZYSTANIA	11
3.1.4. WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	11
3.2. LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE	11
3.3. GOSPODARKA I RYNEK PRACY	18
3.4. ŚRODOWISKO NATURALNE I INFRASTRUKTURA	19
3.5. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE	26
3.6. SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA	29
3.7. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	33
3.8. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	36
3.9. POLITYKA SPOŁECZNA	40
3.9.1. POMOC SPOŁECZNA	40
3.9.2. OCHRONA ZDROWIA	42
3.9.3. EDUKACJA I WYCHOWANIE	45
3.9.4. KAPITAŁ SPOŁECZNY	48
3.9.5. FINANSE SAMORZĄDOWE	50
4. WNIOSKI Z DIAGNOZY - ANALIZA SWOT	55
5. CELE STRATEGICZNE W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM I PRZESTRZENNYM ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH DLA OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGICZNYCH.	57
6. OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, W TYM W WYMIARZE PRZESTRZENNYM ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA.	78
7. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY.	81
8. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY	83
9. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI OKREŚLONE W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA : „MAŁOPOLSKA 2030”	86
10. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI KLUCZOWE DLA GMINY, WRAZ Z ZAKRESEM PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	89
11. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII, W TYM WYTYCZNE DO SPORZĄDZENIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH.	93
12. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	95
13. WYKORZYSTANE MATERIAŁY, LITERATURA.	99

SPIS TABEL

Tabela 1. Podstawowa struktura gruntów w przykładowych gminach	10
Tabela 2. Liczba ludności w Gminie Laskowa.	12
Tabela 3. Zmiana liczby mieszkańców w latach 2015 – 2019 w sołectwach Gminy Laskowa	14
Tabela 4. Obszary prawnie chronione oraz tereny leśne w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek	19
Tabela 5. Analiza SWOT	56
Tabela 6. Wskaźniki monitorowania realizacji Strategii Rozwoju Gminy Laskowa.	79
Tabela 7. Wykaz dokumentów wykonawczych.	89
Tabela 8. Wykaz przedsięwzięć planowanych do realizacji wg Wieloletniej Prognozy Finansowej	92

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Podstawowe role strategii rozwoju gminy.	6
Rysunek 2. Lokalizacja województwa małopolskiego na tle kraju.	7
Rysunek 3. Lokalizacja powiatu limanowskiego na tle województwa małopolskiego.	8
Rysunek 4. Gminy w powiecie limanowskim	9
Rysunek 5. Sołectwa w Gminie Laskowa	9

Rysunek 6. Odległość z Laskowej do większych ośrodków miejskich.....	10
Rysunek 7. Liczba ludności w gminie Laskowa	12
Rysunek 8. Gęstość zaludnienia (liczba mieszkańców na 1 km ²) w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek terytorialnych w 2019 roku.	12
Rysunek 9. Przyrost liczby ludności w latach 2010 – 2019 w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek terytorialnych.	13
Rysunek 10. Liczba mieszkańców sołectw gminy Laskowa w roku 2019.....	13
Rysunek 11. Saldo ruchu naturalnego (przyrost naturalny) w latach 2010 – 2019 w gminie Laskowa.....	14
Rysunek 12. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2013 – 2019 w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek terytorialnych	15
Rysunek 13. Saldo migracji mieszkańców w latach 2010 – 2019 w Gminie Laskowa.	15
Rysunek 14. Saldo migracji w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2013 – 2019 w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek terytorialnych.....	16
Rysunek 15. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w roku 2019 w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek terytorialnych w %.....	16
Rysunek 16. Ludność według ekonomicznych grup wieku w Gminie Laskowa.....	17
Rysunek 17. Zmiana liczby ludności w Województwie Małopolskim.	17
Rysunek 18. Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych w Gminie Laskowa w latach 2010-2018.....	18
Rysunek 19. Stopa bezrobocia w Gminie Laskowa w latach 2010-2019 na tle innych jednostek.....	18
Rysunek 20. Długość sieci wodociągowej [km] w Gminie Laskowa w latach 2014-2019 na tle innych jednostek	20
Rysunek 21. Długość sieci kanalizacyjnej [km] w Gminie Laskowa w latach 2014-2019 na tle innych jednostek	20
Rysunek 22. Długość sieci gazowej [km] w Gminie Laskowa w latach 2014-2019 na tle innych jednostek ...	21
Rysunek 23. % udział ludności Gminy Laskowa korzystającej z sieci wodociągowej w latach 2014-2019 na tle innych jednostek	21
Rysunek 24. % udział ludności Gminy Laskowa korzystającej z sieci kanalizacyjnej w latach 2014-2019 na tle innych jednostek	22
Rysunek 25. % udział ludności Gminy Laskowa korzystającej z sieci gazowej w latach 2014-2019 na tle innych jednostek.....	22
Rysunek 26. Ilość odpadów zebranych z terenu Gminy Laskowa w latach 2017-2019	24
Rysunek 27. Ilość odpadów komunalnych zebranych z terenu Gminy Laskowa w latach 2017-2019 na tle innych jednostek.....	24
Rysunek 28. Ilość odpadów komunalnych zebranych w sposób selektywny z terenu Gminy Laskowa w latach 2017-2019 na tle innych jednostek.....	25
Rysunek 29. Ilość odpadów komunalnych zebranych na jednego mieszkańca z terenu Gminy Laskowa w 2019 roku na tle innych jednostek.....	25
Rysunek 30. Dwór w Laskowej.	26
Rysunek 31. Cmentarz wojenny w Laskowej.	26
Rysunek 32. Kościół p.w. św. Katarzyny w Kamionce Małej.	27
Rysunek 33. Cmentarz wojenny w Kamionce Małej.	27
Rysunek 34. Kościół p.w. św. Michała w Ujanowicach.	28
Rysunek 35. Stacja narciarska Laskowa - Kamionna.	29
Rysunek 36. Mapa turystyczna Gminy Laskowa.	30
Rysunek 37. Kluby sportowe na 10 tys. ludności w Gminie Laskowa na tle innych jednostek.....	32
Rysunek 38. Kluby sportowe w Gminie Laskowa na tle innych jednostek.....	32
Rysunek 39. Zestawienie udziału jednostek OSP w zdarzeniach za rok 2020.....	36
Rysunek 40. Mapy zagrożenia powodziowego – obszar Gminy Laskowa.	38
Rysunek 41. Ilość zdarzeń drogowych w latach 2010-2020 na terenie Gminy Laskowa na tle innych jednostek.	40
Rysunek 42. Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w Gminie Laskowa.....	41
Rysunek 43. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	41
Rysunek 44. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	42
Rysunek 45. Porady lekarskie w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	42
Rysunek 46. Ilość osób przypadających na aptekę ogólnodostępną w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.....	43
Rysunek 47. Wydatki na ochronę zdrowia w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	44
Rysunek 48. Budynki mieszkalne w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	44
Rysunek 49. Zasoby komunalne w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	45

Rysunek 50. Ilość dzieci objętych opieką przedszkolną w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	46
Rysunek 51. Ilość dzieci objętych opieką przedszkolną przypadające na jedno miejsce w placówce przedszkolnej w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	46
Rysunek 52. Współczynnik skolaryzacji w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	47
Rysunek 53. Ilość uczniów przypadających na jeden oddział szkolny w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	47
Rysunek 54. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	48
Rysunek 55. Dochody i wydatki budżetowe [mln zł.] w Gminie Laskowa w latach 2011-2019.	50
Rysunek 56. Dochody [tys. zł.] na jednego mieszkańca w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	51
Rysunek 57. Wydatki [tys. zł.] na jednego mieszkańca w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.	51
Rysunek 58. Dochody [tys. zł.] na jednego mieszkańca w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych wg. klasyfikacji budżetowej.	53
Rysunek 59. Wydatki [tys. zł.] na jednego mieszkańca w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych wg. klasyfikacji budżetowej.	54
Rysunek 60. Wyznaczone cele rozwojowe Gminy Laskowa	59
Rysunek 61. Model struktury przestrzenno-funkcjonalnej Gminy Laskowa	83
Rysunek 62. Krajowe obszary strategicznej interwencji.	87
Rysunek 63. Położenie przyrodniczych obszarów chronionych w Małopolsce.	89
Rysunek 64. Obszary strategicznej interwencji OSI Gminy Laskowa.	93
Rysunek 65. System realizacji strategii.	94

1. WSTĘP

Strategia Rozwoju gminy jest kluczowym elementem planowania rozwoju lokalnego. Jest to dokument, którego celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju gminy. Strategia Rozwoju jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Strategia Rozwoju umożliwia również efektywne gospodarowanie własnymi, zwykle ograniczonymi zasobami gminy, takimi jak: zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe.

Dobrze zorganizowany proces opracowania Strategii Rozwoju umożliwia zaangażowanie władz lokalnych oraz mieszkańców w planowanie swojej przyszłości. Uwzględnienie zgłaszanych opinii i pomysłów pozwala na wypracowanie strategii, z którą będzie się identyfikowała w dużym stopniu społeczność lokalna. Utożsamianie się władz i mieszkańców gminy z opracowaną strategią stanowi niezbędny warunek jej skutecznej realizacji.

Konieczność posiadania Strategii Rozwoju gminy podyktowana jest nie tylko względami praktycznymi „dobrego rządzenia”, ale również wynika z uregulowań prawnych, zawartych między innymi w ustawie o samorządzie gminnym czy też ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w której Strategia Rozwoju gmin i powiatów zostały zaliczone – obok strategii rozwoju kraju, strategii sektorowych oraz strategii wojewódzkich – do kluczowych dokumentów planistycznych, na podstawie których powinna być prowadzona polityka rozwoju kraju (Art. 9 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U. 2020 poz. 1295 – tekst jednolity ze zm.). Strategia Rozwoju gminy stanowi również formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł unijnych. Na przykład jednym z warunków ubiegania się o środki z obowiązującego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2021-2027 jest posiadanie aktualnej Strategii Rozwoju gminy wraz z wynikającym z niej wieloletnim planem inwestycyjnym.

W strukturze niniejszego dokumentu wyodrębniono:

I. **Część diagnostyczna**, w której przedstawiona została obecna sytuacja rozwojowa Gminy Laskowa i oraz główne trendy rozwojowe, które będą determinowały rozwój regionu;

II. **Część strategiczną**, gdzie, w oparciu o wnioski wynikające z Części I, zdefiniowano wizję rozwoju Gminy Laskowa oraz główne kierunki działań służące jej realizacji wraz ze wskaźnikami reprezentującymi zakładane miary sukcesu.

2. STRATEGIA ROZWOJU GMINY JAKO INSTRUMENT PROWADZENIA POLITYKI ROZWOJU

Podstawy do sporządzania strategii rozwoju gminy określają w szczególności:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2020 poz. 713 – tekst jednolity ze zm.),
- ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2021 poz. 1057 – tekst jednolity),
- ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2021 poz. 247 – tekst jednolity ze zm.).

Rysunek 1. Podstawowe role strategii rozwoju gminy.

W odniesieniu do Strategii Rozwoju przyjęto następujące założenia:

- realizacja Strategii ma służyć mieszkańcom gminy oraz instytucjom i organizacjom funkcjonującym na omawianym terenie,
- decyzję o przyjęciu Strategii oraz decyzję dotyczącą realizacji jej założeń podejmuje Rada Gminy Laskowa,
- strategia została opracowana przy współudziale mieszkańców gminy i władz gminy, co wpływa na wartość tego dokumentu. W pracy nad strategią wykorzystana została wiedza ludzi najlepiej znających problemy i potrzeby gminy, a także nastąpiła integracja społeczności wokół istotnych problemów gminy,
- projekt strategii poddano społecznej konsultacji, której wyniki są podstawą hierarchizacji potrzeb i celów.

Strategia Rozwoju Gminy Laskowa będzie na bieżąco aktualizowana we współpracy z lokalnymi partnerami społeczno – gospodarczymi.

3. DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO

Kompleksowa i pogłębiona diagnoza stanowi punkt wyjścia i bazę dla opracowania strategii rozwoju gminy. Zgodnie z obowiązującym prawem, diagnoza nie jest już tylko dobrą praktyką czy standardem realizacyjnym, ale obowiązkiem ustawowym¹

Diagnoza polega na zgromadzeniu, a następnie analizie danych na temat gminy i jej otoczenia oraz powinna:

- identyfikować najważniejsze wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwoju gminy,
- nazywać główne bariery i szanse wynikające ze zidentyfikowanych uwarunkowań,
- określać potencjały gminy, nawiązując do dostępnych zasobów oraz lokalnej specyfiki, w tym zróżnicowania terytorialnego.

Diagnoza ma na zadanie wskazywać główne trendy i potencjalne kierunki rozwoju w przyszłości. Powinna zawierać zarówno elementy retrospektywne, jak i opisujące przyszłość. Jednocześnie powinna być prowadzona z uwzględnieniem otoczenia, uwarunkowań zewnętrznych i trendów rozwojowych o charakterze lokalnym i ponadlokalnym.

¹ Wymóg przeprowadzenia „diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych” wynika z art. 10a ust ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju /Dz.U. 2019 poz. 1295 – tekst jednolity ze zm.

3.1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ

3.1.1. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH

Gmina wiejska Laskowa przynależy administracyjnie do powiatu limanowskiego, będącego częścią województwa małopolskiego.

Gmina Laskowa graniczy z następującymi jednostkami administracyjnymi:

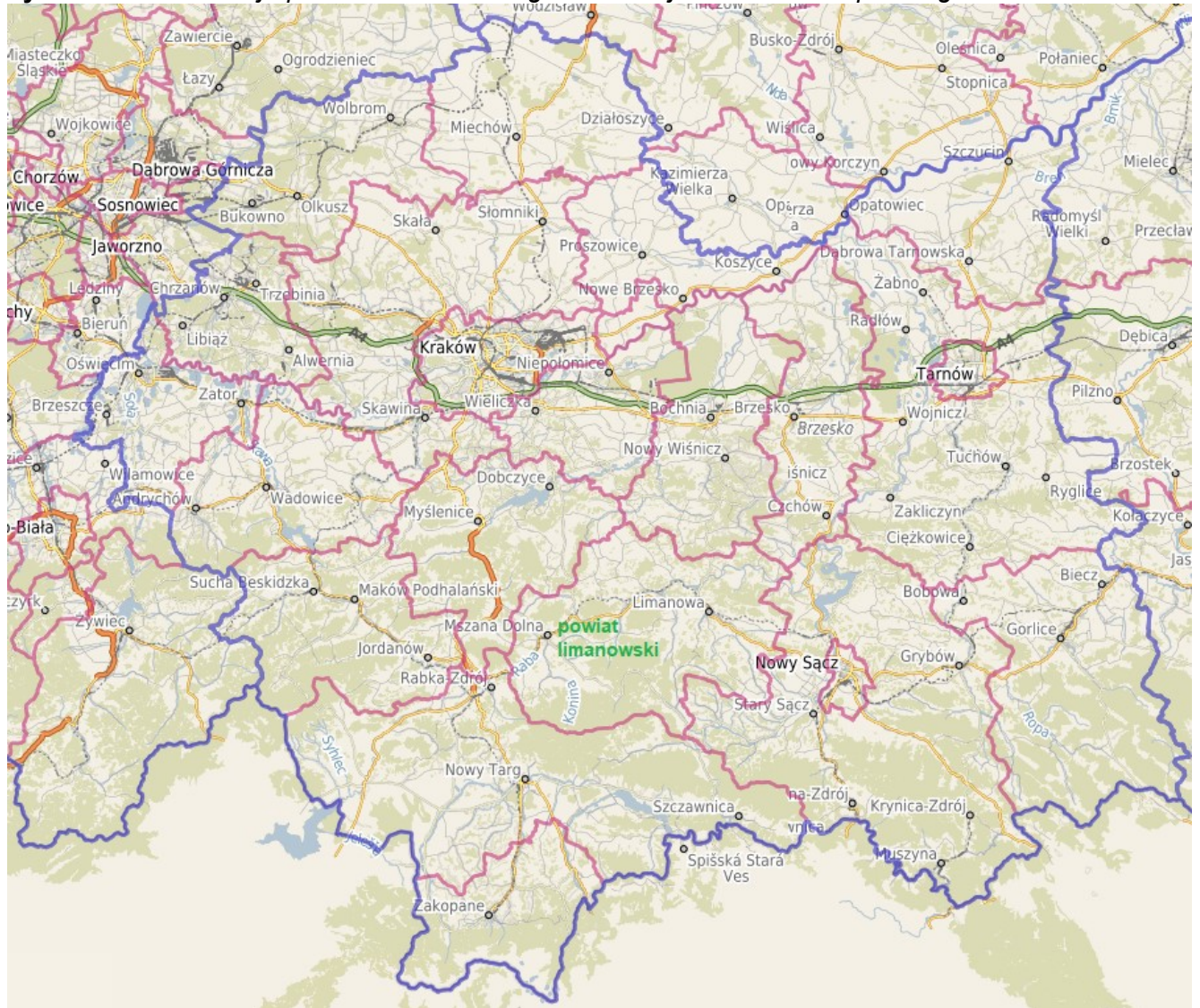
- od północy z powiatem bocheńskim, gminami: Żegocina oraz Lipnica Murowana,
- od północnego-wschodu z powiatem brzeskim, gminą Iłkowa,
- od wschodu z powiatem nowosądeckim, gminą Łososina Dolna,
- od południa z powiatem limanowskim, gminą Limanowa.

Rysunek 2. Lokalizacja województwa małopolskiego na tle kraju.

Źródło: <https://polska.e-mapa.net/>

Rysunek 3. Lokalizacja powiatu limanowskiego na tle województwa małopolskiego.

Źródło: <https://polska.e-mapa.net/>

Gmina Laskowa należy do zespołu gmin powiatu limanowskiego, w skład którego wchodzi następujące jednostki administracyjne (gminy): Jodłownik, Mszana Dolna, Dobra, Tymbark, Słomnice, Niedźwiedź, Kamienica, Łukowica, gmina Limanowa oraz miasta: miasto Limanowa i Mszana Dolna.

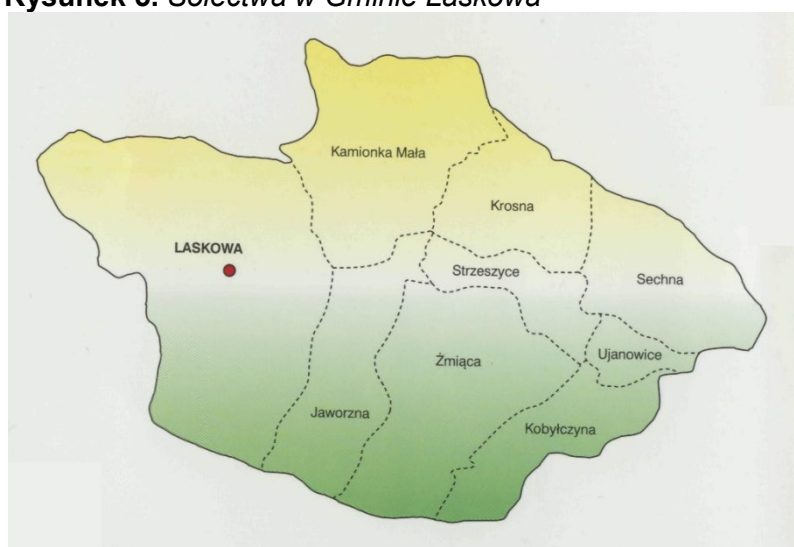
Rysunek 4. Gminy w powiecie limanowskim

Źródło: <http://www.ilimanowa.pl>

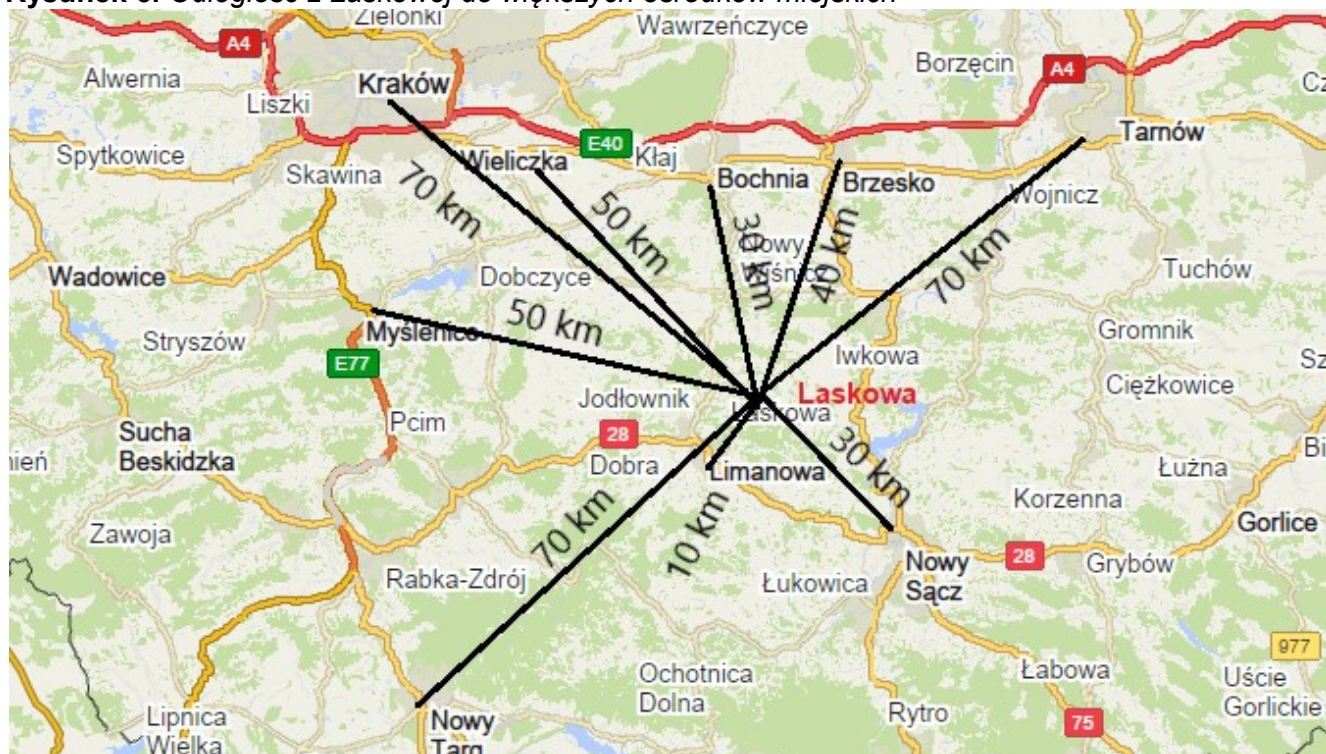
Siedzibą gminy jest miejscowość Laskowa położona w zachodniej części obszaru gminy. Gminę stanowi 9 sołectw: Laskowa, Jaworzna, Kamionka Mała, Kobyłczyna, Krosna, Sechna, Strzeszyce, Ujanowice i Żmiąca.

Rysunek 5. Sołectwa w Gminie Laskowa

Źródło: www.laskowa.pl

Gmina Laskowa znajdują się w następujących odległościach od: Krakowa (70 km), Nowego Sącza (30 km), Rabki (40 km), Bochni (35km), Zakopanego (90 km).

Rysunek 6. Odległość z Laskowej do większych ośrodków miejskich

Źródło: <https://mapa.targeo.pl>

Położenie gminy jest niezbyt dogodne względem większych ośrodków takich jak: Kraków, Nowy Targ czy Tarnów co stwarza gorsze możliwości korzystania z infrastruktury społecznej o znaczeniu ponadlokalnym i regionalnym.

3.1.2. UKSZTAŁTOWANIE TERENU

Tabela 1. Podstawowa struktura gruntów w przykładowych gminach

Gmina	Powierzchnia	Użytki rolne [ha]	Grunty leśne [ha]	Grunty pod wodami [ha]	Grunty zurbanizowane [ha]	Łącznie [ha]
Laskowa	ha	4 060	2 902	96	164	7 222
	% pow.	56	40	1	2	
Tymbark	ha	1 908	1 119	69	171	3 267
	% pow.	58	34	2	5	
Łukowica	ha	4 669	1 958	42	277	6 946
	% pow.	67	28	0,6	4	
Słupnice	ha	2 944	2 504	33	187	5 668
	% pow.	52	44	0,6	3	

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Grunty Gminy Laskowa przede wszystkim zajęte są pod użytki rolne oraz lasy czy zadrzewienie. W powyższej tabeli przedstawiono gminy z powiatu limanowskiego, które pod względem wielkości, struktury gruntów oraz położenia względem miasta Limanowa mają podobną strukturę. Dlatego w dalszej diagnozie będziemy porównywać Gminę Laskowa z gminami Tymbark, Łukowica i Słupnice, co posłuży jako podstawa do samodoskonalenia.

3.1.3. BOGACTWA NATURALNE, MOŻLIWOŚCI ICH EKSPLOATACJI I WYKORZYSTANIA

Surowce mineralne występujące na terenie Gminy Laskowa to: kamienie budowlane i drogowe reprezentowane przez piaskowce magurskie i podmagurskie oraz kruszywo naturalne w dolinie rzeki Łososiny, mające jednak ograniczone możliwości wykorzystania, ze względu na obszary chronione. Z uwagi na charakter gminy i pokrycie w 96 % powierzchni Gminy obszarami przyrodniczo cennymi nie zakłada się w przyszłości wydobywania surowców mineralnych z terenu gminy.

3.1.4. WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Układ komunikacyjny Gminy Laskowa stanowi sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Przez gminę przebiega droga wojewódzka o numerze DW 965 relacji Bochnia – Limanowa oraz 3 drogi powiatowe. Stan techniczny drogi wojewódzkiej i dróg powiatowych jest oceniany jako średni - głównie ze względu na niekorzystne warunki fizjograficzne i rzeźbę terenu.

Wśród dróg gminnych wyróżnia się drogi gminne klasy L – lokalne oraz drogi klasy D – dojazdowe. Drogi gminne mają nawierzchnię utwardzoną: asfaltową, bitumiczną oraz tłuczniową lub nawierzchnię nieutwardzoną - gruntową.

Problemy komunikacyjne gminy wynikają z ukształtowania terenu na obszarze gminy, przede wszystkim konieczności odpowiedniego utrzymania dróg ze względu na bardzo często występujące zjawiska erozyjne i osuwiskowe oraz trudności w utrzymaniu dróg w okresie zimowym, ze względu na duże spadki w obrębie ich przebiegu. Problem stanowi również wzmożony ruch na drodze wojewódzkiej nr 965 Bochnia–Limanowa i drodze powiatowej Młynne–Ujanowice (nakładanie się ruchu tranzytowego na ruch lokalny). Główne trasy komunikacyjne, jakimi są droga wojewódzka i drogi powiatowe posiadają nienormatywne parametry. Układ komunikacyjny gminy wymaga usprawnienia. Planowane zmiany w obrębie komunikacji dotyczyć będą połączeń drogowych, stanu technicznego i parametrów dróg. Konieczne będzie ograniczenie istniejących zjazdów i wykluczenie zbyt wielkiej ilości włączeń do drogi wojewódzkiej nr 965 dla poprawy płynności ruchu oraz stromy przebieg pomiędzy przełęczą „Widoma”, a Laskową. W związku z planowanym rozwojem komunikacji i nasilającym się ruchem drogowym należy się liczyć ze wzrostem uciążliwości związanym zwłaszcza z drogą wojewódzką nr 965 oraz drogą powiatową Młynne–Laskowa–Łososina Dolna (hałas, zanieczyszczenie powietrza, nasilenie potoków ruchu drogowego). Rozwiązania wymagać będzie również zapewnienie dojazdów do obszarów osadniczych położonych w obrębie stoków o dużych spadkach i zagrożonych procesami osuwiskowymi

Na terenie gminy publiczny transport zbiorowy realizowany jest przez prywatnych operatorów. Usługi z zakresu zbiorowego transportu nie są realizowane przez gminę, głównie ze względu na wysokie koszty z tym związane.

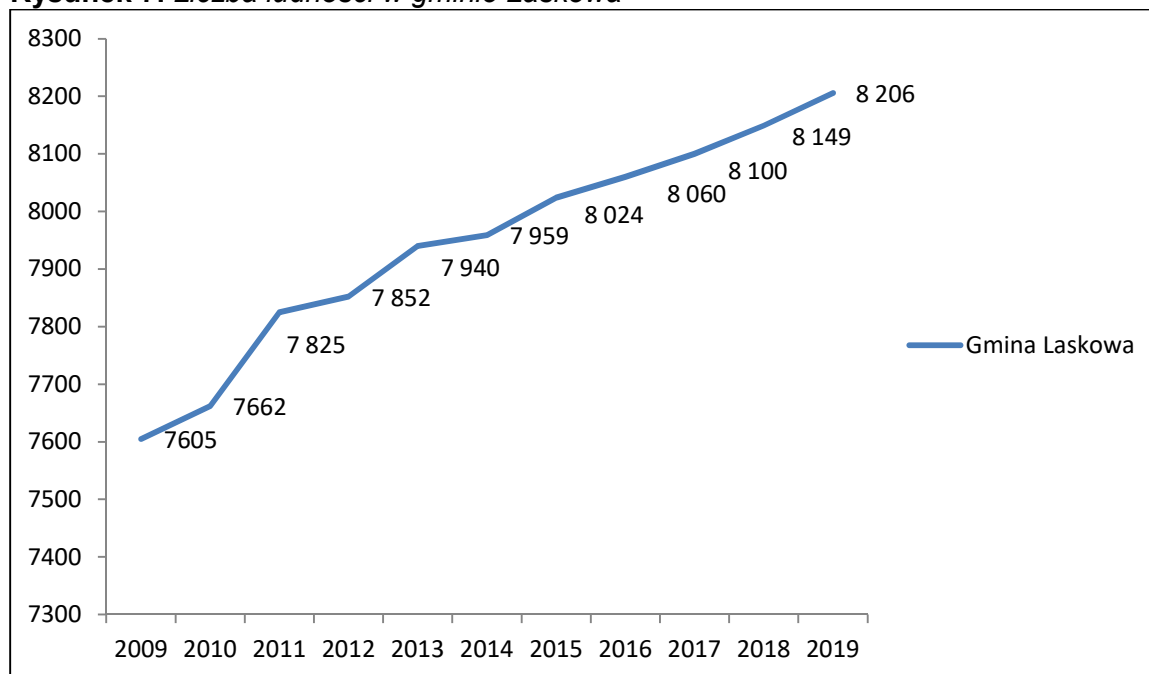
3.2. LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE

Gmina Laskowa ma 8 206 mieszkańców, z czego 50,2% stanowią kobiety, a 49,8% mężczyźni. W latach 2009-2019 liczba mieszkańców wzrosła o 7,4%. Średni wiek mieszkańców wynosi 36,1 lat i jest znacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców województwa małopolskiego oraz znacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Gmina Laskowa ma dodatni przyrost naturalny wynoszący 72. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu 8,79 na 1000 mieszkańców Gminy Laskowa. 61,0% mieszkańców gminy Laskowa jest w wieku produkcyjnym, 24,7% w wieku przedprodukcyjnym, a 14,3% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 2. Liczba ludności w Gminie Laskowa.

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
7 605	7 662	7 825	7 852	7 940	7 959	8 024	8 060	8 100	8 149	8 206

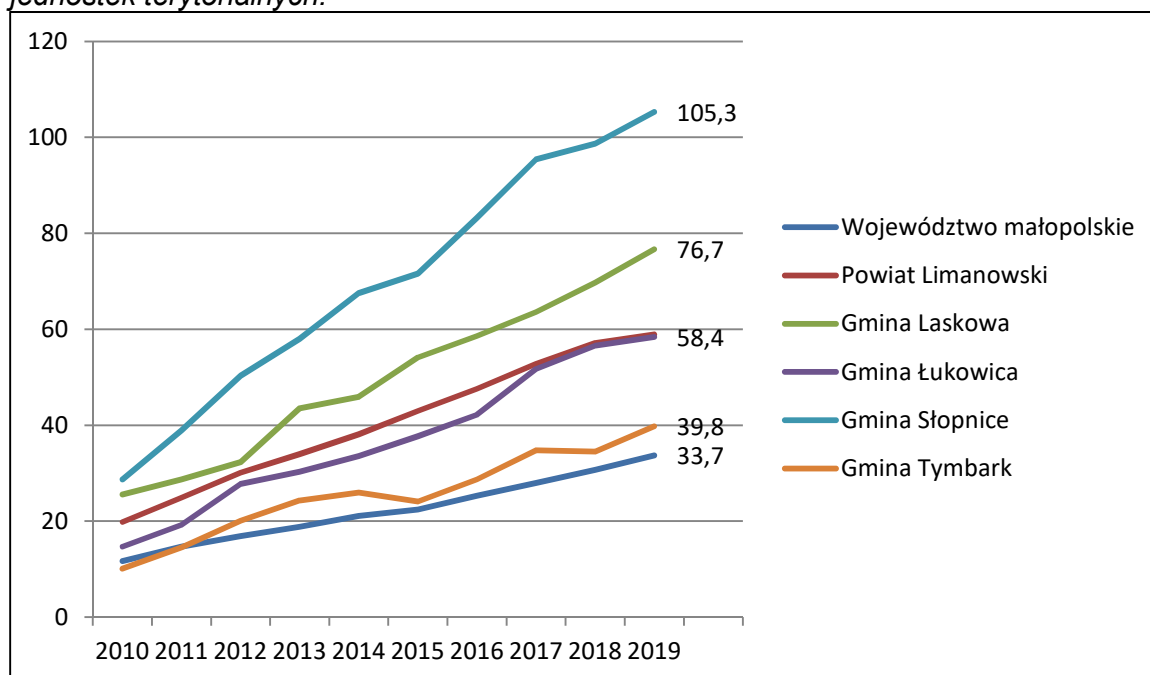
Źródło: <https://www.polskawliczbach.pl>**Rysunek 7.** Liczba ludności w gminie LaskowaŹródło: <https://www.polskawliczbach.pl>

Gmina Laskowa charakteryzuje się najniższym wskaźnikiem gęstości zaludnienia tj. 113 os/km² wśród pozostałych porównywanych gmin.

Rysunek 8. Gęstość zaludnienia (liczba mieszkańców na 1 km²) w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek terytorialnych w 2019 roku.Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/>

W ostatnich 10 latach na terenie gminy Laskowa zaobserwować można stały trend wzrostu liczby mieszkańców (Rysunek 9), w stosunku do 2010 roku w gminie przybyło ok. 7% nowych mieszkańców, to średni przyrost dla tego regionu.

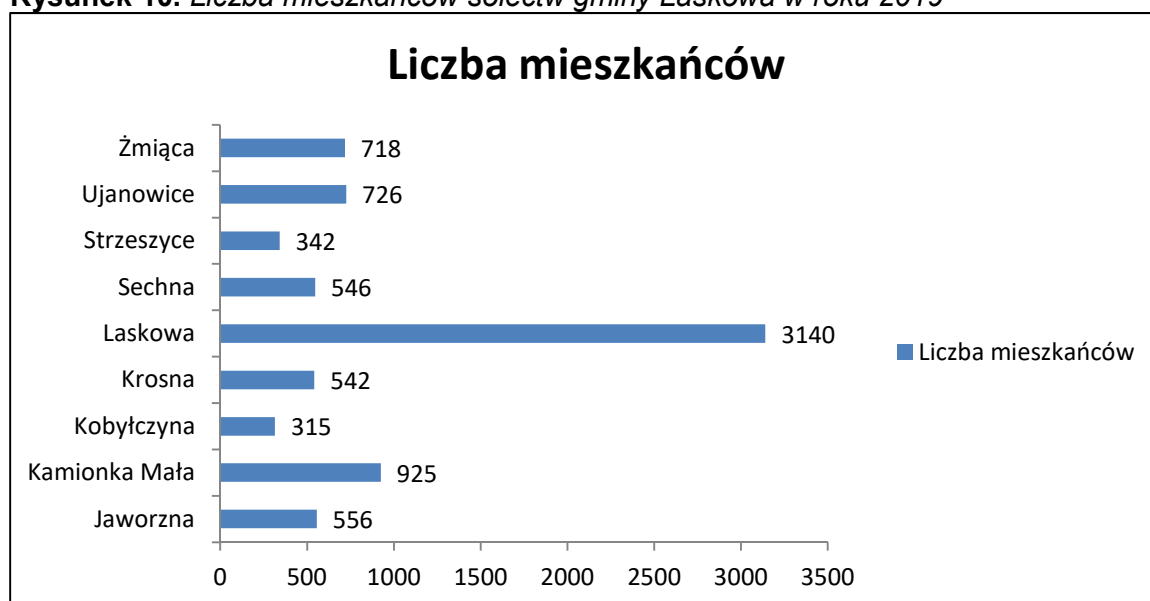
Rysunek 9. Przyrost liczby ludności w latach 2010 – 2019 w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek terytorialnych.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/>

Gmina Laskowa podzielona jest na 9 jednostek administracyjnych (sołectw). Największym pod względem liczby mieszkańców jest sołectwo Laskowa 40% a najmniej mieszkańców - ok. 4,0 % posiada miejscowość Kobyłczyna. Największy wzrost liczby mieszkańców nastąpił w miejscowości Ujanowice, co wskazuje na najszybciej rozwijające się sołectwo.

Rysunek 10. Liczba mieszkańców sołectw gminy Laskowa w roku 2019

Źródło: <https://www.polskawliczbach.pl>

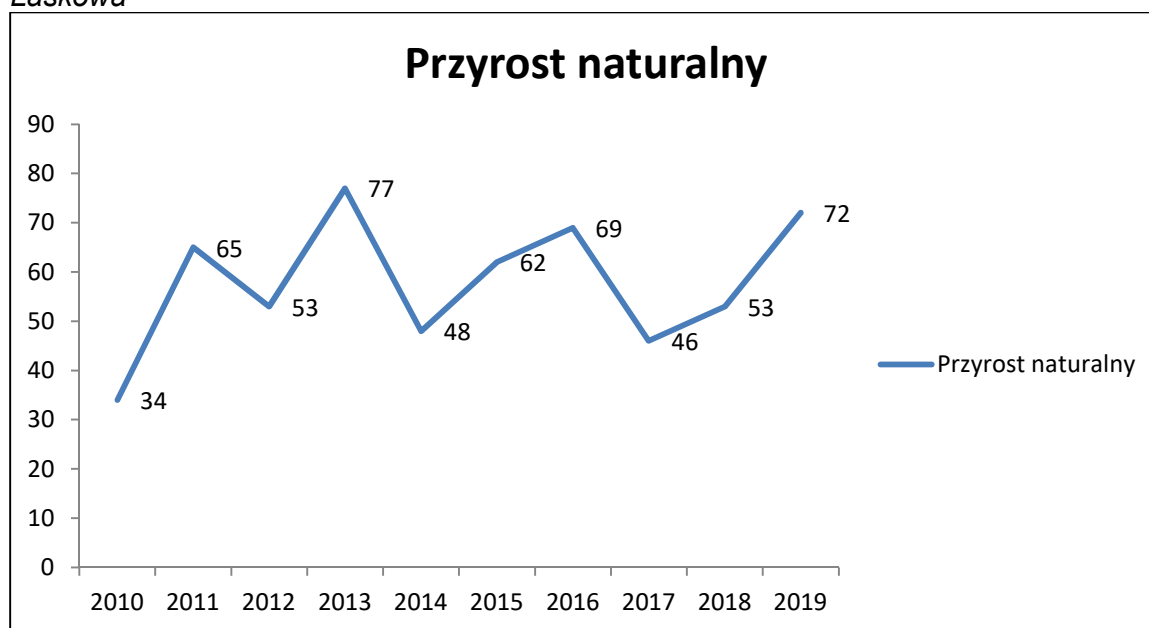
Tabela 3. Zmiana liczby mieszkańców w latach 2015 – 2019 w sołectwach Gminy Laskowa

Sołectwo	2002	2009	2019	Suma 1998-2019	Przyrost %
Żmiąca	62	14	24	100	15
Ujanowice	172	87	32	291	40
Strzeszyce	31	27	15	73	21
Sechna	-10	20	3	13	2
Laskowa	418	177	-34	561	18
Krosna	58	89	-68	79	14
Kobyłczyna	-42	31	7	-4	-1
Kamionka Mała	29	66	11	106	11
Jaworzna	-38	49	19	30	5

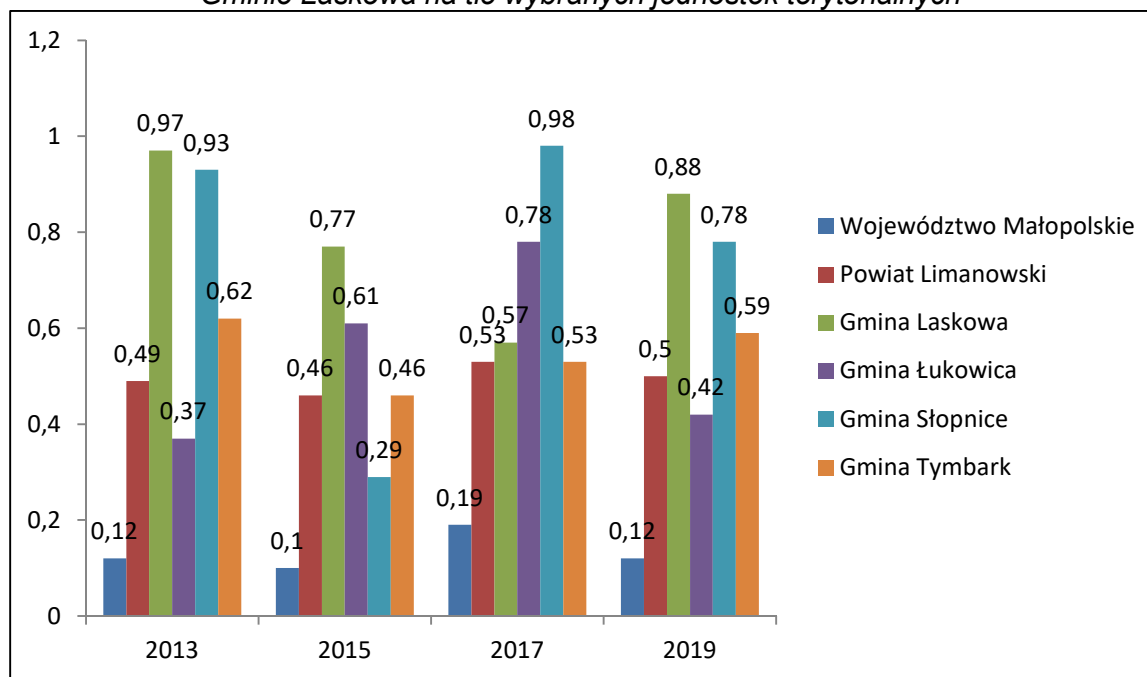
Źródło: <https://www.polskawliczbach.pl>

Przyrost naturalny i migracje

Na zmianę liczby ludności na terenie gminy wpływ mają dwa wskaźniki: przyrost naturalny oraz migracje. W analizowanym 10-letnim okresie (2010 – 2019) przyrost naturalny w gminie Laskowa utrzymywał się na poziomie dodatnim, przyczyniając się do odmładzania społeczności gminy. W badanym okresie najwyższe saldo ruchu naturalnego odnotowano w roku 2014 – 77 oraz 2019 roku – 72. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 mieszkańców w gminie Laskowa wypada korzystnie na tle porównywanych jednostek (rys. 12). W 2019 roku wskaźnik ten był największy w Gminie Laskowa i wyniósł 0,88 i był zdecydowanie wyższy niż średnia dla województwa małopolskiego (0,17) oraz powiatu limanowskiego (0,5). Porównywalnie sytuacja kształtowała się w gminie Słupnice (0,78). Niższą wartość wskaźnika odnotowano natomiast w gminie Łukowica (0,42).

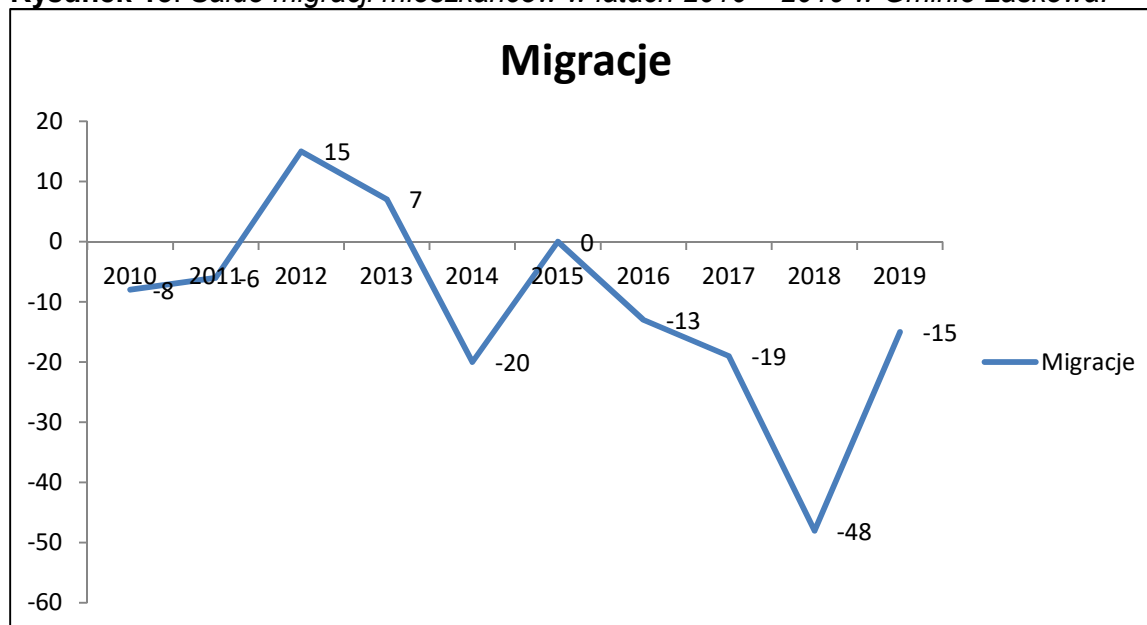
Rysunek 11. Saldo ruchu naturalnego (przyrost naturalny) w latach 2010 – 2019 w gminie Laskowa

Źródło: <https://www.polskawliczbach.pl>

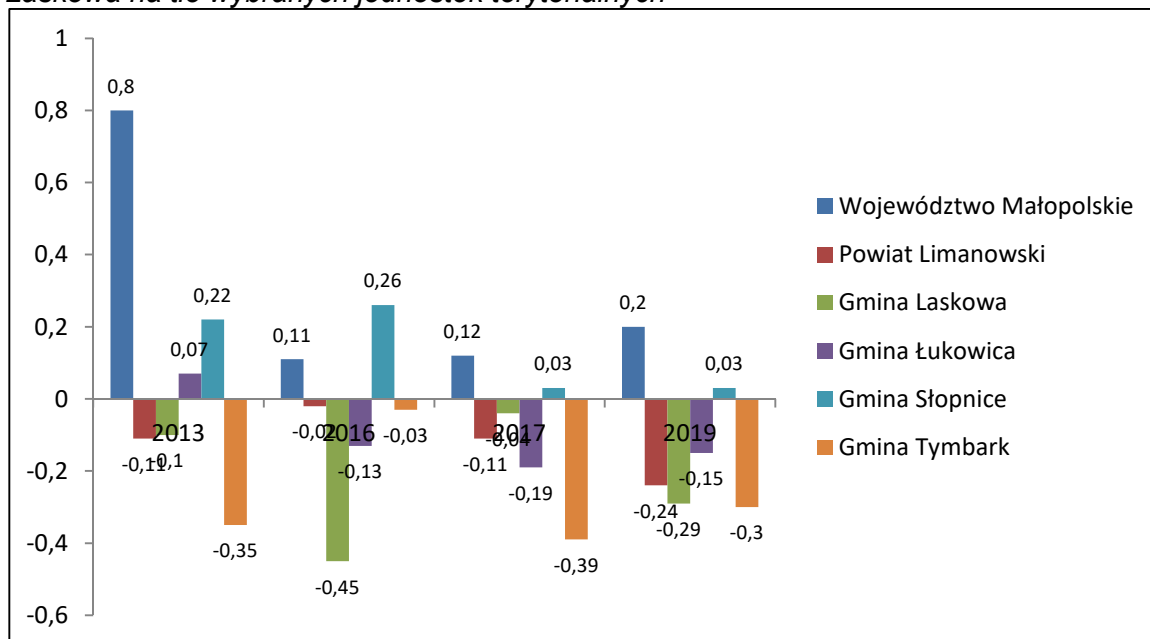
Rysunek 12. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2013 – 2019 w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek terytorialnych

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Drugim wskaźnikiem, który ma wpływ na zmianę liczby mieszkańców gminy jest saldo migracji, a zatem różnica pomiędzy liczbą osób zameldowanych i wymeldowanych w gminie w ciągu roku. Gmina Laskowa w ostatnich 10 latach (2010-2019) charakteryzowała się ujemnym saldem migracji tak jak i pozostałe jednostki.

Rysunek 13. Saldo migracji mieszkańców w latach 2010 – 2019 w Gminie Laskowa.

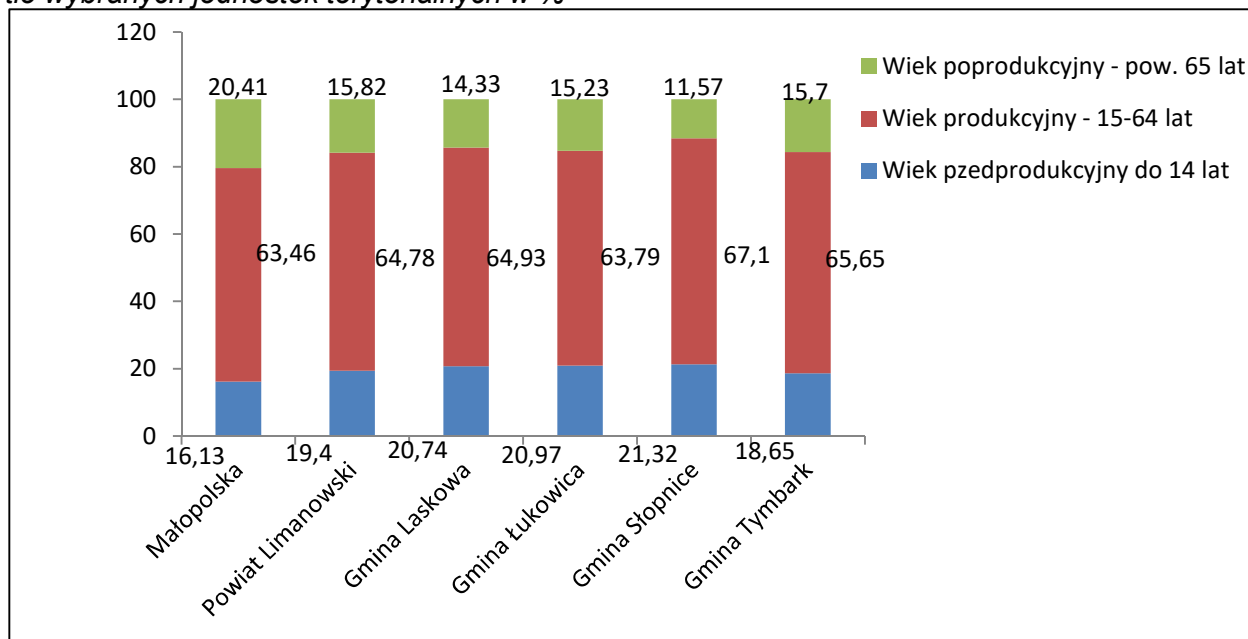
Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 14. Saldo migracji w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2013 – 2019 w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek terytorialnych

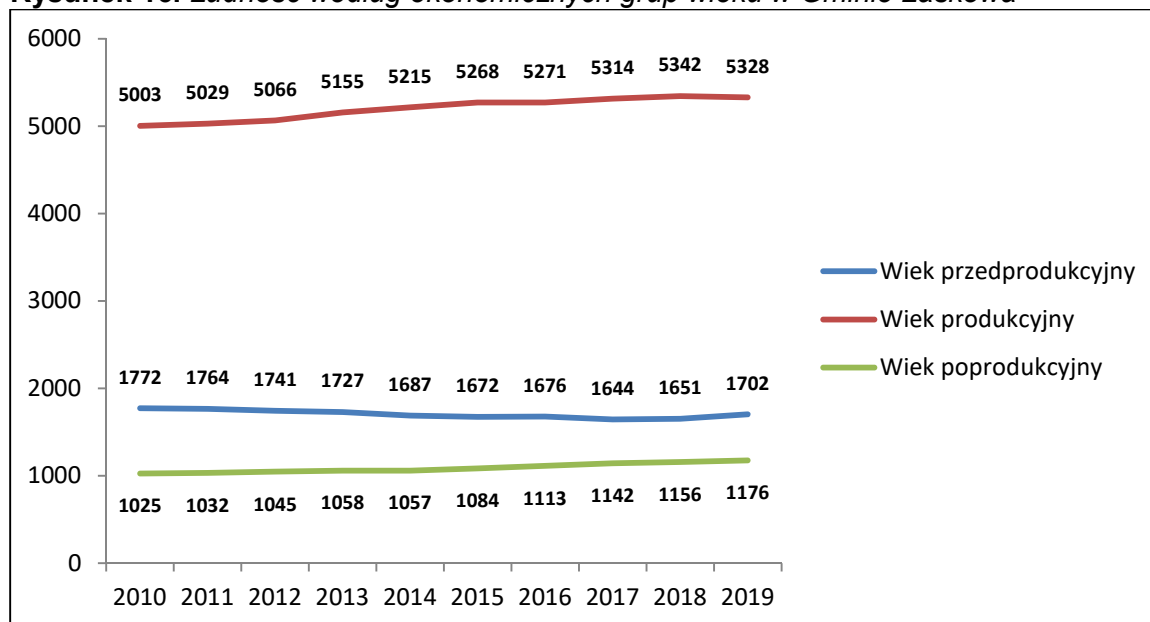
Zródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Struktura wieku mieszkańców

Ważną kwestią demograficzną jest analiza struktury wieku mieszkańców. Wskazuje ona na wyzwania dla gminy w zakresie zapewnienia usług publicznych dostosowanych do potrzeb poszczególnych grup wiekowych (np. żłobki, przedszkola, szkoły, kluby seniora itp.). Ponadto liczba osób w poszczególnych grupach wiekowych ma bezpośredni wpływ na wielkość budżetu gminy poprzez wpływy z podatku dochodowego PIT od mieszkańców. W 2019 roku w Gminie Laskowa mieszkało 64,93% osób w wieku produkcyjnym, co plasuje gminę Laskowa na podobnym poziomie w porównaniu do innych JST. Najwyższy wskaźnik osób w wieku produkcyjnym w 2019 roku ma gmina Słupnice (67,1%). Pozostałe wskaźniki dla wszystkich analizowanych jednostek jest porównywalny.

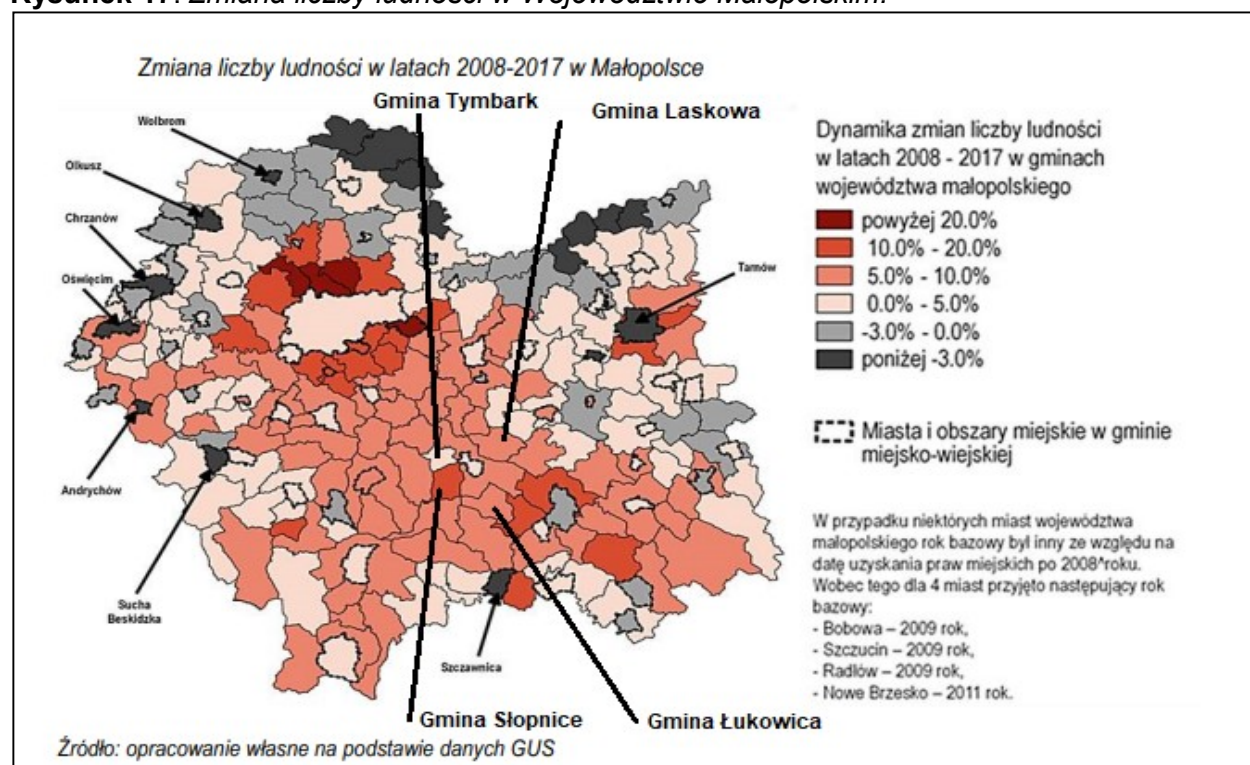
Rysunek 15. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w roku 2019 w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek terytorialnych w %

Zródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 16. Ludność według ekonomicznych grup wieku w Gminie Laskowa

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Analizując strukturę ludnościową należy także spojrzeć na liczbę osób w wieku poprodukcyjnym. W gminie Laskowa obserwuje się wzrost omawianego wskaźnika w latach 2010 – 2019 tak jak i w pozostałych jednostkach strukturalnych. Pomimo korzystnych trendów demograficznych na terenie Gminy Laskowa należy mieć na uwadze trendy ogólnopolskie wzrostu długości życia mieszkańców. Średnia długość życia mieszkańców będzie się wydłużać, na co wskazują prognozy GUS dotyczące zmian liczby ludności w poszczególnych grupach wiekowych. Wg danych GUS prognozowana liczba osób w wieku 65+ na rok 2050 jest dwukrotnie wyższa, szacuje się, że będzie to 30% mieszkańców.

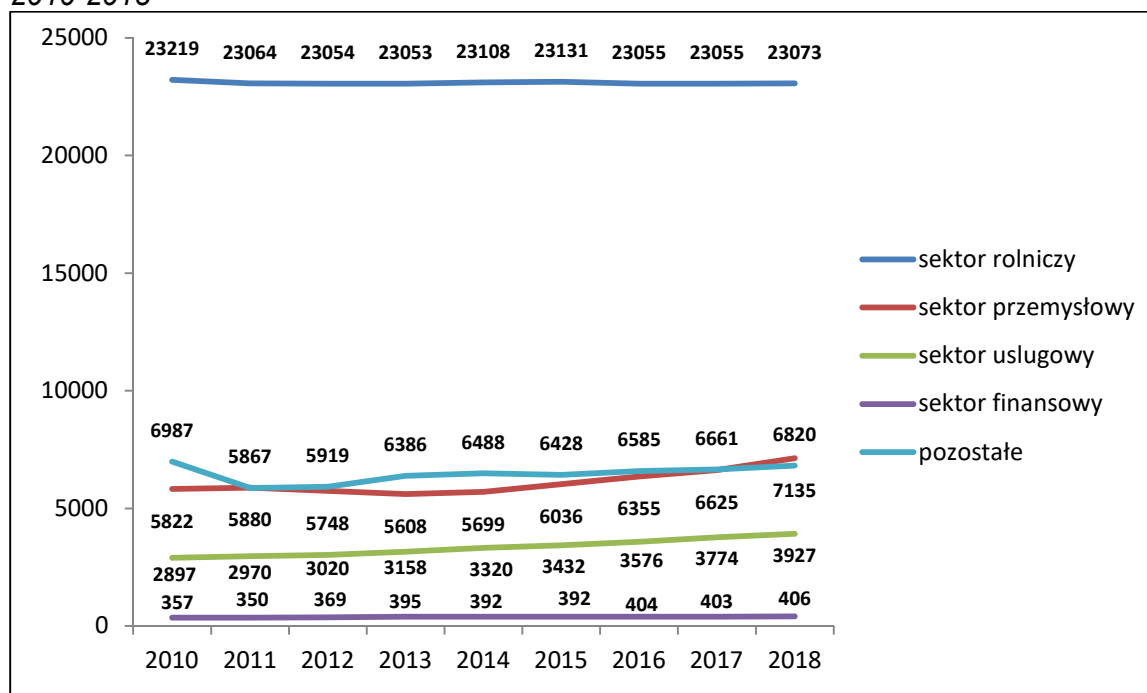
Rysunek 17. Zmiana liczby ludności w Województwie Małopolskim.

Źródło: Strategia Małopolski 2030

3.3. GOSPODARKA I RYNEK PRACY

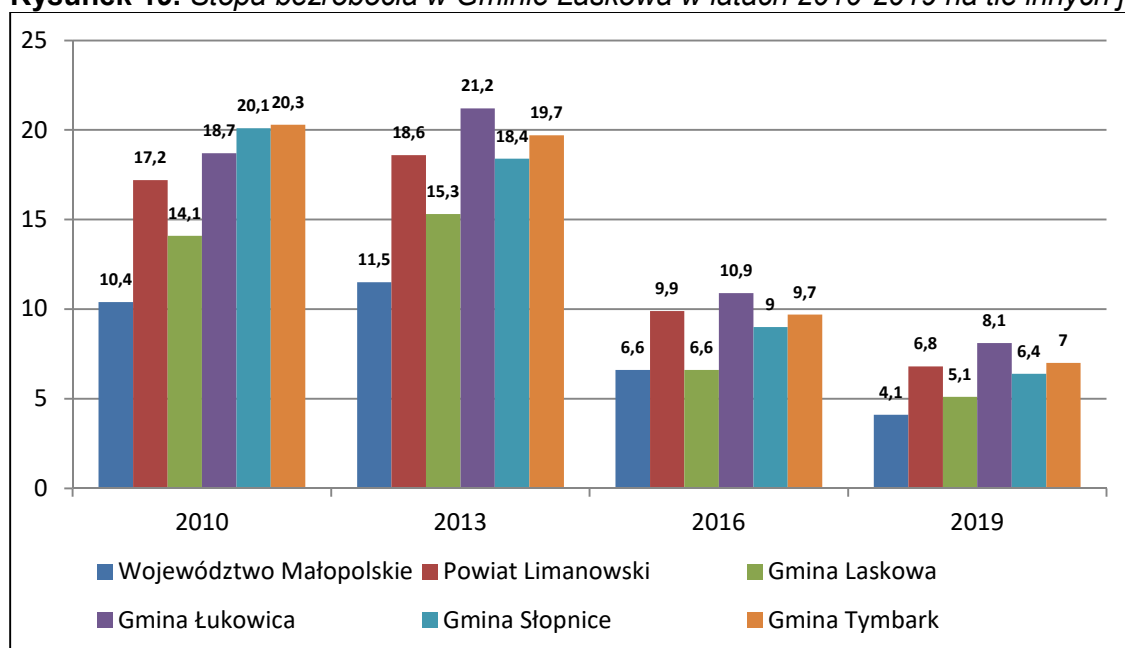
Wskaźnik bezrobocia w gminie Laskowa w 2019 roku był jednym z najniższych w porównaniu do innych badanych jednostek. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Laskowa 505 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 95 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -410. 55,8% aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Laskowa pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 17,3% w przemyśle i budownictwie, a 9,5% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,0% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Rysunek 18. Liczba pracujących według sektorów ekonomicznych w Gminie Laskowa w latach 2010-2018

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 19. Stopa bezrobocia w Gminie Laskowa w latach 2010-2019 na tle innych jednostek

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

3.4. ŚRODOWISKO NATURALNE I INFRASTRUKTURA

Na terenie Gminy Laskowa ustanowiono następujące formy ochrony przyrody:

- Obszary Natura 2000:
 - „Ostoje Nietoperzy Beskidu Wyspowego” (PLH120052),
 - „Łososina” (PLH120087),
- Obszar Chronionego Krajobrazu – Południowomałopolski oraz projektowany Łososińsko - Żegociński Park Krajobrazowy,
- Pomniki przyrody ożywionej: 4 obiekty.

Tabela 4. Obszary prawnie chronione oraz tereny leśne w Gminie Laskowa na tle wybranych jednostek

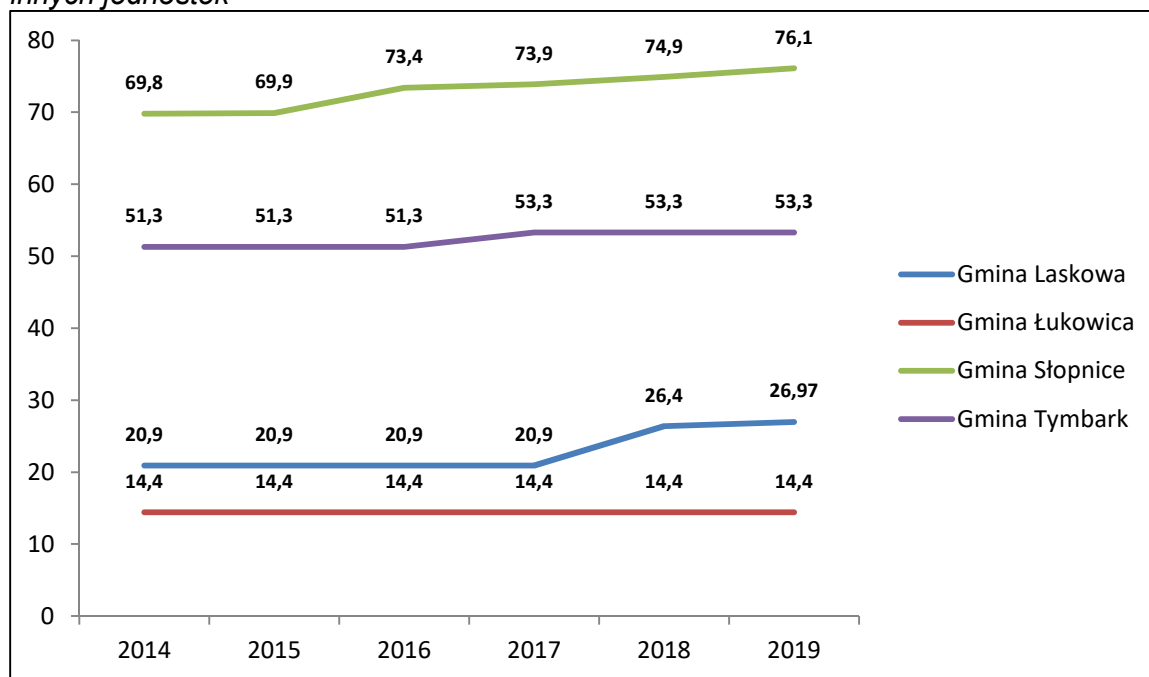
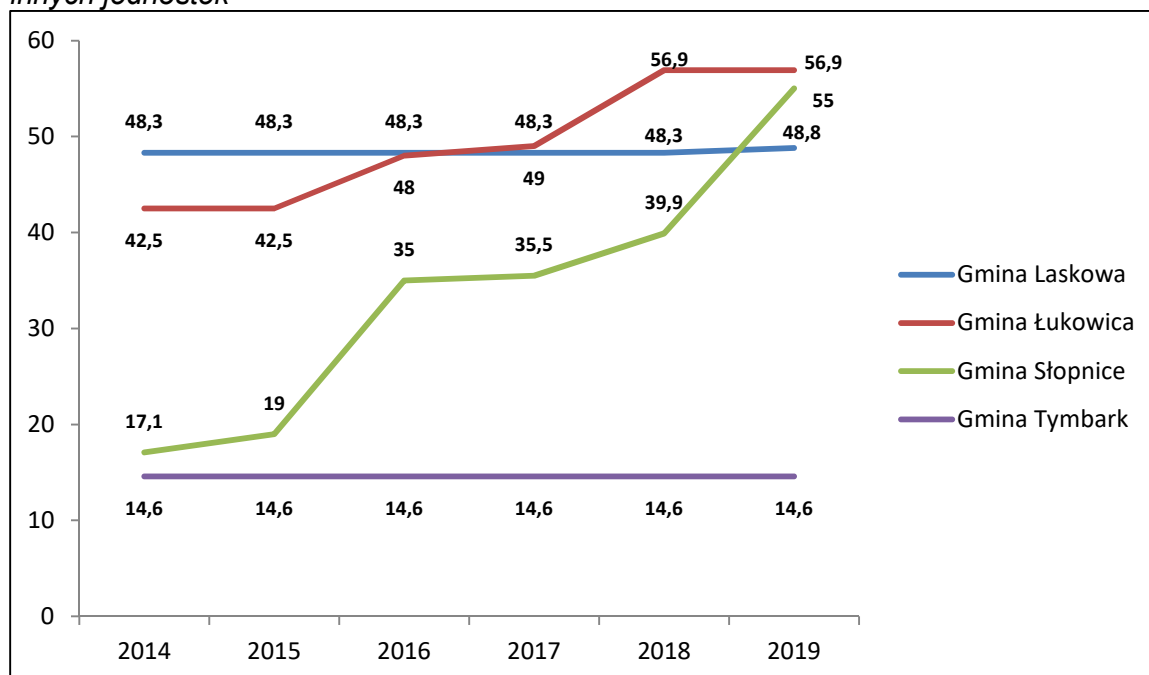
Jednostka strukturalna	Park narodowy [ha]	Rezerwaty przyrody [ha]	Obszar chronionego krajobrazu [ha]	Pomniki przyrody [szt.]	Grunty leśne [ha]
Powiat Limanowski	5 468,42	148,73	59 628,60	60	22 997,97
Gmina Laskowa	0	0	6 999,50	4	2 296,90
Gmina Łukowica	0	0	6 937,80	0	1 507,30
Gmina Słupnice	0	25,36	5 403,50	0	1 145,57
Gmina Tymbark	0	0	1 001,30	1	764,52

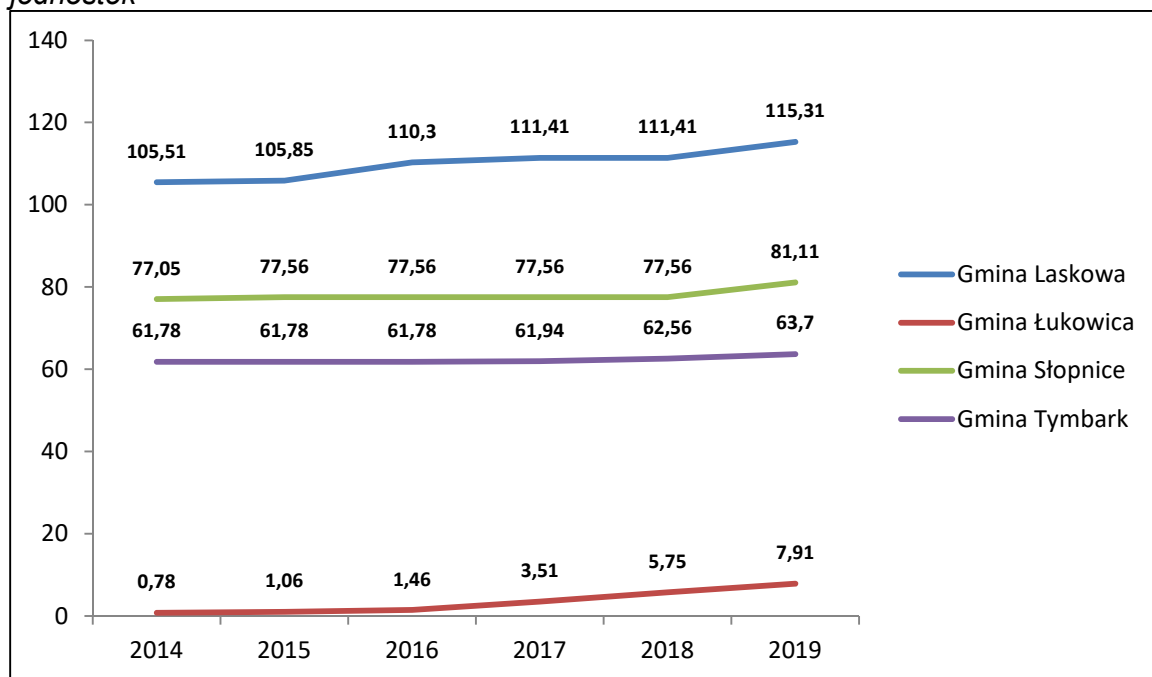
Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

W porównaniu do pozostałych analizowanych gmin, Gmina Laskowa posiada największą powierzchnię obszarów chronionego krajobrazu, jak i liczbę pomników przyrody. Gminę Laskowa charakteryzuje wysoka lesistość, grunty leśne stanowią ponad 30% powierzchni gminy.

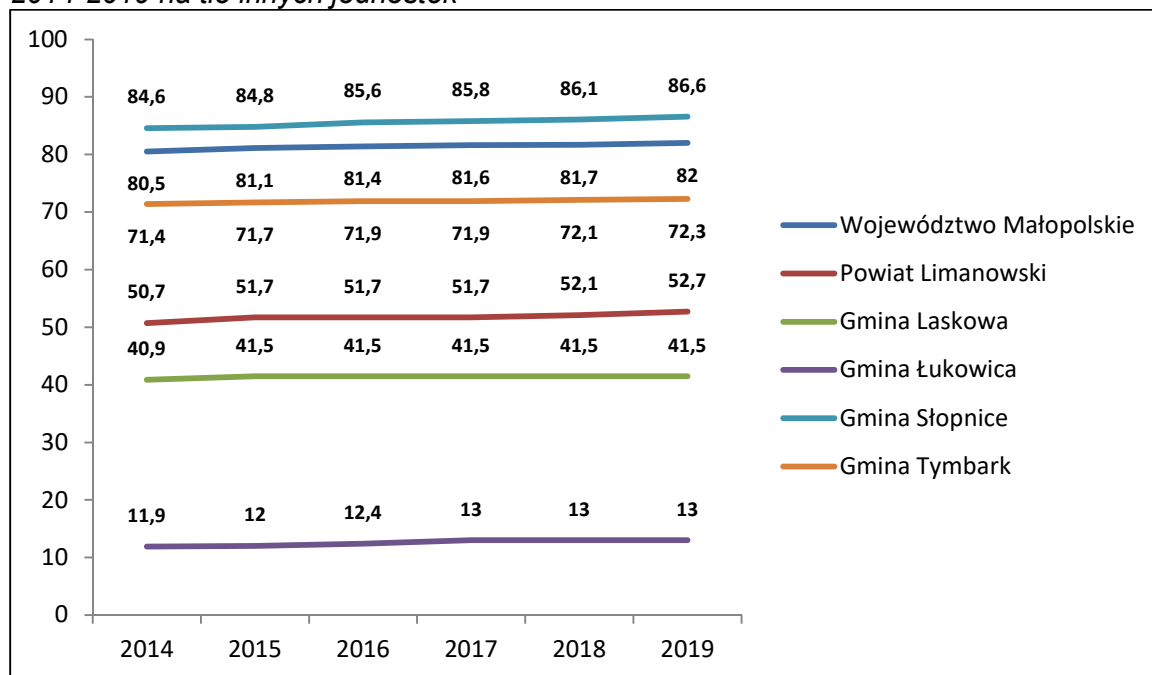
Infrastruktura techniczna

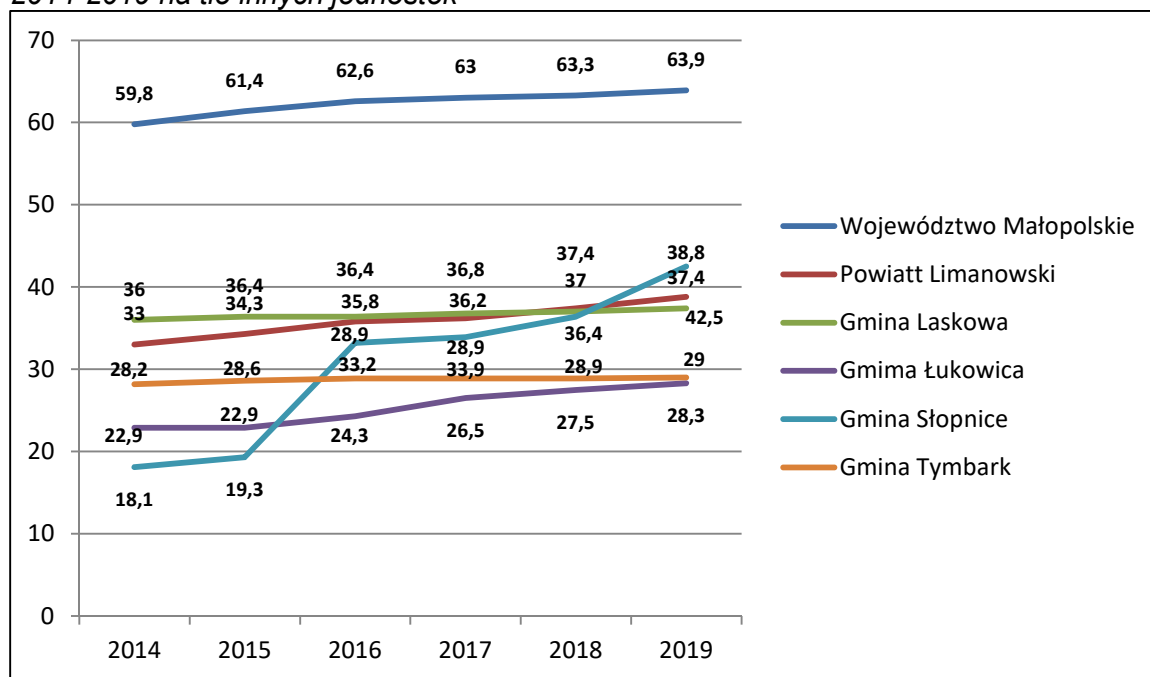
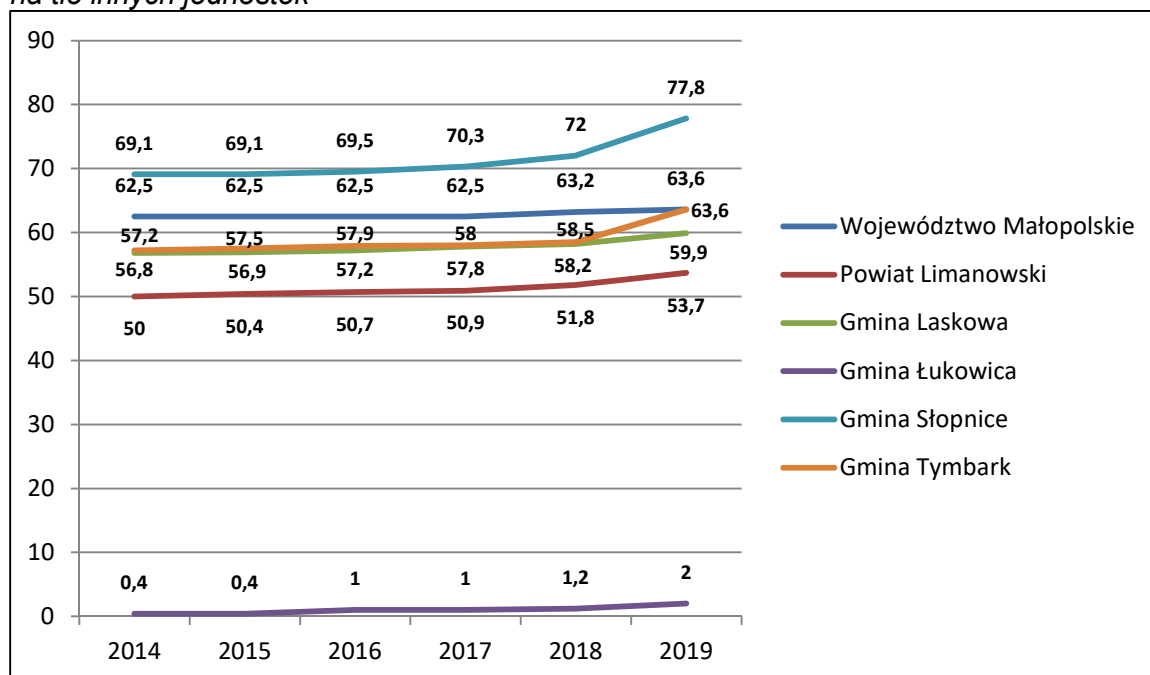
Obszar Gminy Laskowa nie posiada całkowicie uregulowanej gospodarki wodno-ściekowej. Na terenie gminy nie występują zasoby wód podziemnych, które mogłyby stanowić główne źródło zaopatrzenia mieszkańców i usług w gminie. Obecnie mieszkańcy gminy korzystają z lokalnych studni kopanych i głębinowych oraz z cieków górskich o zróżnicowanej wydajności i jakości. Na terenie gminy jest odczuwalny brak wody pitnej. Wieś Laskowa – centrum i Laskowa Górna, centrum wsi Ujanowice, Żmiąca i Strzeszyce, korzystają ze zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi objęta jest część miejscowości: Laskowa, Jaworzna, Kamionka Mała, Krosna, Żmiąca, Strzeszyce, Ujanowice oraz Sechna. Miejscowość Kobyłczyna nie posiada sieci kanalizacji sanitarnej. Obecnie prowadzone są prace w miejscowościach Laskowa Górna, Jaworzna, Kamionka Mała, Strzeszyce i Kobyłczyna. W rejonach nie objętych zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi ścieki odprowadzane są indywidualnie do szczelnych lub chłonnych dołów. Generalnie – gospodarka wodno-ściekowa wymaga dalszego porządkowania i nakładów inwestycyjnych ze względu na konieczność sanitacji całego obszaru Gminy – szczególnie rzeki Łososiny, w zlewni której położona jest Gmina Laskowa. Na terenie gminy znajduje się jedna oczyszczalnia ścieków w Ujanowicach. Jest to oczyszczalnia biologiczno – mechaniczna typu EKO -SBR o maksymalnej przepustowości 525 m³/d. W kolejnych latach planuje się rozbudowę oczyszczalni ścieków do wydajności 1400 m³/d. Analizując infrastrukturę techniczną z innymi jednostkami terytorialnymi Gmina Laskowa znajduje się „pośrodku”.

Rysunek 20. Długość sieci wodociągowej [km] w Gminie Łaskowa w latach 2014-2019 na tle innych jednostekŹródło: <https://bdl.stat.gov.pl>**Rysunek 21.** Długość sieci kanalizacyjnej [km] w Gminie Łaskowa w latach 2014-2019 na tle innych jednostekŹródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 22. Długość sieci gazowej [km] w Gminie Laskowa w latach 2014-2019 na tle innych jednostek

Źródło:

<https://bdl.stat.gov.pl>**Rysunek 23.** % udział ludności Gminy Laskowa korzystającej z sieci wodociągowej w latach 2014-2019 na tle innych jednostekŹródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 24. % udział ludności Gminy Laskowa korzystającej z sieci kanalizacyjnej w latach 2014-2019 na tle innych jednostekŹródło: <https://bdl.stat.gov.pl>**Rysunek 25. % udział ludności Gminy Laskowa korzystającej z sieci gazowej w latach 2014-2019 na tle innych jednostek**Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>**Wykorzystanie energii odnawialnych (ocena):**

Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych cechuje się niewielką lub zerową emisją zanieczyszczeń do powietrza, co zapewnia pozytywne efekty ekologiczne.

Energia biomasy

Na terenie Gminy Laskowa nie prowadzi się upraw roślin energetycznych, kotły na biomasę są wykorzystywane w nielicznych przypadkach.

Energia wiatru

Obecnie na terenie Gminy Laskowa nie ma działających elektrowni wiatrowych, w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego nie ma wyznaczonych terenów pod lokalizację farm wiatrowych.

Energia wodna

Podstawowym warunkiem dla pozyskania energii potencjalnej wody jest istnienie w określonym miejscu znacznego spadku dużej ilości wody. Dlatego też budowa elektrowni wodnej ma największe uzasadnienie w okolicy istniejącego wodospadu lub przepływowego jeziora leżącego w pobliżu doliny. Miejsca takie jednak nieczęsto występują w przyrodzie, dlatego też w celu uzyskania spadku wykonuje się konieczne budowle hydrotechniczne.

Na terenie Gminy Laskowa obecnie nie działają małe elektrownie wodne (MEW).

Energia geotermalna

Budowa wgłębna na terenie Gminy nie została rozpoznana wierceniami i profilowaniem geofizycznym na dużych głębokościach, energia geotermalna nie jest wykorzystywana na terenie Gminy.

Energia słońca

Miejscom użytkowania energii solarnej są przede wszystkim budynki mieszkalne, usługowe, rekreacyjne, użyteczności publicznej. Zważywszy, że liczba użytkowników energii solarnej może być bardzo duża na terenie województwa, ilość uzyskanej energii w technologii solarnej może mieć znaczny wpływ na poprawę lokalnych warunków środowiskowych, przede wszystkim stanu powietrza. Obecne instalacje są nieliczne, nie mają one znaczenia w gospodarce energetycznej Gminy, można je traktować jako obiekty referencyjne przyszłych instalacji.

Na terenie Gminy Laskowa zamontowano 6 instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej o mocach:

- 23kW na Gminnej Oczyszczalni Ścieków w Ujanowicach,
- 20 kW na Zespole Szkół im. Janusza Korczaka w Laskowej,
- 10 kW na Zespole Szkół im. Św. Kingi w Ujanowicach,
- 6 kW na Szkole Podstawowej w Kamionce Małej,
- 5,5 kW na budynku Urzędu Gminy Laskowa,
- 3 kW na Gminnym Ośrodku Kultury Sportu i Turystyki w Laskowej.

Energia otoczenia

Na terenie Gminy Laskowa pompy ciepła są wykorzystywane obecnie w niewielkim stopniu, głównie przez prywatnych inwestorów do ogrzewania domów mieszkalnych.

Gospodarka odpadami

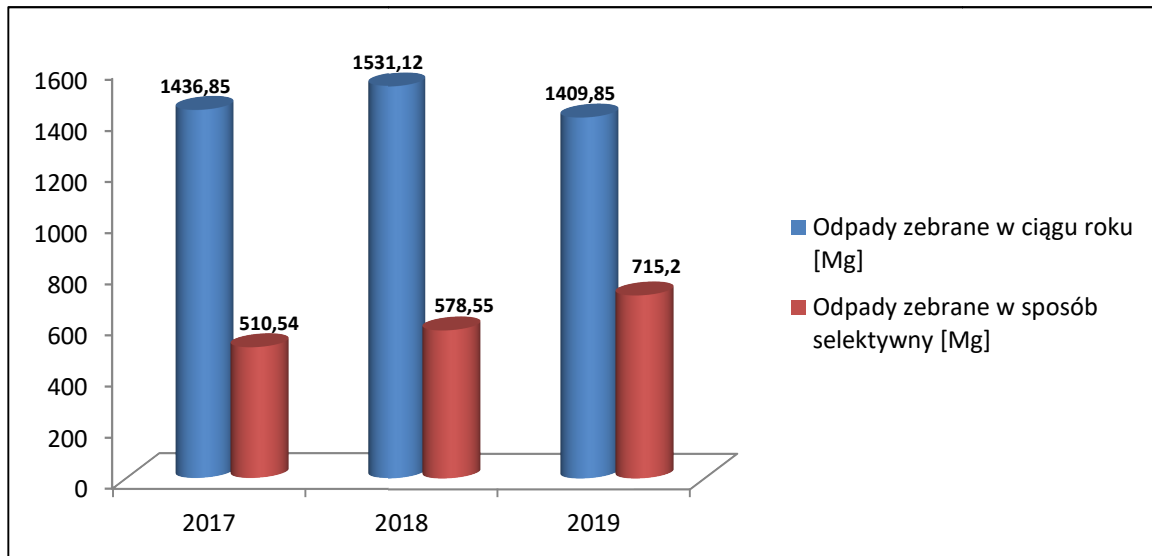
Gospodarowanie odpadami komunalnymi jest bardzo istotną kwestią, zarówno pod kątem jakości życia mieszkańców, jak i stanu środowiska przyrodniczego. Jest to także temat, który w najbliższym czasie może być jednym z największych wyzwań dla gminy. Najważniejszą kwestią może nie być wzrastająca liczba wytwarzanych odpadów komunalnych, ale sposób ich przetwarzania spełniający wymogi dyrektyw unijnych, jak i odpowiadający na potrzeby mieszkańców.

Gmina Laskowa w 2019 roku plasowała się w czołówce omawianych gmin jeśli chodzi o ilość odpadów wytwarzanych przez gospodarstwa domowe. Średnio jeden mieszkaniec Gminy Laskowa wytwarzał 172 kg odpadów w ciągu roku.

Analizując dostępne w GUS dane dotyczące selektywnej zbiórki odpadów, w 2019 roku gmina Laskowa wypadła najlepiej na tle analizowanych jednostek.

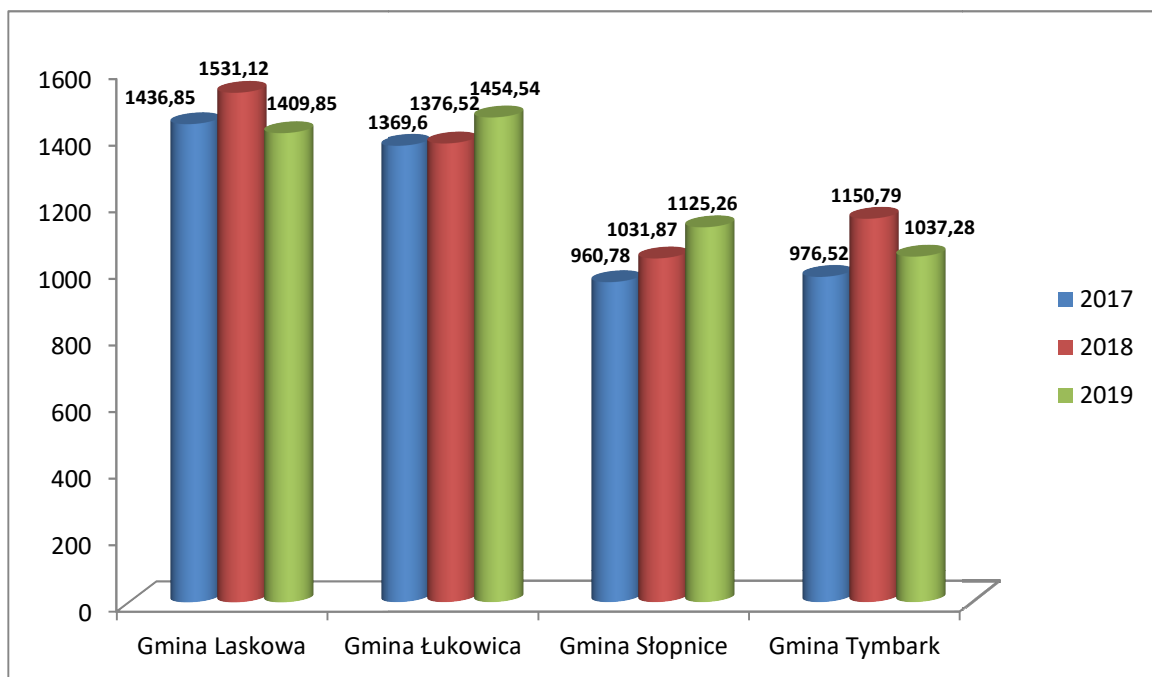
Warto podkreślić także jeden z większych wzrostów odsetka odpadów zebranych selektywnie w stosunku do roku 2017. Poziom recyklingu jest kwestią szczególnie ważną z uwagi na konieczność spełnienia wspomnianych już norm unijnych, które w 2020 roku powinny wynieść 50%. Przy równoczesnej zmianie wzoru obliczania tego wskaźnika, osiągnięcie wymaganego poziomu może być bardzo trudne. W celu jego osiągnięcia istotne będzie wzmoczenie działań gmin m.in. działania edukacyjne i informacyjne skierowane do mieszkańców, tak aby zachęcać ich do odpowiedniego segregowania odpadów.

Rysunek 26. Ilość odpadów zebranych z terenu Gminy Laskowa w latach 2017-2019

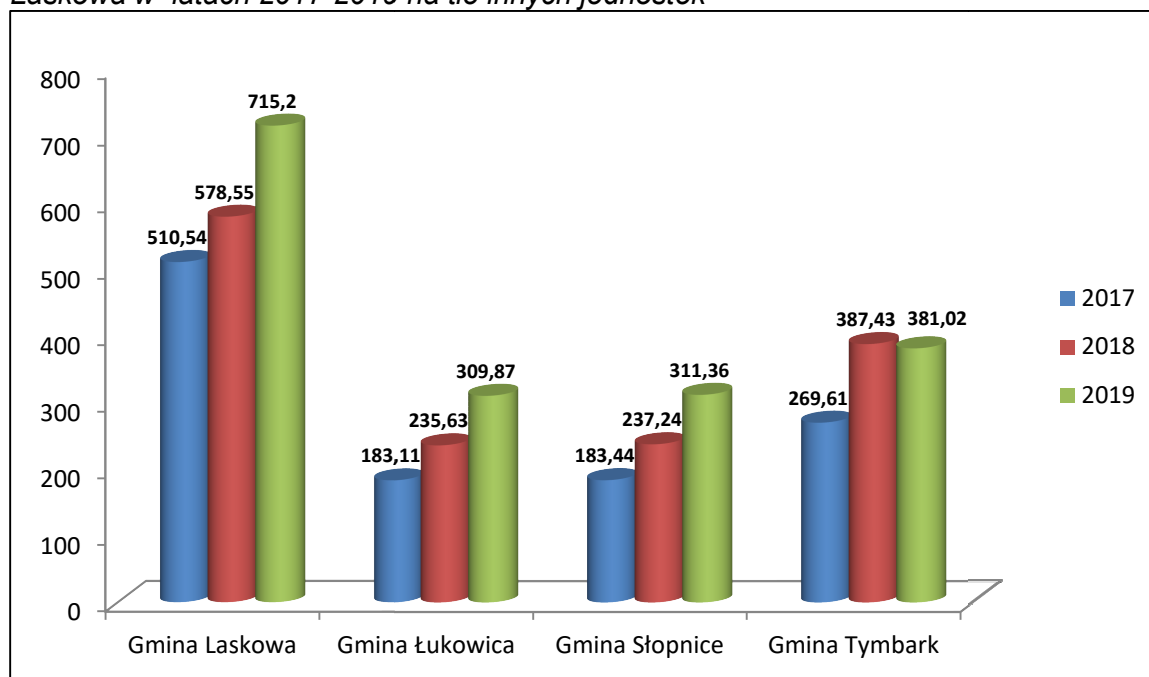
Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 27. Ilość odpadów komunalnych zebranych z terenu Gminy Laskowa w latach 2017-2019 na tle innych jednostek

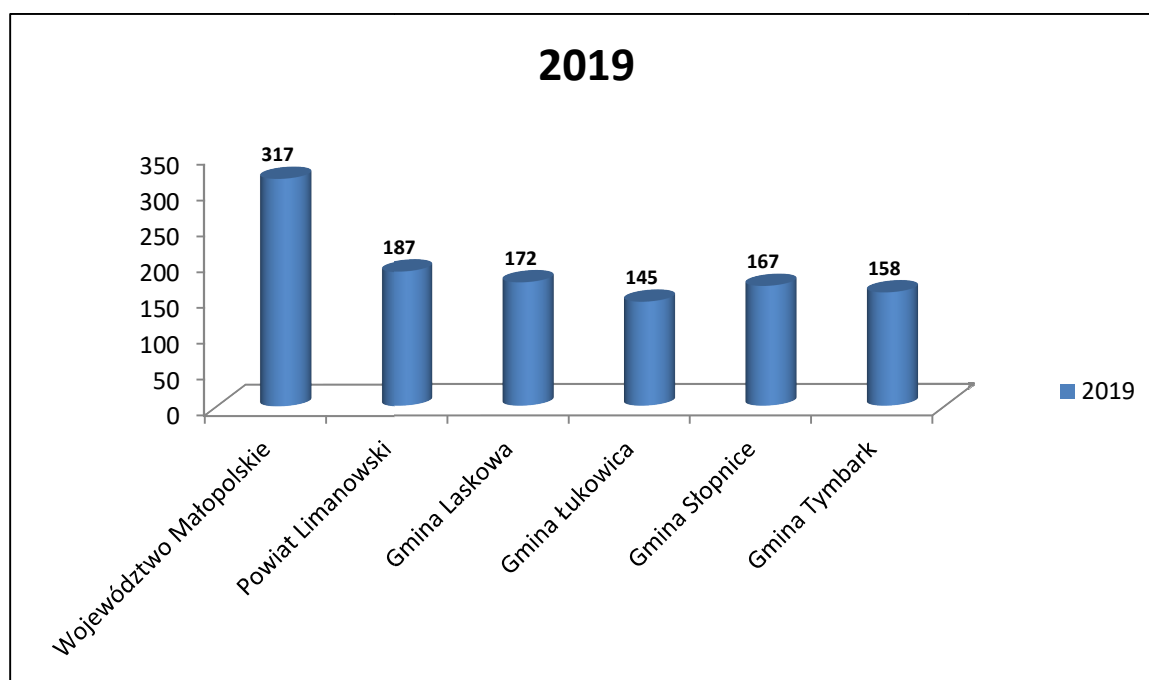
Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 28. Ilość odpadów komunalnych zebranych w sposób selektywny z terenu Gminy Laskowa w latach 2017-2019 na tle innych jednostek

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 29. Ilość odpadów komunalnych zebranych na jednego mieszkańca z terenu Gminy Laskowa w 2019 roku na tle innych jednostek

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

3.5. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

Obszar Gminy Laskowa zachował tradycyjny charakter krajobrazu kulturowego i przyrodniczego. Dyspozycja przestrzenna poszczególnych miejscowości pozostała na ogół - poza Laskową - niezmieniona i czytelna. Dla zachowania wartości krajobrazowych i kulturowych w gminie, pełnej ochronie konserwatorskiej podlegają następujące elementy historyczne:

- układy osadnicze,
- sieć drożna,
- zasada zagospodarowania terenu,
- zespoły i obiekty zabytkowe,
- zieleń, ciekі wodne i ukształtowanie terenu.

Na terenie gminy znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków:

we wsi Laskowa:

- zespół dworsko - parkowy na podstawie decyzji Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie z dnia 7.03 1935 roku L.KBS. 11-47- Kr- 35 oraz z dnia 15.04. 1936 roku L.KBS 11- Li- 3- Kr- 36; Zabytkowy XVII wieczny Dwór w Laskowej - znajdujący się na trasie Małopolskiego Szlaku Architektury Drewnianej należy do najpiękniejszych i najstarszych dworów w Karpatach Polskich.

Rysunek 30. Dwór w Laskowej.

Źródło: www.laskowa.iap.pl

Rysunek 31. Cmentarz wojenny w Laskowej.

Źródło: Gminny Program opieki nad zabytkami Gminy Laskowa.

- cmentarz wojenny nr 358 - założony został obok starego cmentarza parafialnego na zalesionym zboczu nad kościołem w Laskowej. Należy do grupy cmentarzy małych - powierzchnia 188 m².
- zespół kościoła parafialnego.

wieś Kamionka Mała

- zespół kościelny.
- cmentarz wojenny nr 357 - pod względem wielkości należy do grupy cmentarzy dużych - powierzchnia 1323 m².

Rysunek 32. Kościół p.w. św. Katarzyny w Kamionce Małej.

Źródło: Gminny Program opieki nad zabytkami Gminy Laskowa.

Rysunek 33. Cmentarz wojenny w Kamionce Małej.

Źródło: Gminny Program opieki nad zabytkami Gminy Laskowa.

wieś Strzeszyce:

- kapliczka,
- zespół osadniczy.

wieś Ujanowice:

- zespół kościoła parafialnego,

Rysunek 34. *Kościół p.w. św. Michała w Ujanowicach.*

Źródło: Gminny Program opieki nad zabytkami Gminy Laskowa.

wieś Krosna:

- kościół parafialny.

wieś Jaworzna:

- kościół parafialny;
- Cmentarz wojenny nr 359 - umiejscowiony na wzgórzu, na końcu wsi Jaworzna, na skraju lasu.
-

Najciekawsze zabytki Gminy:

1. Dwa drewniane zabytki sztuki sakralnej w Kamionce Małej: XVII wieczny kościół parafialny pod wezwaniem św. Katarzyny oraz wybudowany na początku XVIII wieku drewniany kościółek.
2. Kościółek w Jaworznej pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego - jest miejscem kultu kamiennej rzeźby Chrystusa Frasobliwego z XVIII wieku.
3. Kościół parafialny w Krosnej pod wezwaniem św. Józefa to najnowszy obiekt sakralny wybudowany wielkim wysiłkiem miejscowej ludności w latach 1983 - 1993.
4. Neogotycki, murowany kościół parafialny pod wezwaniem Imienia NMP, stojący w centrum Laskowej.
5. Ujanowice - w centrum wsi, tuż przy szosie stoi zabytkowy kościół parafialny z 1509 r., pod wezwaniem św. Michała.
6. Na jednym ze wzniesień Kamionki Małej - Jastrzębce - znajduje się cmentarz wojskowy, którego głównym elementem jest stojąca na podwyższeniu, drewniana kaplica zwieńczona krzyżem (całość około 13 m wysokości).

3.6. SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA

Turystyka.

Gmina Laskowa, nazywana perłą turystyki wiejskiej, położona jest u podnóża gór Beskidu Wyspowego, na uwagę turystów zasługują m.in.:

Prywatny skansen budownictwa ludowego Barbary i Krzysztofa Jędrzejek - atrakcja dla miłośników historii i tradycji Laskowej położony w Laskowej w dzielnicy Nadole. Jego twórca – Krzysztof Jędrzejek, rodowity Laskowianin, prawnik z zawodu, skompletował ze znanostwem, ekspozycję etnograficzną, mieszczącą m.in. ludowe warsztaty rzemieślnicze: stolarza, warsztat szewca i warsztat tkacki z wszelkimi narzędziami do obróbki lnu i wełny.

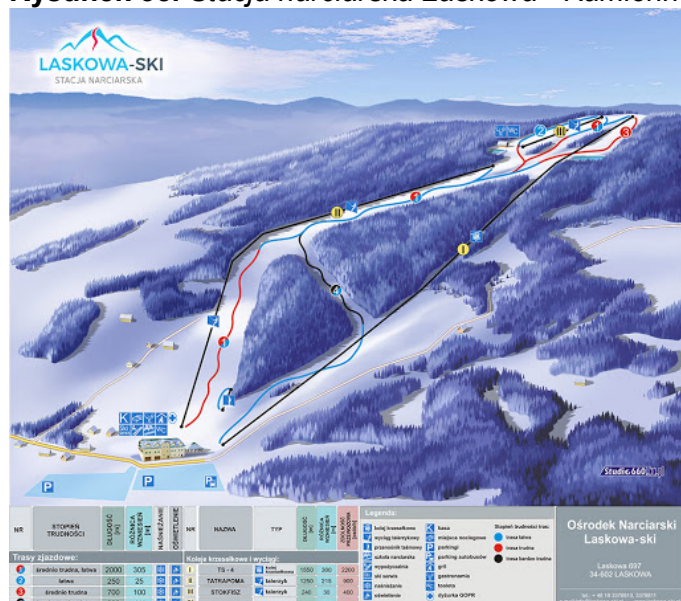
Gospodarstwo agroturystyczne i stadnina koni w Żmiącej pod nazwą „OSADA KONNA ASSANYA” - dla miłośników rekreacji konnej.

Stawy rybne „Pstrągi przy Młynie” usytuowane są w przepięknej okolicy, w dolinie potoku Żmiąckiego. Gospodarstwo posiada 3 stawy pstrągów tęczowych hodowanych na źródlanej wodzie. W ofercie wędkowanie, świeże ryby: pstrąg i jesiotr, a także chleb wiejski i świeże owoce sezonowe. Bazę noclegową stanowią przede wszystkim gospodarstwa agroturystyczne, m.in. w Laskowej, Jaworznej, Kamionce Małej, Żmiącej, Kobyłczynie i Strzeszycach. Jest ich blisko 20. Turyści powodowani pragnieniem ciszy i spokoju w wiejskim otoczeniu, możliwością korzystania z zasobów naturalnych i dziedzictwa kulturowego oraz chęcią uczestniczenia w życiu wsi, mogą także skorzystać z pokoiów gościnnych w Laskowej.

Na świetnej lokalizacji korzysta **Gospodarstwo Agroturystyczne „Oczko” w Laskowej**, laureat wielu nagród. Położone w malowniczej okolicy, w odległości 4 km od stadniny koni i wyciągów narciarskich o różnych stopniach trudności. Sprzyja to uprawianiu sportów letnich i zimowych oraz pieszym wędrówkom i niewątpliwie przyciąga turystów. Samo gospodarstwo, prócz dobrze wyposażonych sal rekreacyjnych, dysponuje ogrodem z możliwością grillowania (altana grillowa na 50 miejsc), miejscem na ognisko, boiskiem do siatkówki, koszykówki, piłki nożnej, placem zabaw, kortem tenisowym, polem namiotowym i karawaningowym.

Stacja narciarska Laskowa – Kamionna - z nowoczesną czteroosobową koleją w połączeniu z trasą o długości 2 005 m i zróżnicowanym stopniu trudności. Suma wszystkich tras zjazdowych wynosi blisko 4 000 m. Stok jest oświetlony i sztucznie naśnieżany. W sezonie letnim atrakcją ośrodka jest Centrum Aktywnego Wypoczynku, gdzie zorganizować można wspaniałe zabawy sportowo - rekreacyjne, na obszarze dziesiątek kilometrów szlaków turystycznych, rowerowych i spacerowych. Dodatkową atrakcją są miejsca widokowe z panoramą Tatr. U podnóża góry Kamionna i Stacji Narciarskiej usytuowany jest Hotel "Trawers", będący doskonałym miejscem na wypoczynek nie tylko dla turystów, ale także dla przedstawicieli firm, którzy w centralnej i wschodniej Małopolsce odbywają spotkania biznesowe.

Rysunek 35. Stacja narciarska Laskowa - Kamionna.

Źródło: www.laskowa.iap.pl

Trasa nr 4: Laskowa centrum - Laskowa Górna - Stacja narciarska (dolna) - Stacja narciarska (górną) - Makowica - wokół szczytu Kamionnej - Stacja narciarska (górną) - Zbójka - Laskowa centrum. Trasa piesza oraz dla rowerów górskich.

Sport

Jednym z priorytetów Gminy Laskowa jest rozwój sportu. Gmina Laskowa stwarza warunki oraz wpływa na rozwój form aktywności sportowej i rekreacyjnej. Corocznie w budżecie uchwalana jest kwota z przeznaczeniem na wspieranie działań z zakresu rozwoju sportu w Gminie Laskowa. Środki te przeznaczane są m.in. na prowadzenie zajęć sportowych, organizację imprez sportowych dla dzieci i młodzieży o charakterze otwartym dla mieszkańców Gminy Laskowa. Zrealizowane imprezy oraz zawody sportowe na szczeblu gminnym, wojewódzkim oraz ogólnopolskim wpływają na propagowanie prozdrowotnych zachowań wśród mieszkańców Gminy.

Na terenie Gminy Laskowa w miejscowości Laskowa znajduje się boisko sportowe „Orlik”, z którego mieszkańcy Gminy mogą nieodpłatnie korzystać. Ponadto funkcjonują obiekty sportowe tj. siłownia zewnętrzna w Laskowej, siłownia zewnętrzna w Ujanowicach, boisko uniwersalne – wielozadaniowe w Krosnej, boisko uniwersalne-wielozadaniowe w Jaworznej, boisko sportowe w Żmiejce oraz boisko sportowe w Ujanowicach

Gmina Laskowa w celu wparcia utalentowanej młodzieży, docenienia i uznania osiągnięć sportowych oraz zachęcenia do stałego podnoszenia umiejętności i poziomu sportowego przyznaje na podstawie uchwały Rady Gminy nagrody sportowe dla zawodników w różnych dyscyplinach sportu. W większości jest to narciarstwo alpejskie, karate, siatkówka plażowa.

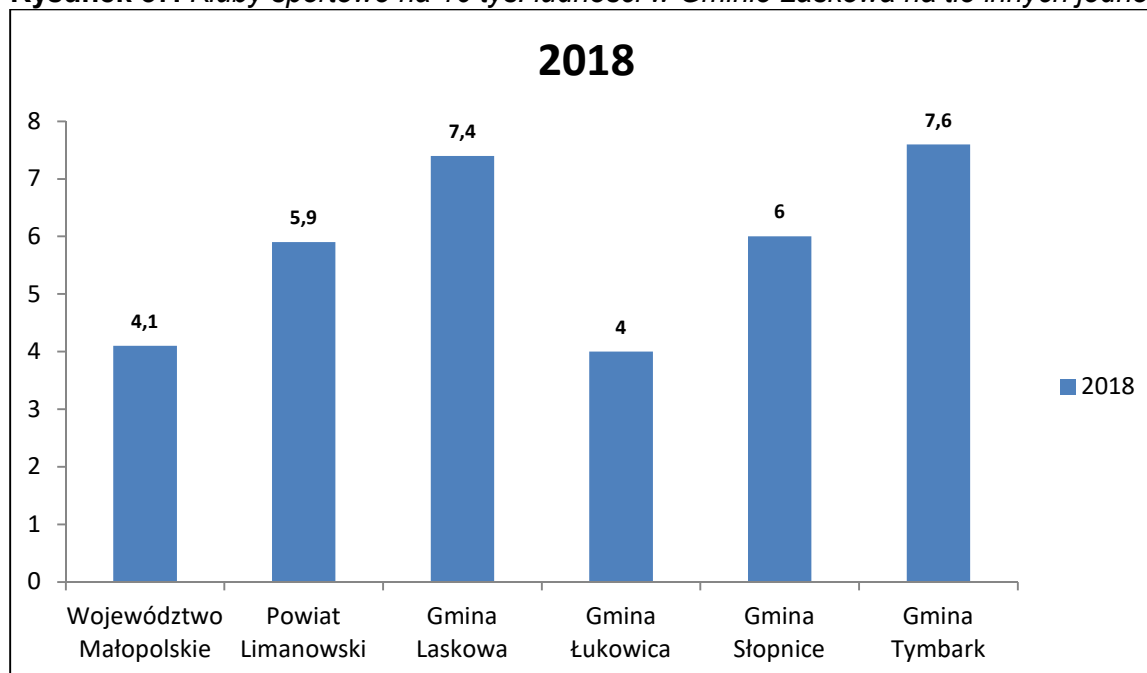
Życie sportowe organizowane jest również przez Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Turystyki w Laskowej w porozumieniu z Urzędem Gminy Laskowa oraz nauczycielami wychowania fizycznego ze szkół z terenu Gminy Laskowa. Organizowane są cykle imprez sportowych, będących rywalizacją sportową zespołów szkół i szkół podstawowych w dyscyplinach takich jak: mini piłka ręczna, mini piłka nożna, mini piłka siatkowa, halowa piłka nożna, piłka koszykowa, piłka ręczna, piłka nożna, piłka siatkowa, tenis stołowy oraz biegi przełajowe.

Najpopularniejszą dyscypliną sportową w Gminie Laskowa jest piłka nożna i siatkowa.

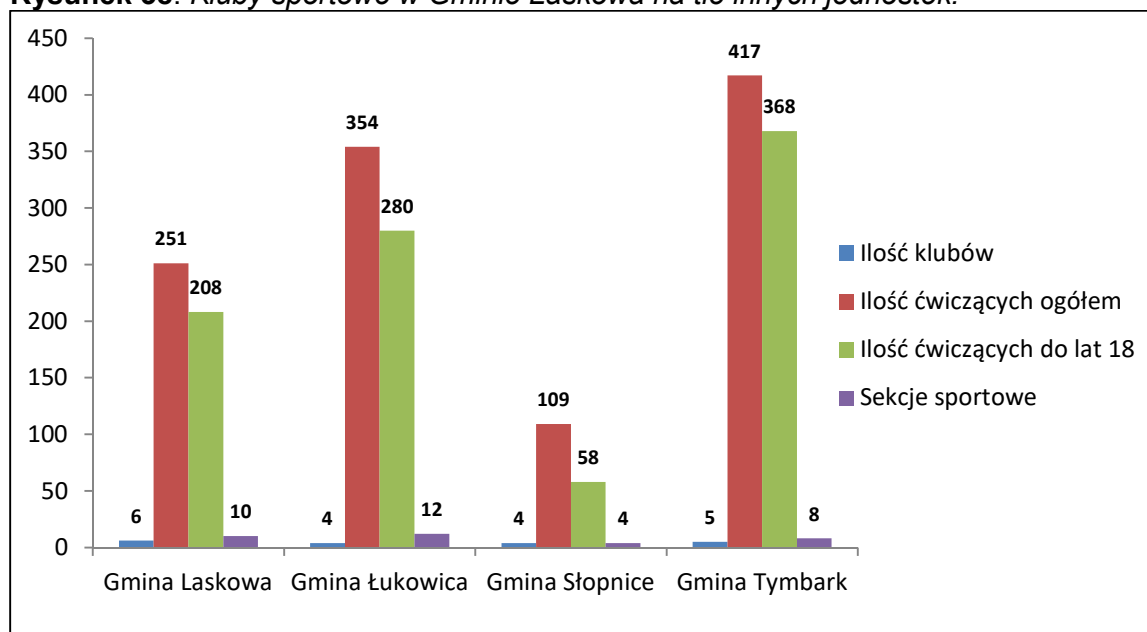
Na terenie Gminy Laskowa działają m.in. następujące kluby sportowe:

- Gminny Siatkarski Klub Sportowy Laskowa,
- Amatorski Klub Sportowy Ujanowice,
- Katolicki Uczniowski Klub Sportowy „Laskovia”,
- Ludowy Klub Sportowy „Jaworzanka”,
- KUKS „Laskovia”.

Ilość osób uprawiających sport na terenie Gminy Laskowa jest porównywalna z innymi jednostkami.

Rysunek 37. Kluby sportowe na 10 tys. ludności w Gminie Laskowa na tle innych jednostek.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 38. Kluby sportowe w Gminie Laskowa na tle innych jednostek.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Kultura.

Samorządową instytucją rozpowszechniania kultury na terenie Gminy Laskowa jest **Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Turystyki**, powołany został w celu realizacji zadań w zakresie prowadzenia i koordynacji działalności kulturalno - oświatowej w gminie oraz innych działań, wynikających z potrzeb lokalnego środowiska. W ramach działalności GOKSiT, cały rok odbywają się zajęcia z tańca nowoczesnego oraz rytmiki i aerobiku dla młodzieży i dorosłych. Funkcjonuje również Ognisko Muzyczne, które prowadzi naukę gry na instrumentach klawiszowych, trąbce, klarnecie oraz flecie poprzecznym i gitarze.

Przedmiotem działania GOKSiT w Laskowej jest:

- prowadzenie działalności kulturowej, polegającej na realizowaniu ustawowego obowiązku tworzenia, upowszechniania i ochrony kultury,
- realizacja zadań w zakresie kultury fizycznej i turystyki.

W 2018 roku w Bibliotece w miejscowości Laskowa zarejestrowanych było 463 czytelników, księgozbiór w woluminach wynosił 16530. W ciągu całego 2018 roku Biblioteka odnotowała 3925 odwiedzin, wypożyczono 13218 pozycji, z internetu skorzystało 181 osób, udzielono 214 informacji naukowych.

W budynku GOKSiT w Laskowej regularnie spotyka się Grupa AA, Koło Pszczelarzy z Laskowej, KGW z Laskowej oraz organizowane są szkolenia dla rolników, wykłady ks. Jerzego Smolenia i inne uroczystości np. Dzień Matki, Dzień Babci i Dziadka organizowane przez przedszkola z gminy. Ponadto budynek wynajmowany jest na stałe zajęcia z muzyczno-ruchowe. W budynku odbywają się stałe zajęcia nauki gry na instrumentach muzycznych, udostępniany jest również na zajęcia dotyczące nauki na prawo jazdy.

Orkiestry parafialne i lokalne zespoły artystyczne.

- Parafialna Orkiestra Dęta w Laskowej - działa przy Parafii Rzymsko - Katolickiej w Laskowej, jak również współpracuje z GOKSiT w Laskowej, wspomagającym finansowo działalność orkiestry,
- Orkiestra Parafialna z Krosnej,
- Młodzieżowa Orkiestra Dęta z Jaworznej,
- Kapela „LASKOWIOKI”.

Pozostałe tradycje gminne.

Na terenie Gminy Laskowa działają organizacje kobiet, zrzeszone w Kołach Gospodyń Wiejskich, m.in. w Laskowej, Sechniej, Kamionce Małej, Krosnej, Strzeszycach, Jaworznej, Żmiącej, Kobyłczynie i Ujanowicach. Celem ich funkcjonowania jest ochrona praw, reprezentowanie interesów i działanie na rzecz poprawy społeczno - zawodowej kobiet wiejskich oraz ich rodzin, w tym inicjowanie i podejmowanie rozmaitych działań na rzecz poprawy warunków życia, pracy i ochrony zdrowia kobiet wiejskich, promowanie kultury, tradycji i produktów regionalnych.

W Gminie Laskowa żywo kultywowane są tradycje i obrzędy ludowe związane z folklorem Lachów. Propagowaniu folkloru służą liczne imprezy, z których najważniejszą jest jesienna "Limanowska Słaza". Wiele zwyczajów ludowych jest ciągle żywych - spotkać tu więc można tradycyjne, wiejskie wesela, w zimie atrakcją są kuligi, w okresie karnawału po wsiach chodzą grupy kolędnicze z gwiazdą, turoniem i Herodem, a w Niedzielę Palmową święci się wysokie, sięgające nieraz 10 – 15 m, pięknie przybrane palmy wielkanocne.

Szlak Architektury Drewnianej.

Obok Dobczyc, Raciechowic, Szyku, Zakliczyna i Ciężkowic, Gmina Laskowa leży na Małopolskim Szlaku Architektury Drewnianej. Murowane twierdze romańskie i gotyckie kościoły oraz malowniczy dworek w Laskowej, stanowią barwny zapis historycznej przeszłości Małopolski.

Zachowały się tu także liczne zabytki dawnej wsi polskiej, tej drewnianej zharmonizowanej z krajobrazem, a bogactwo kultury i sztuki ludowej tej ziemi nie ma sobie równych na terenie Polski. Podhale z domostwami krytymi gontem, oryginalne konstrukcje chat orawskich czy kryte strzechą chałupy beskidzkie i krakowskie to prawdziwe skarby regionu.

3.7. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Gmina Laskowa posiada studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uchwalone po raz pierwszy uchwałą Nr XXXVIII/127/2000 Rady Gminy Laskowa z dnia 29 września 2000 r. W 2010 r. dokonano częściowej zmiany i aktualizacji tego studium zatwierdzonej uchwałą Nr L/267/10 Rady Gminy Laskowa z dnia 16 czerwca 2010 r. oraz aktualnie obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący swym obszarem 100 % terytorium Gminy w granicach administracyjnych, w tym następujące miejscowości: Laskowa, Kamionka Mała, Jaworzna, Krosna, Strzeszyce, Żmiąca Sechna, Ujanowice, Kobyłczyna -zatwierdzony uchwałą Nr L/268/10 Rady Gminy Laskowa z dnia 16 czerwca 2010 r., (ogłoszony w Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 384, poz. 2656 z dnia 29 lipca 2010 r.) oraz zmieniony uchwałami:

- uchwałą Nr XXI/121/12 Rady Gminy Laskowa z dnia 29 maja 2012 r., (ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 11 czerwca 2012 r., poz. 2696),
- uchwałą Nr XXXII/211/13 Rady Gminy Laskowa z dnia 14 czerwca 2013 r., (ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 05 lipca 2013 r., poz. 4359),
- uchwałą Nr XLV/308/14 Rady Gminy Laskowa z dnia 12 listopada 2014 r., (ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 25 listopada 2014 r., poz. 6760),
- uchwałą Nr XX/137/16 Rady Gminy Laskowa z dnia 23 maja 2016 r., (ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 01 czerwca 2016 r., poz. 3289),
- uchwałą XXXII/213/17 Rady Gminy Laskowa z dnia 20 czerwca 2017 r. (ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 29 czerwca 2017 r., poz. 4302),
- uchwałą XLVIII/305/18 Rady Gminy Laskowa z dnia 31 lipca 2018 r. (ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 03 sierpnia 2018 r., poz. 5454),
- uchwałą XIV/119/19 Rady Gminy Laskowa z dnia 30 grudnia 2019 r. (ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 10 lutego 2020 r., poz. 1041),
- uchwałą XXV/172/20 Rady Gminy Laskowa z dnia 30 grudnia 2020 r. (ogłoszoną w Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z dnia 13 stycznia 2021 r., poz. 370).

Wyżej wymienione dokumenty planistyczne są podstawą do podejmowania racjonalnych decyzji odnoszących się do kształtowania przestrzeni i ochrony środowiska na obszarze Gminy Laskowa. W gminnych dokumentach planistycznych obszar Gminy Laskowa podzielono na obszary funkcjonalne, określające możliwości inwestycyjne oraz dostępność i kwalifikacje tych obszarów dla różnych typów rekreacji tj.:

- obszar priorytetu leśnictwa – to część południowa Gminy w obrębie Pasma Łososińskiego wskazana jako najodpowiedniejszą do rekreacji czynnej, tzn. turystyki wędrownej i sportów górskich. Na przedmiotowym obszarze występuje ograniczona dostępność terenów rekreacyjnych ze względu na dominację lasów oraz ich ochronny charakter,
- obszar priorytetu rolnictwa i leśnictwa – to część północna Gminy w obrębie Pasma Kamionkowskiego wskazana jako najodpowiedniejszą do rekreacji czynnej i biernej, tzn. turystyki wędrownej i rekreacji krótkookresowej. Na wyżej wskazanym obszarze tereny rekreacyjne są umiarkowanie dostępne ze względu na znaczną ilość enklaw leśnych i użytków rolnych,
- obszar priorytetu osadnictwa - to część centralna Gminy w obrębie doliny rzeki Łososiny wskazuje się jako najodpowiedniejszą dla rekreacji biernej, tzn. rekreacji pobytowej długookresowej i krótkookresowej tranzytowej lub weekendowej. Tereny rekreacyjne w omawianym obszarze są w pełni dostępne ze względu na przewagę funkcji osadniczych nad użytkowaniem rolnym i leśnym.

Mając na uwadze potrzeby społeczne, gospodarcze i kierunki przestrzennego rozwoju Gminy - działania władz lokalnych w zakresie odpowiedniej polityki przestrzennej powinny zmierzać do:

- poprawy jakości życia mieszkańców poprzez: łatwą dostępność terenów budowlanych, placówek oświatowych, służby zdrowia, bazy sportowej i rekreacyjnej,
- zachęcenie potencjalnych Inwestorów do lokowania kapitału na obszarze Gminy, poprzez: pełne uzbrojenie terenów przeznaczonych pod inwestycje, ulgi podatkowe,
- rozwoju agroturystyki jako alternatywnego źródła dochodów rolników wraz z kompleksowym produktem turystycznym. Dla Gminy Laskowa, która posiada walory przyrodnicze prowadzenie gospodarstw agroturystycznych jest jedną z pożądanych form rozwoju miejscowości. Wykorzystując swoje walory Gmina Laskowa ma szanse w niedalekiej przyszłości na wzmocnienie swojej pozycji gospodarczej na mapie regionu. Dla prawidłowego przebiegu tego procesu ważnym byłoby stworzenie profesjonalnej bazy informacyjnej o Gminie oraz jej poszczególnych sferach: turystyczno-rekreacyjnej, gospodarczej, infrastrukturalnej, społecznej oraz środowiskowej. Wspomniane informacje promujące walory Gminy winny ukazywać się w lokalnych mediach i na portalach społecznościowych w celu przybliżenia oferty turystycznej Gminy potencjalnym rekreantom. Gmina Laskowa – jest częścią makrostruktury gospodarczej regionu; pełni szczególną rolę w odniesieniu do całego województwa stanowiąc jednocześnie zaplecze rolnicze i rekreacyjne dla głównych ośrodków miejskich. Według aktualnego „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” Gmina Laskowa jest gminą wiejską o wiejskim charakterze zabudowy mieszkaniowej i znacznym udziałem budownictwa

rekreacji indywidualnej. Cały region – wykazuje podobieństwa w zakresie ukształtowania struktury przestrzennej, w której zaznaczają się tendencje do kształtowania podstawowych układów zabudowy mieszkalno-usługowej, koncentrujących się głównie wzdłuż dróg łączących zespoły osadnicze, a głównie w dolinach rzek i potoków. Zabudowa rozproszona obejmuje głównie stoki i wzniesienia ponadlokalne. Charakterystyczną cechą osadnictwa gminy jest jego niejednorodna struktura. Trzy jednostki strukturalne – Laskowa, Strzeszyce i Ujanowice rozwinęły się w dolinie rzeki Łososiny i charakteryzuje je zwarta zabudowa skupiająca się wokół lokalnych obszarów centro twórczych. Pozostałych 6 jednostek usytuowało się w dolinach potoków stanowiących dopływy rzeki Łososiny oraz na wzniesieniach. Cechuje je osadnictwo rozproszone. Po północnej stronie Łososiny usytuowane są przysiółki Laskowej: Laskowa Górna i Jabłoniec oraz wsie: Kamionka Mała, Krosna i Sechna. Po południowej stronie Łososiny rozwinęły się przysiółki Laskowej: Załupa, Rozpite oraz wsie: Jaworzna, Żmiąca, Kobyliczna. Analiza funkcjonalno - przestrzenna obszaru gminy wykazała występowanie trzech podstawowych rejonów funkcjonalno-przestrzennych: leśnego, rolno-leśnego i osadniczego. Główne funkcje gminy to rolnictwo z leśnictwem i rekreacją, funkcją uzupełniającą jest osadnictwo. Pod względem ukształtowania przestrzeni zainwestowanych – najbardziej skoncentrowane układy zabudowy występują w dolinnej części gminy. Zabudowa tworzy układy liniowe, wzdłuż dróg przebiegających w znacznej mierze – dolinami rzeki i potoków. Większe rozproszenie zabudowy występuje na stokach. Największa koncentracja usług znajdują się w Laskowej i Ujanowicach. W pozostałych miejscowościach działają usługi podstawowe, obsługujące mieszkańców poszczególnych miejscowości. Zespoły i większe kompleksy lasów koncentrują się na północy i południu gminy, podczas gdy jej część centralna (poza terenami osadnictwa) jest głównie rejonem upraw i produkcji rolniczej o kierunku produkcji roślinnej, zwłaszcza sadownictwa oraz zwierzęcej.

W październiku 2016 roku Wójt Gminy Laskowa dokonał analizy aktualności Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Laskowa. Przedstawiona analiza została pozytywnie zaopiniowana na sesji Rady Gminy Laskowa uchwałą Nr XXIII/159/16 z dnia 28 października 2016 roku, takie analizy przeprowadzane są każdorazowo przed podjęciem uchwały o przystąpieniu do sporządzenia studium i planu.

Z przeprowadzonej analizy i oceny aktualności Studium i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wynika, że:

- obowiązujące na obszarze Gminy Laskowa studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest dostosowane do istniejących uwarunkowań faktycznych i prawnych, zachowuje ważność do czasu jego zmiany i w związku z tym w bieżącej chwili nie stwierdza się konieczności zmiany tego dokumentu,
- obowiązujące na obszarze Gminy Laskowa plany miejscowe są w części dostosowane do istniejących uwarunkowań faktycznych oraz prawnych i realizują w pełni założenia przyjęte w aktualnym Studium, w związku z tym nie stwierdza się konieczności ich zmiany w tym zakresie,
- aktualnie planuje się – w sytuacji szczególnych i pilnych potrzeb społecznych – zmiany miejscowe dla niewielkich obszarowo terenów w granicach planowanych zamierzeń inwestycyjnych.

Gmina Laskowa obecnie jest w trakcie sporządzania lokalnej zmiany planu miejscowego, która uwzględni złożone wnioski.

3.8. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

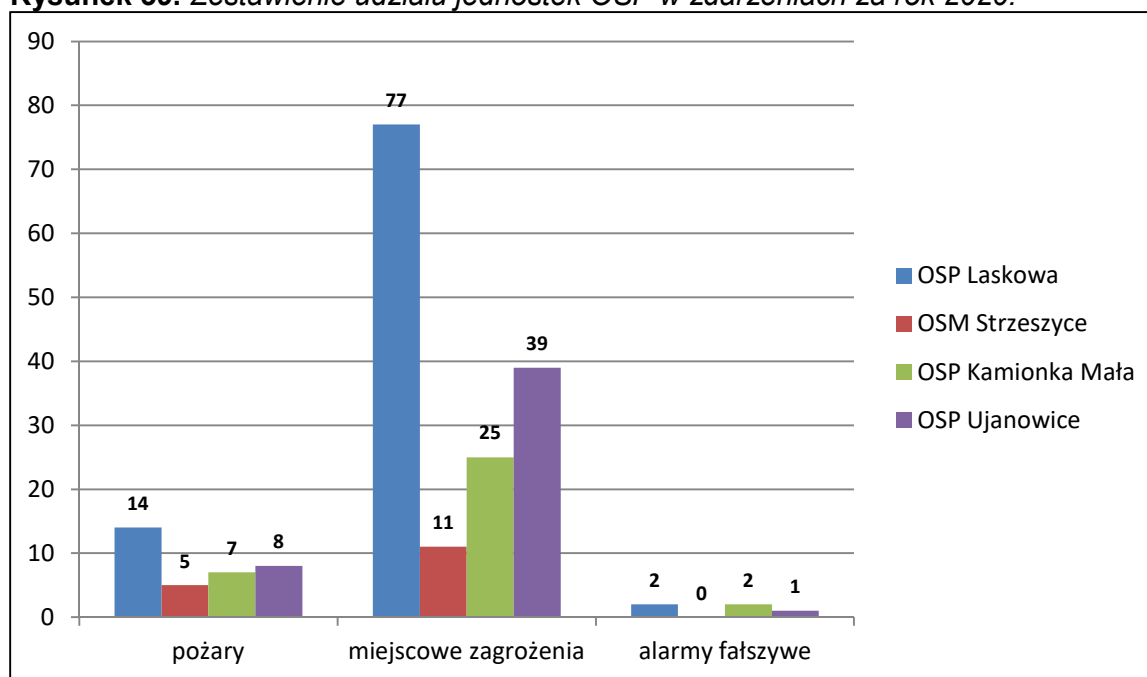
Bardzo ważnym zadaniem własnym gminy jest zapewnienie mieszkańcom warunków do bezpiecznego życia poprzez realizację działań z zakresu porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej. Bezpieczeństwo publiczne w Gminie Laskowa zapewniają wyspecjalizowane instytucje takie jak: Policja (Komisariat Policji w Limanowej) i Ochotnicza Straż Pożarna.

Szybkie zmiany cywilizacyjne generują różnego rodzaju zagrożenia dla środowiska, w tym dla ludności i mienia. Ich charakter, skala zjawiska oraz skutki wskazują na konieczność doskonalenia krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego.

Na terenie Gminy Laskowa działają 4 jednostki OSP, tj.: OSP Laskowa, OSP Ujanowice, OSP Strzeszyce, OSP Kamionka Mała. Jednostka OSP Laskowa jest jednostką działającą w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG) i realizuje zadania z zakresu ratownictwa techniczno-drogowego, ratownictwa ekologicznego, ratownictwa medycznego oraz działania z zakresu gaszenia pożarów. Pozostałe 3 jednostki są jednostkami pomocniczymi i z uwagi na posiadany sprzęt, wykształcenie i zasoby ludzkie biorą udział zazwyczaj w działaniach z zakresu gaszenia pożarów tylko na terenie gminy Laskowa. Natomiast jednostka OSP Laskowa z uwagi na fakt przynależności do KSRG działa również, w razie potrzeby, na terenie powiatu.

Wymienione wyżej zadania ratownicze realizowane są stosunkowo na dość wysokim poziomie i w różnych dziedzinach ratowniczych zgodnie z rozporządzeniem określającym szczegółowe zadania przewidziane dla jednostek w KSRG, poprzez posiadany specjalistyczny sprzęt.

Rysunek 39. Zestawienie udziału jednostek OSP w zdarzeniach za rok 2020.

Źródło: <https://112malopolska.pl>

Aktualnie w strukturach OSP na terenie Gminy Laskowa działa ok. 100 osób (członkowie czynni, w tym członkowie którzy mogą brać udział w akcjach ratowniczo-gaśniczych). Przy jednostce OSP Laskowa działa MDP-Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza, która bierze cyklicznie udział w zawodach na szczeblu powiatowym i wojewódzkim.

Ponadto w Laskowej działa Gminne Centrum Zarządzania Kryzysowego, którego zadaniem jest m. in. monitorowanie zagrożeń i występujących klęsk żywiołowych, prognozowanie rozwoju sytuacji, a także podjęcie koordynacji działań ratowniczych i porządkowo-ochronnych prowadzonych przez jednostki organizacyjne zaangażowane w reagowanie kryzysowe na obszarze gminy oraz informowanie mieszkańców o zasadach postępowania w razie sytuacji kryzysowej.

Sprawami związanymi w szeroko rozumianym bezpieczeństwie zajmuje się Referat Organizacyjny i Spraw Obywatelskich Urzędu Gminy Laskowa. W ramach obowiązków gminy realizowane są następujące rodzaje zadań:

- zadania związane z obronnością kraju,
- zadania obrony cywilnej i powszechnej samoobrony,
- zadania z zakresu zarządzania kryzysowego i zwalczania skutków klęsk żywiołowych.

Organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie gminy jest Wójt Gminy. Do zadań Wójta w sprawach zarządzania kryzysowego należy:

1. Kierowanie działaniami związanymi z monitorowaniem, planowaniem, reagowaniem i usuwaniem skutków zagrożeń na terenie gminy.
2. Realizacja zadań z zakresu planowania cywilnego, w tym: realizacja zaleceń do gminnego planu Zarządzania Kryzysowego.
3. Opracowywanie i przedkładanie staroście do zatwierdzenia Gminnego Planu Zarządzania Kryzysowego.
4. Zarządzanie, organizowanie i prowadzenie szkoleń, ćwiczeń i treningów z zakresu reagowania na potencjalne zagrożenia.
5. Wykonywanie przedsięwzięć wynikających z planu operacyjnego funkcjonowania gmin.
6. Przeciwdziałanie skutkom zdarzeń o charakterze terrorystycznym.
7. Realizacja zadań z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej.

Zadania, o których mowa powyżej Wójt wykonuje przy pomocy komórki organizacyjnej urzędu gminy właściwej w sprawach zarządzania kryzysowego. Organem pomocniczym Wójta w zapewnieniu wykonywania zadań zarządzania kryzysowego jest Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego powoływany przez Wójta Gminy Laskowa.

Do zadań Gminnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego należy:

1. Ocena występujących i potencjalnych zagrożeń mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo publiczne i prognozowanie tych zagrożeń.
2. Przygotowanie propozycji działań i przedstawienie Wójtowi Gminy wniosków dotyczących wykonania, zmiany lub zaniechania działań ujętych w gminnym planie reagowania kryzysowego.
3. Przekazywanie do wiadomości publicznej informacji związanych z zagrożeniami.
4. Opiniowanie gminnego planu reagowania kryzysowego.

Dla mieszkańców funkcjonuje system powiadamiania SMS o mogących wystąpić niebezpiecznych zjawiskach, jak również informacje te są publikowane na stronie internetowej i fanpage'u Gminy Laskowa. Wyznaczone podmioty gospodarcze realizują zadania obronne poprzez wykonywanie świadczeń na rzecz obrony. Nakładanie świadczeń i wzywanie do ich wykonywania należy do zadań Wójta Gminy Laskowa. Wojewoda wyznacza zadania, które powinny być zaplanowane w ramach przygotowań w zakresie obronności. W przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa realizowanych jest szereg zadań obrony cywilnej, z których najważniejsze to zapewnienie funkcjonowania systemu wykrywania zagrożeń oraz ostrzegania i alarmowania

Zagrożenia powodziowe Gminy

Zasoby wód powierzchniowych są tym komponentem, który wymaga obok ochrony ich jakości i ilości, także zabezpieczenia środowiska i człowieka przed zagrożeniami powodziovymi. Ochrona przeciwpowodziowa wiąże się także z problemem naturalnej (zalesianie, ochrona gleb przed erozją) i sztucznej (zbiorniki retencyjne, systemy melioracyjne) retencji w dorzeczu. Istotne znaczenie odgrywa zagospodarowanie terenów zalewowych.

W ostatnich latach uaktywniły się anomalie pogodowe, co wpłynęło bezpośrednio na występowanie zagrożenia powodziowego i zalewy dolin cieków wodnych na obszarze całego kraju. Największe zagrożenie wystąpiły w obrębie odcinków rzek w otoczeniu których przekształcono naturalne rozlewiska w tereny osadnicze, nie dokonując zabezpieczeń wałami przeciwpowodziowymi.

Przepływająca przez teren Gminy Laskowa rzeka „Łososina” stwarza potencjalne zagrożenia powodziowe, wraz z potokami góorskimi, takimi jak:

- potok „Załupa”,
- potok „Rozpita”,

- potok „Nagórski”,
- potok „Jeziernik”,
- potok „Lipniczka”,
- potok „Kamionka Mała ”,
- potok „Jaworzna”,
- potok „Żmiącki”,
- potok „Krośnieński”,
- potok „Przylaski”,
- potok „Zabrzuski”,
- potok „Sechna”,
- potok „z Kobyłczyny”.

Rysunek 40. Mapy zagrożenia powodziowego – obszar Gminy Laskowa.

Źródło: <https://wody.isok.gov.pl>

Rzeka „Łososina” stwarza duże zagrożenie powodziowe szczególnie w okresie roztopów (wiosną) oraz w trakcie długotrwałych i obfitych opadów atmosferycznych, a szczególnie podczas nawalnych i bardzo gwałtownych opadach deszczu w okresie letnim.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią w myśl art. 16 pkt. 34 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. 2021 poz. 624 – tekst jednolity) rozumie się:

- a) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%,
- b) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%,
- c) obszary, między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w którym wbudowano wał przeciwpowodziowy. a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224, stanowiące działki ewidencyjne,
- d) pas techniczny.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% oraz na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%, przedstawione zostały na mapach zagrożenia powodziowego, zgodnie

z art. 169 ust. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. 2021 poz. 624 – tekst jednolity).

Duże zagrożenie powodziowe na terenie gminy powodują w/w potoki górskie oraz nieregulowane ciek wodne. W wyniku krótkotrwałych intensywnych opadów potoki te niejednokrotnie zamieniają się w rwące rzeki, powodują straty materialne, zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi, zalewanie zabudowań gospodarczych, pól uprawnych, zerwanie mostów, kładek oraz podmywanie brzegów - co prowadzi do powstawania osuwisk. Z uwagi na ukształtowanie terenu (rejon podgórski) tereny zalewowe układają się wzdłuż cieków wodnych, w miejscach gdzie wysokie skarpy linii brzegowej narażone są na procesy osuwiskowe oraz częściowo na tworzenie się rozlewisk. Tereny zagrożone powodzią winny być wyłączone trwale z zabudowy. Na terenach zagrożonych podtopieniem działalność inwestycyjna winna zostać dostosowana do występujących zagrożeń.

Na podstawie mapy zagrożenia powodziowego stwierdzono, iż w granicach Gminy Laskowa występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i występuje raz na 100 lat oraz na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i występuje raz na 10 lat od rzeki Łososina oraz od potoków: Rozpicki Potok, Potok Nagórski, Rozdzielec, Jaworzyna, Kamionka oraz Dopływ spod Krosna. W tych miejscach należy zwrócić uwagę, iż planowane zagospodarowanie terenów położonych w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią, zgodnie z art. 166 pkt. 10 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. 2021 poz. 624 – tekst jednolity) nie może m.in. naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym, stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi czy też utrudniać zarządzanie ryzykiem powodziowym.

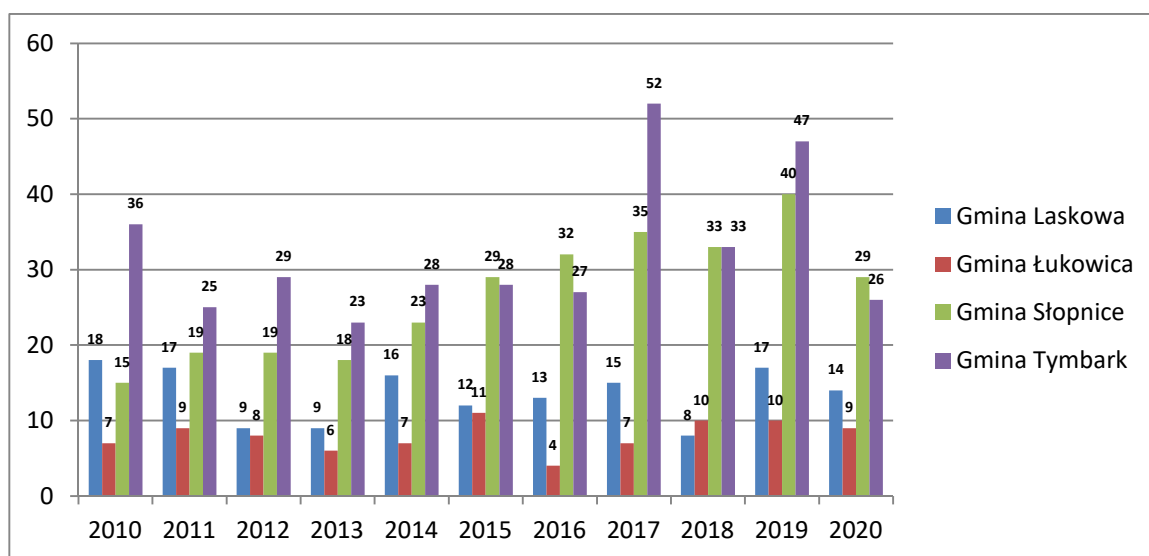
Ponadto działania na ww. obszarach muszą być zgodne z Planem Zarządzania Ryzykiem Powodziowym przyjętym na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz.U. 2016 poz. 1841) i zachowującym ważność zgodnie z art. 555 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. 2021 poz. 624 – tekst jednolity)

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej opublikował „Ocenę ryzyka osiągnięcia celów środowiskowych dla JCWP ujętych w Planie gospodarowania wodami w dorzeczu Wisły”:

- Jednolite Części Wód Powierzchniowych - RW2000142147273 - Łososina od Słopniczanki do Potoku Stańkowskiego - Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych - niezagrożona
- Jednolite Części Wód Podziemnych nr 150.

Kolejną ważną kwestią w zakresie bezpieczeństwa jest bezpieczeństwo drogowe. Według danych SEWIK w 2020 roku na terenie gminy Laskowa doszło do 14 zdarzeń drogowych. Największą ilość zdarzeń drogowych odnotowano na terenie gminy Tymbark i Słopnice, prawie dwa razy więcej niż na terenie Gminy Laskowa. W gminie Laskowa wzrost zarejestrowanych zdarzeń drogowych w ostatnich latach utrzymuje się na jednakowym poziomie.

Rysunek 41. Ilość zdarzeń drogowych w latach 2010-2020 na terenie Gminy Laskowa na tle innych jednostek.

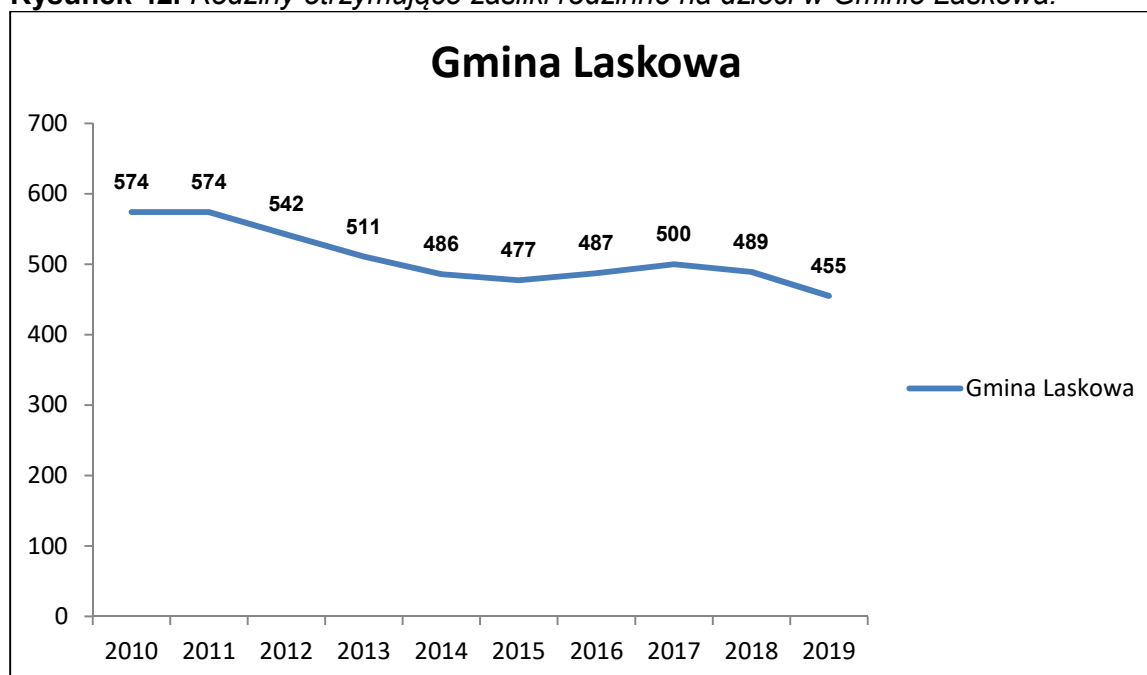
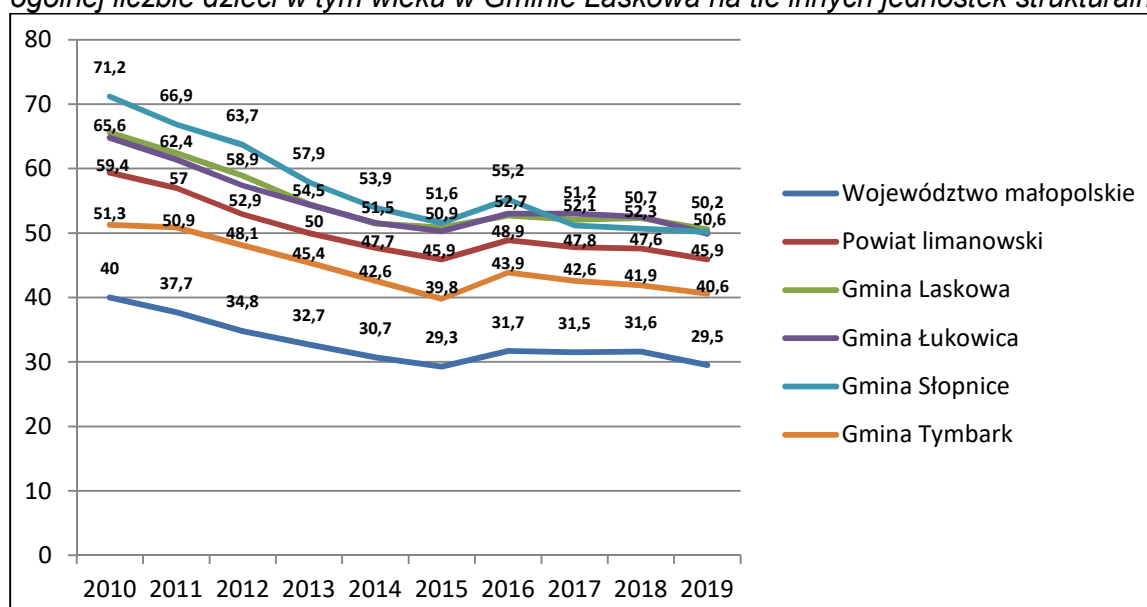

Źródło: <http://sewik.pl>

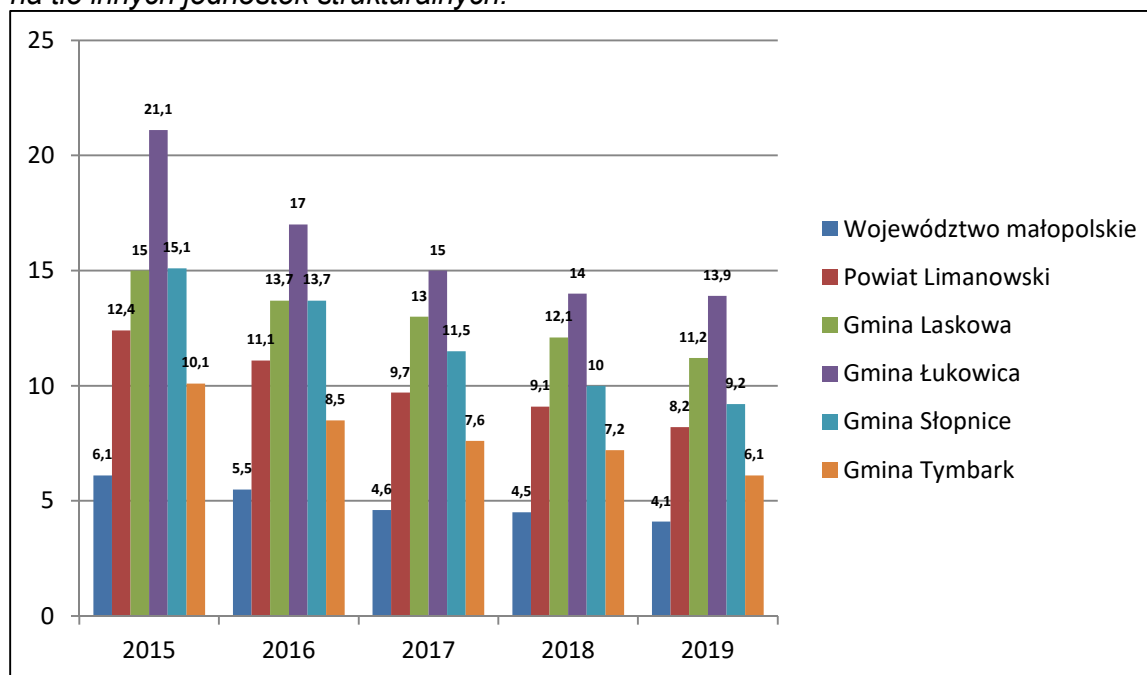
3.9. POLITYKA SPOŁECZNA

3.9.1. POMOC SPOŁECZNA

Głównym celem polityki społecznej jest pomoc w zaspokojeniu podstawowych potrzeb socjalno - bytowych oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców. Pomoc społeczna jest ważnym elementem polityki gminnej, bowiem to na poziomie samorządowym najłatwiej jest rozpoznać konkretne potrzeby i problemy mieszkańców oraz identyfikować adekwatne formy pomocy. W 2019 roku w gminie Laskowa liczba osób, którym udzielono zasiłków rodzinnych wyniosła 455 osoby, natomiast % osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wyniósł 11,2% ogólnej liczby mieszkańców gminy. Jest to obok gminy Łukowica najwyższy wskaźnik spośród badanych jednostek. Wszystkie analizowane JST charakteryzowały się spadkowym trendem omawianych wskaźników. W ten trend wpisuje się także gmina Laskowa, która od 2015 roku zmniejszyła liczbę osób korzystających z pomocy społecznej o 4%.

Rysunek 42. Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w Gminie Laskowa.Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>**Rysunek 43.** Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 44. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

3.9.2. OCHRONA ZDROWIA

Domy pomocy społecznej i usługi opiekuńcze

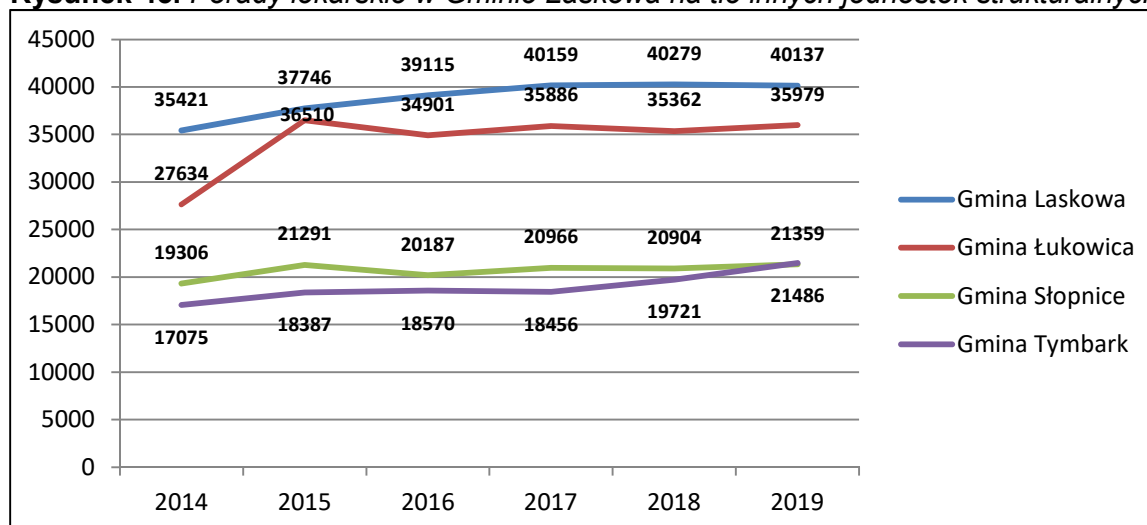
Na terenie gminy istnieją placówki, wspierające działania pomocy społecznej i są to Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Laskowej oraz Środowiskowy Dom Samopomocy w Ujanowicach.

Zdrowie.

Obecnie na terenie Gminy Laskowa funkcjonują dwa zakłady opieki zdrowotnej: Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Laskowej oraz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Ujanowicach - jedna z najwcześniej i najlepiej zorganizowanych placówek zdrowotnych na terenie powiatu limanowskiego i nowosądeckiego.

Wg przytoczonych danych na przestrzeni ostatnich lat liczba najczęściej porad lekarskich otrzymali mieszkańcy Gminy Laskowa.

Rysunek 45. Porady lekarskie w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

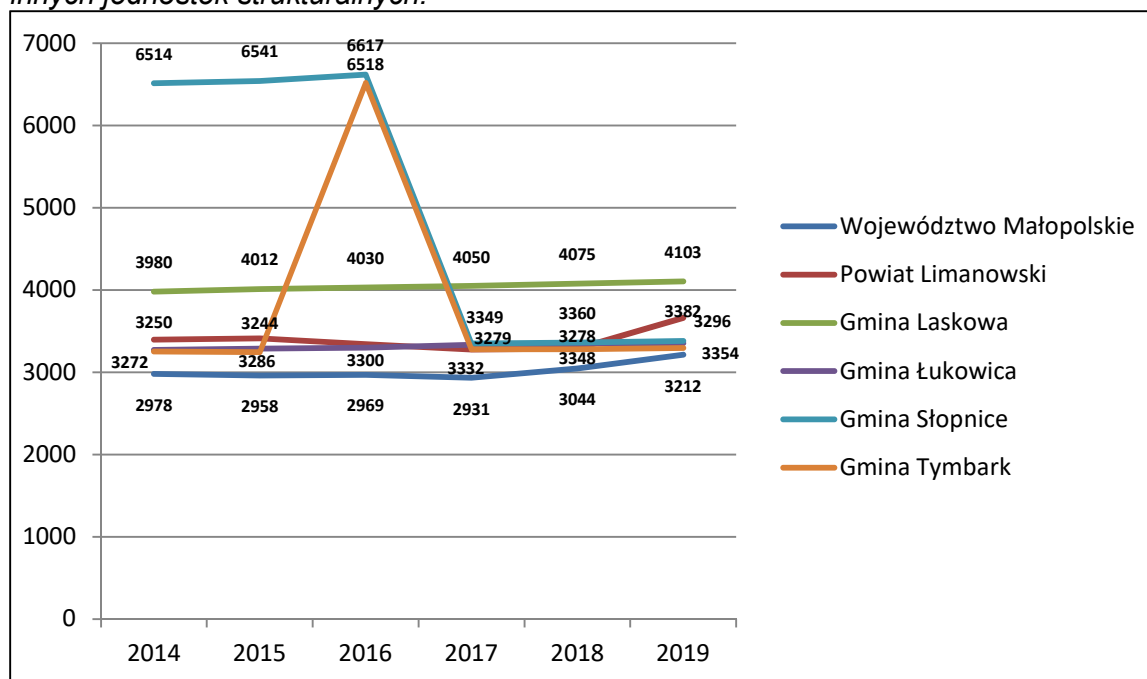
Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Ponadto na obszarze gminy znajdują się trzy apteki:

- „VITA” w Laskowej,
- „Nowa” w Laskowej,
- „Nowa” w Ujanowicach.

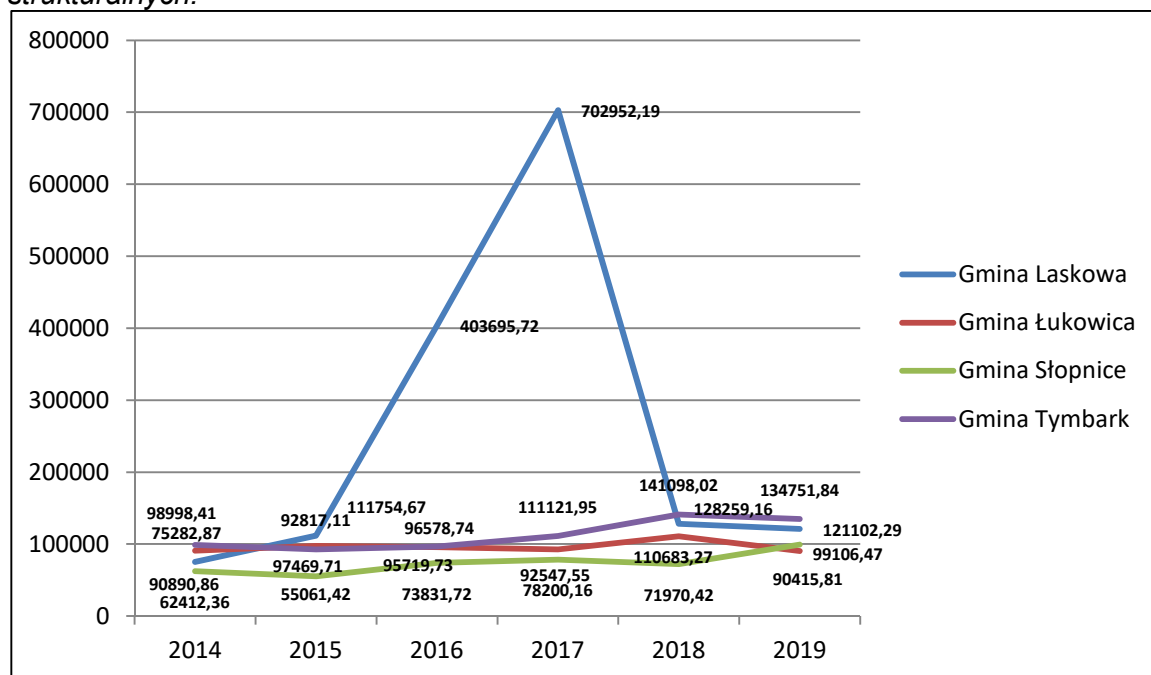
Na jedną aptekę w Gminie Laskowa przypada 4 103 mieszkańców i oznacza to, że pod względem dostępności aptek gmina Laskowa jest na podobnym poziomie co pozostałe analizowane gminy.

Rysunek 46. Ilość osób przypadających na aptekę ogólnodostępną w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

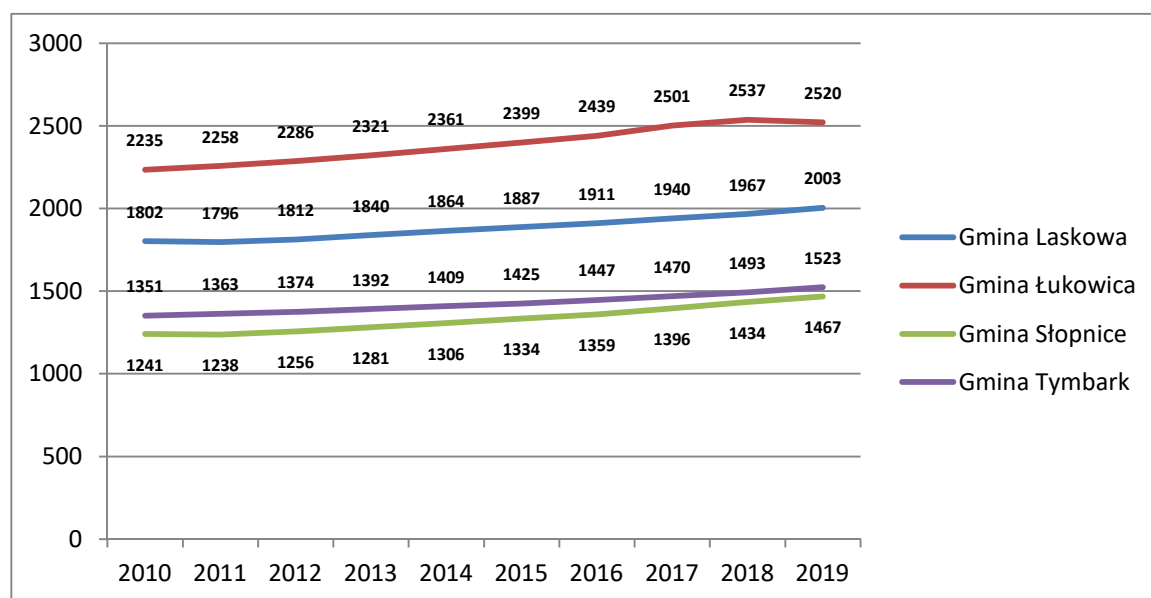
W latach 2015-2019 kwoty przeznaczone przez gminę Laskowa na wydatki w Dziale 851- Ochrona zdrowia były jedne z wyższych w stosunku do analizowanych gmin. Największą zmianę odnotowano w latach: w 2016-2017, kiedy była prowadzona przebudowa i rozbudowa istniejącego budynku Ośrodka Zdrowia w miejscowości Laskowa.

Rysunek 47. Wydatki na ochronę zdrowia w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Zasoby mieszkaniowe

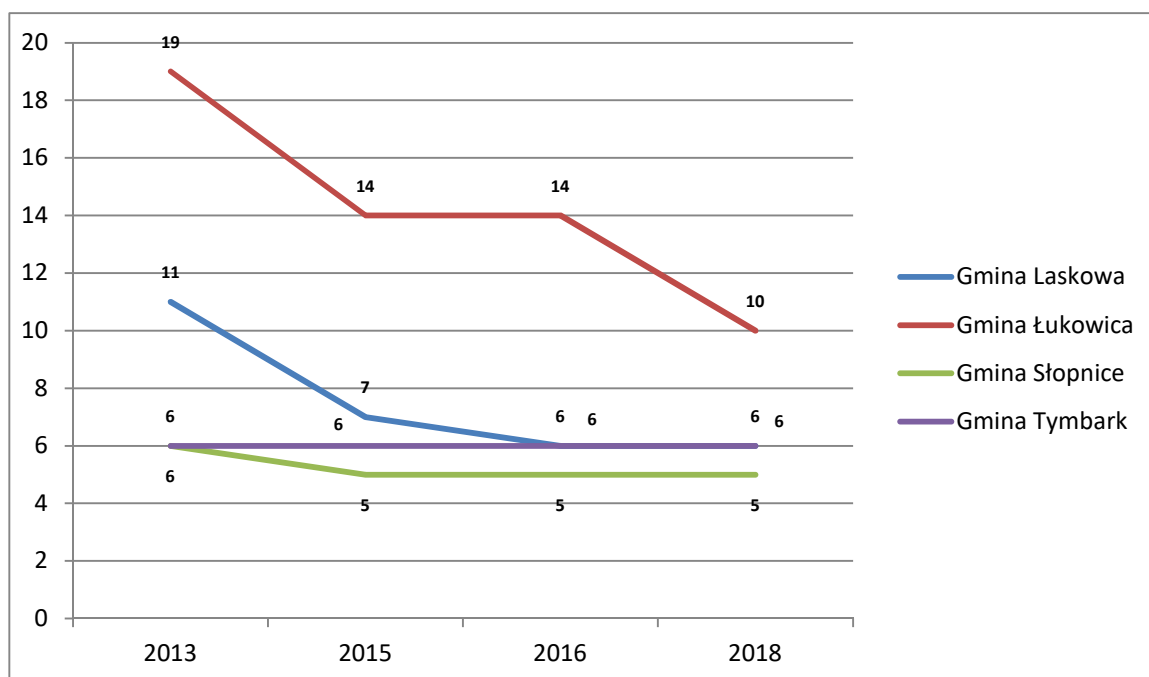
W gminie Laskowa można zauważyć stały wzrost liczby budynków mieszkalnych. W 2019 r. w gminie było 2003 budynków mieszkalnych, co w stosunku do roku 2010 oznacza przyrost o 11%. Tempo przyrostu nowych mieszkań w gminie jest porównywalna z analizowanymi jednostkami strukturalnymi.

Rysunek 48. Budynki mieszkalne w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

W Gminie Laskowa w 2018 roku było 10 mieszkań komunalnych, w stosunku do 2013 roku ilość tych mieszkań uległa zmniejszeniu. W pozostałych omawianych gminach występuje zbliżona średnia wielkość mieszkań komunalnych.

Rysunek 49. Zasoby komunalne w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

3.9.3. EDUKACJA I WYCHOWANIE

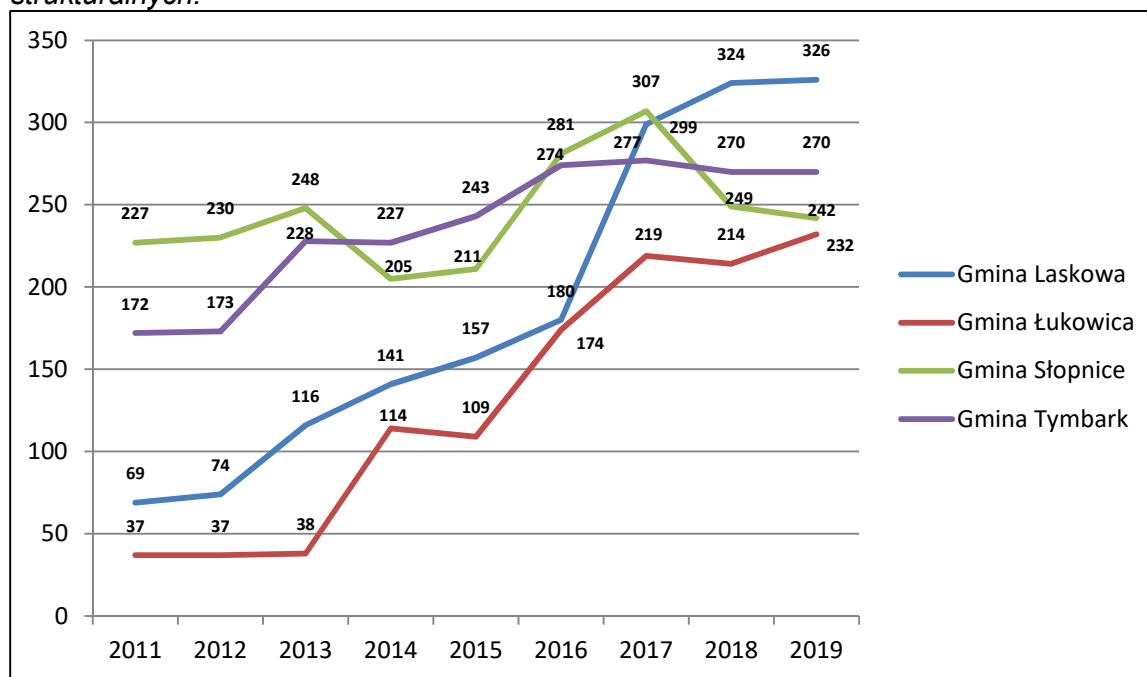
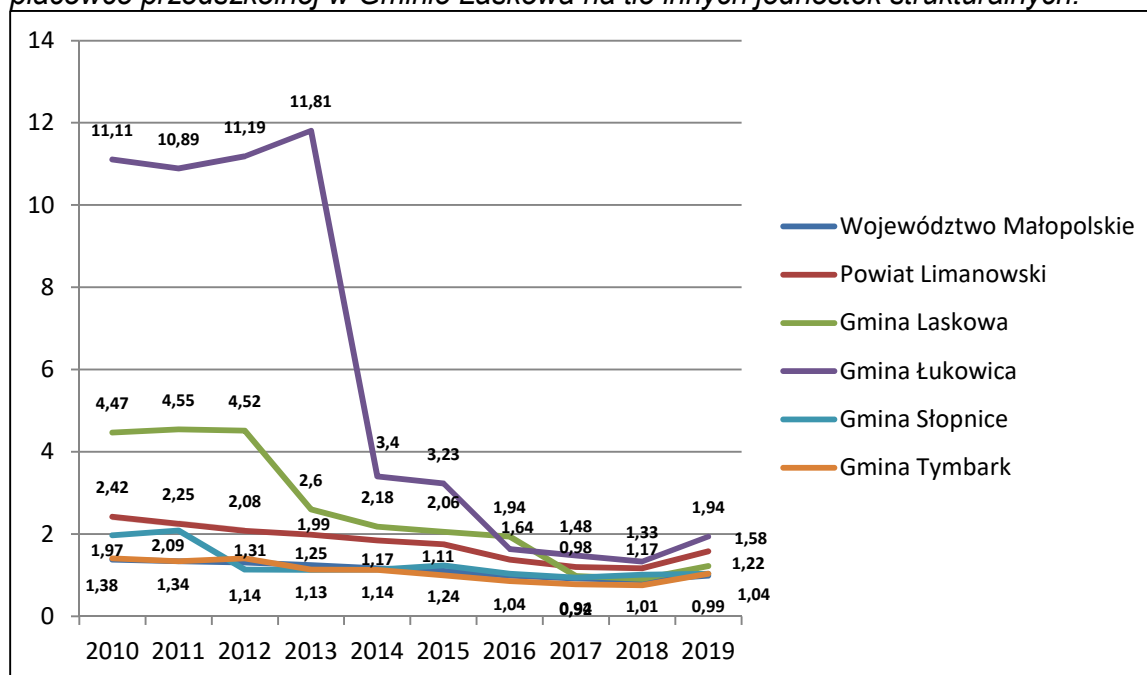
Opieka nad dziećmi do lat 3

W 2019 roku w Gminie Laskowa opieką żłobkową objętych było 31 dzieci. Obecnie na terenie gminy działają 2 żłobki niepubliczne, które znajdują się w Laskowej i Ujanowicach zapewniające miejsce dla dzieci do lat 3.

Wychowanie przedszkolne

Na terenie gminy Laskowa działają 2 przedszkola publiczne prowadzone przez gminę (w Laskowej i Ujanowicach) oraz 4 przedszkola niepublicznych (2 w Ujanowicach i po 1 w Laskowej i Krosna), do których uczęszczało 324. Porównując ilość miejsc w przedszkolach w pozostałych jednostkach strukturalnych, w Gminie Laskowa jest ich najwięcej – 365 miejsc. Od 2016 roku we wszystkich analizowanych jednostkach strukturalnych ilość dzieci w wieku przedszkolnym przypadająca na jedno miejsce przedstawia się podobnie. Warto dodać, że dane przedstawione na wykresie powyżej dotyczą zarówno miejsc w placówkach publicznych (w przedszkolach oraz oddziałach przedszkolnych) oraz niepublicznych (prywatnych).

W roku szkolnym 2018/2019 gmina Laskowa zapewniła wszystkim dzieciom w wieku przedszkolnym, zamieszkałym na terenie gminy, możliwość korzystania z wychowania przedszkolnego.

Rysunek 50. Ilość dzieci objętych opieką przedszkolną w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>**Rysunek 51.** Ilość dzieci objętych opieką przedszkolną przypadające na jedno miejsce w placówce przedszkolnej w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

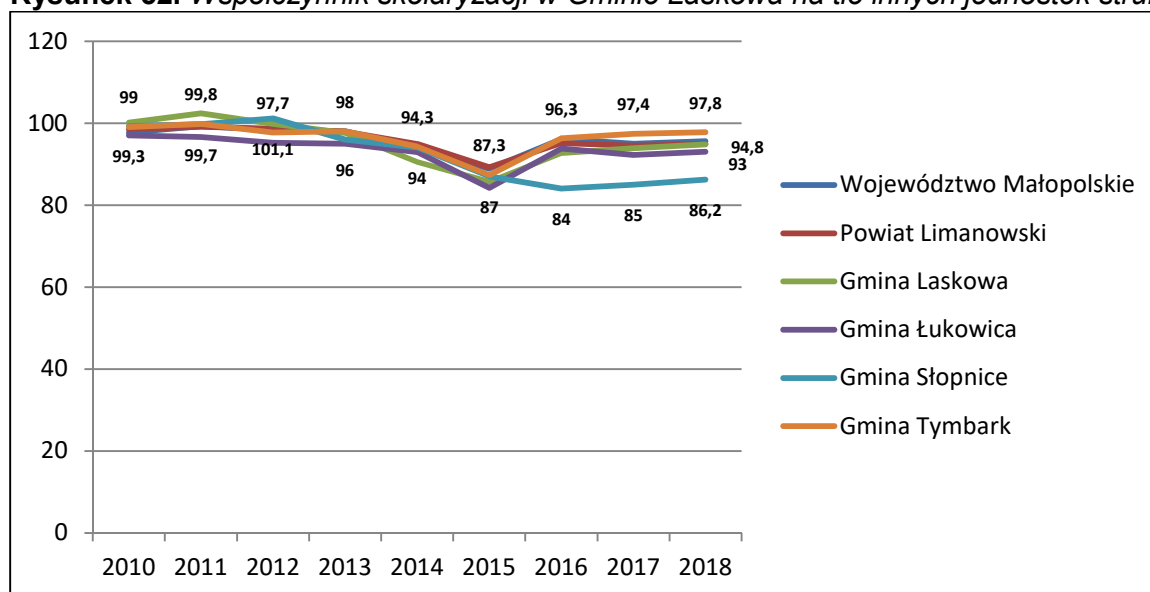
Szkolnictwo podstawowe

W roku szkolnym 2018/2019 na terenie gminy Laskowa działało 7 samorządowych szkół podstawowych. Poniżej zaprezentowano obwody szkół podstawowych:

- Szkoła Podstawowa Laskowa – liczba uczniów – 309,
- Szkoła Podstawowa Ujanowice – liczba uczniów – 144,
- Szkoła Podstawowa Jaworzna - liczba uczniów 104, w tym kl."0" – 13 uczniów,
- Szkoła Podstawowa Kamionka Mała - liczba uczniów 103, w tym kl."0" – 24 uczniów,
- Szkoła Podstawowa Krosna - liczba uczniów 64, w tym kl."0" – 8 uczniów,
- Szkoła Podstawowa Sechna - liczba uczniów 176, w tym kl."0" – 15 uczniów,
- Szkoła Podstawowa Żmiąca - liczba uczniów 102, w tym kl."0" – 12 uczniów.

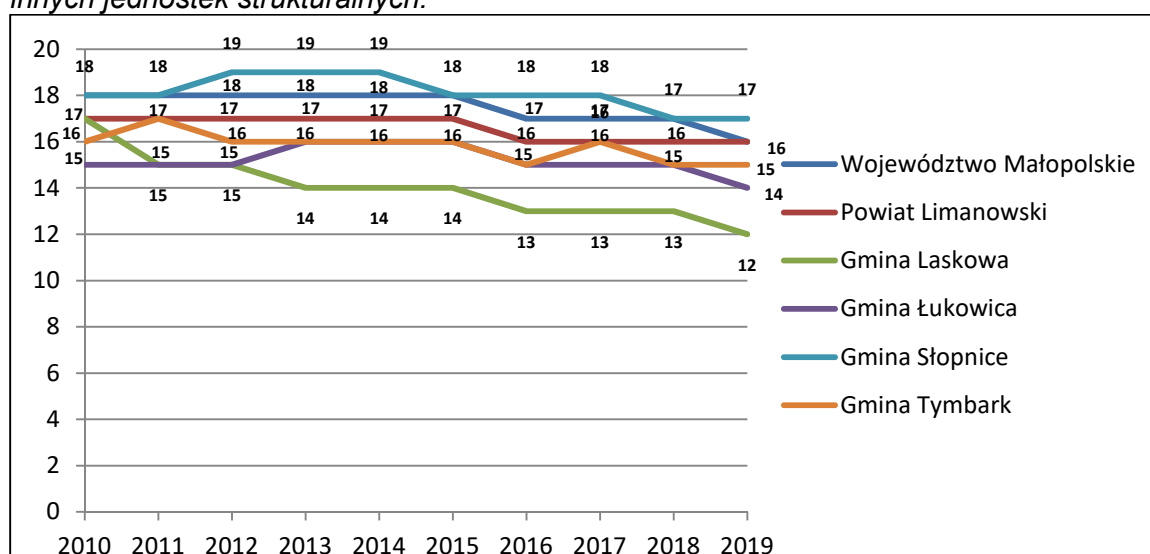
Współczynnik skolaryzacji plasuje się podobnie jak w innych jednostkach strukturalnych. Ilość uczniów przypadających na jeden oddział szkolny w Gminie Laskowa jest najmniejszy i wynosi 12 uczniów na oddział.

Rysunek 52. Współczynnik skolaryzacji w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 53. Ilość uczniów przypadających na jeden oddział szkolny w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

W roku szkolnym 2019/2020 w powiecie limanowskim do egzaminów ósmoklasisty przystąpiło 1443 uczniów. Najlepsze wyniki uzyskano z języka polskiego, otrzymując średnio 58,76%

punktów możliwych do zdobycia (Polska – 59%, woj. małopolskie - 62,03%). W województwie małopolskim najwyższy wynik osiągnęli uczniowie z Krakowa - 67,9%.

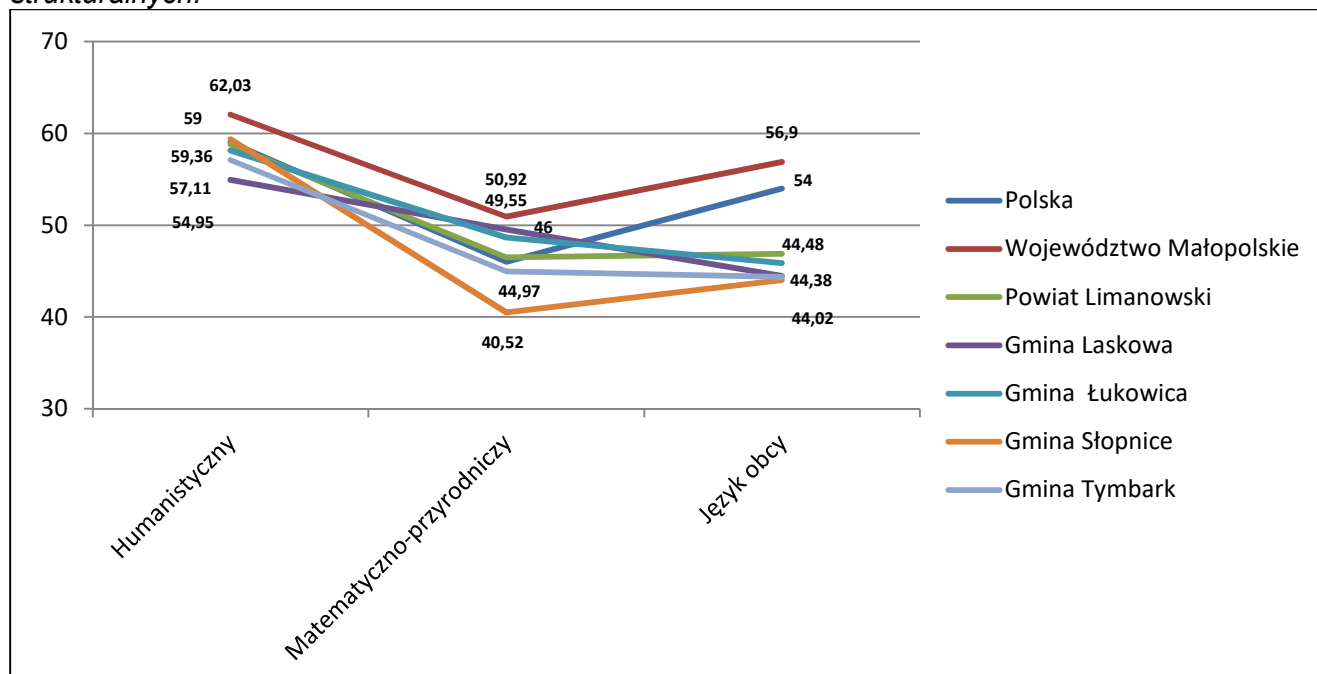
W powiecie limanowskim z matematyki uczniowie uzyskali średnio 46,5% (Polska - 46%, woj. małopolskie - 50,92%). Ponownie najwyższy wynik osiągnęli uczniowie z Krakowa - 61,03%.

Najczęściej wybieranym językiem obcym nowożytnym był język angielski. W powiecie limanowskim do egzaminu przystąpiło 1398 ósmoklasistów, uzyskując średnio 46,87% (Polska - 54%, woj. małopolskie - 56,9%). W województwie małopolskim z zadaniami najlepiej poradzili sobie uczniowie z Krakowa - 71,36%.

Rzadziej uczniowie decydowali się na język niemiecki. W powiecie limanowskim ten język wybrało 46 ósmoklasistów z sześciu gmin. Średni wynik to 39,38% punktów (Polska - 46%, woj. małopolskie - 52,88%). W województwie wyróżnili się uczniowie z powiatu wielickiego. Tam średni wynik to 77%.

Uczniowie Gminy Laskowa najslabiej wypadli spośród analizowanych jednostek z egzaminu z przedmiotów humanistycznych a najlepiej z części matematyczno-przyrodniczej. Część z języka obcego również wypadła słabo na tle innych gmin. Jedynie w Gminie Słupnice osiągnięto gorszy wynik. Porównując uzyskane wyniki przez ósmoklasistów Gminy Laskowa są poniżej średniej krajowej, wojewódzkiej i powiatowej.

Rysunek 54. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

3.9.4. KAPITAŁ SPOŁECZNY

Rada Gminy Laskowa uchwała roczny program współpracy Gminy Laskowa z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Celem głównym programu jest budowanie i umacnianie partnerstwa pomiędzy gminą, a organizacjami pozarządowymi dla stworzenia warunków do rozwoju inicjatyw obywatelskich i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnych poprzez:

- zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców gminy,
- umacnianie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za wspólnotę lokalną oraz jej tradycje,
- wzmocnienie pozycji organizacji pozarządowych działających na rzecz poprawy jakości życia wspólnoty mieszkańców poprzez wspieranie organizacyjne i finansowe ich działań, na zasadach określonych ustawą,
- umożliwienie organizacjom pozarządowym udziału w realizacji zadań własnych samorządu,

- integracja podmiotów realizujących zadania publiczne.

Współpraca w oparciu o „Roczny Program Współpracy z Organizacjami Pożytku Publicznego” może odbywać się w następujących dziedzinach życia społecznego:

1. W zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym. Zapobieganie problemom alkoholowym w rodzinach z osobą niepełnosprawną poprzez wspieranie ich w radzeniu sobie z problemami wynikającymi z niepełnosprawności poprzez ułatwienie dostępu do rehabilitacji, działalność edukacyjną i informacyjną.
2. W zakresie upowszechniania kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży. Organizacja szkoleń dzieci i młodzieży, uzdolnionej sportowo w różnych dyscyplinach sportowych. Przygotowania klubów sportowych różnych dyscyplin w gminnych, regionalnych, ogólnopolskich oraz międzynarodowych imprezach sportowych.
3. Zajęcia sportowe i udział w rozgrywkach Uczniowskich Klubów Sportowych.
4. Współorganizowanie różnych imprez sportowych.
5. Popularyzacja zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży poprzez tworzenie warunków do uprawiania gier zespołowych na terenie Gminy.
6. W zakresie ochrony zdrowia.
7. Otoczenie opieką szeroko pojętej rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych z terenu Gminy oraz ich rodzin.
8. W zakresie działalności na rzecz osób niepełnosprawnych: działalność rehabilitacyjna, edukacyjna (w tym w zakresie edukacji społecznej); sportowa, turystyczna, terapeutyczna, kulturalna, uspołeczniająca i integrująca środowisko osób niepełnosprawnych oraz likwidująca bariery w komunikowaniu.

W zakresie działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości:

1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej.
2. Promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy.
3. Działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W zakresie turystyki i krajoznawstwa:

1. Podejmowanie działań mających na celu ożywienie miejsc atrakcyjnych turystycznie na terenie Gminy.
2. Organizacja zjazdów turystycznych, wycieczek i innych imprez mających na celu promocję turystyki.

W zakresie kultury, ochrony dziedzictwa narodowego:

1. Organizacja festiwali, przeglądów teatralnych, literackich, muzycznych, organizacja konkursów z zakresu kultury.
2. Kultywowanie lokalnej tradycji oraz ochrona dóbr kultury.
3. Podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej.
4. Działalności na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami.
5. Utrzymywanie współpracy i zorganizowanie wymiany grup mieszkańców Gminy Laskowa z grupami mieszkańców gmin partnerskich.
6. Wymianę kulturalną i sportową w kraju i za granicą.
7. W zakresie nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania.
8. Działania wychowawcze i edukacyjne na rzecz dzieci i młodzieży – kształtowanie postaw patriotycznych, pielęgnowanie tradycji lokalnych i regionalnych.
9. Wspieranie działalności wychowawczej poprzez organizację zajęć świetlicowych, a także organizację innych aktywnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży. Jednak z uwagi na ograniczenia w zakresie środków finansowych, konkurs na realizację poszczególnych zadań nie jest ogłaszany co roku.

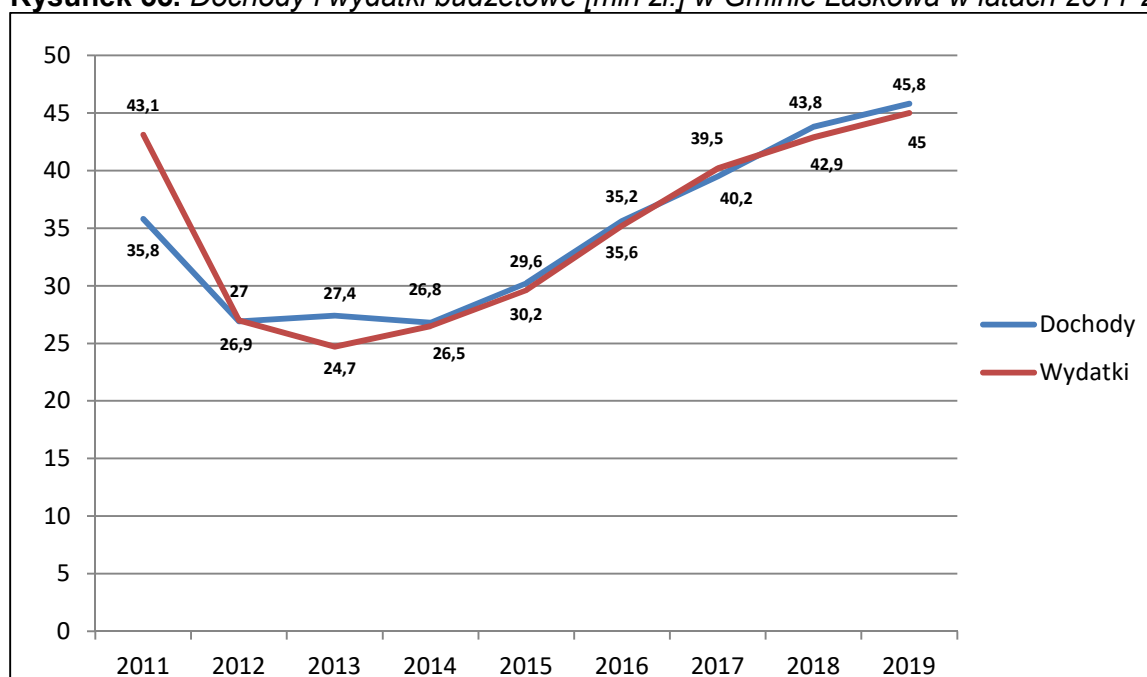
Wykaz organizacji pozarządowych działających na terenie Gminy Laskowa w 2019 r.

1. Ludowy Klub Sportowy „Jaworzanka” Jaworzna.
2. Gminny Siatkarski Klub Sportowy Laskowa.
3. Uczniowski Klub Sportowy „Jaworz” SP w Jaworznej.
4. Uczniowski Klub Sportowy „Jastrząb” SP w Kamionce Małej.
5. Uczniowski Klub Sportowy „Olimpik” SP w Sechnej.
6. Uczniowski Klub Sportowy „Sparta” Ujanowice.
7. Katolicki Uczniowski Klub Sportowy „Laskovia” Laskowa.
8. Amatorski Uczniowski Klub Sportowy „Ujanowice”.
9. Ochotnicza Straż Pożarna w Laskowej.
10. Ochotnicza Straż Pożarna w Kamionce Małej.
11. Ochotnicza Straż Pożarna w Strzeszycach.
12. Ochotnicza Straż Pożarna w Ujanowicach.
13. Towarzystwo Regionalne „Wspólnota” Gminy Laskowa.
14. Stowarzyszenie Producentów Owoców i Warzyw w Ujanowicach.
15. Stowarzyszenie Parafialna Orkiestra Dęta w Laskowej.
16. Stowarzyszenie „Orkiestra Dęta w Jaworznej”.
17. Stowarzyszenie Kasztanka w Laskowej.
18. Fundacja Nasze Dziedzictwo w Laskowej.

3.9.5. FINANSE SAMORZĄDOWE

W analizowanym okresie od 2014 roku dochody i wydatki budżetowe w gminie Laskowa wzrastały równomiernie, przy znacznym przyroście w ujęciu rok do roku. Zarówno wysokość wydatków, jak i dochodów na koniec badanego okresu osiągnęła ok. 170% wartości z jego początku (rok 2014). Jedynie w 2017 r. pojawił się deficyt budżetowy, wynoszący ok. 0,7 mln zł. Natomiast w pozostałych latach Gmina Laskowa i kończyła rok z nadwyżką.

Rysunek 55. Dochody i wydatki budżetowe [mln zł.] w Gminie Laskowa w latach 2011-2019.

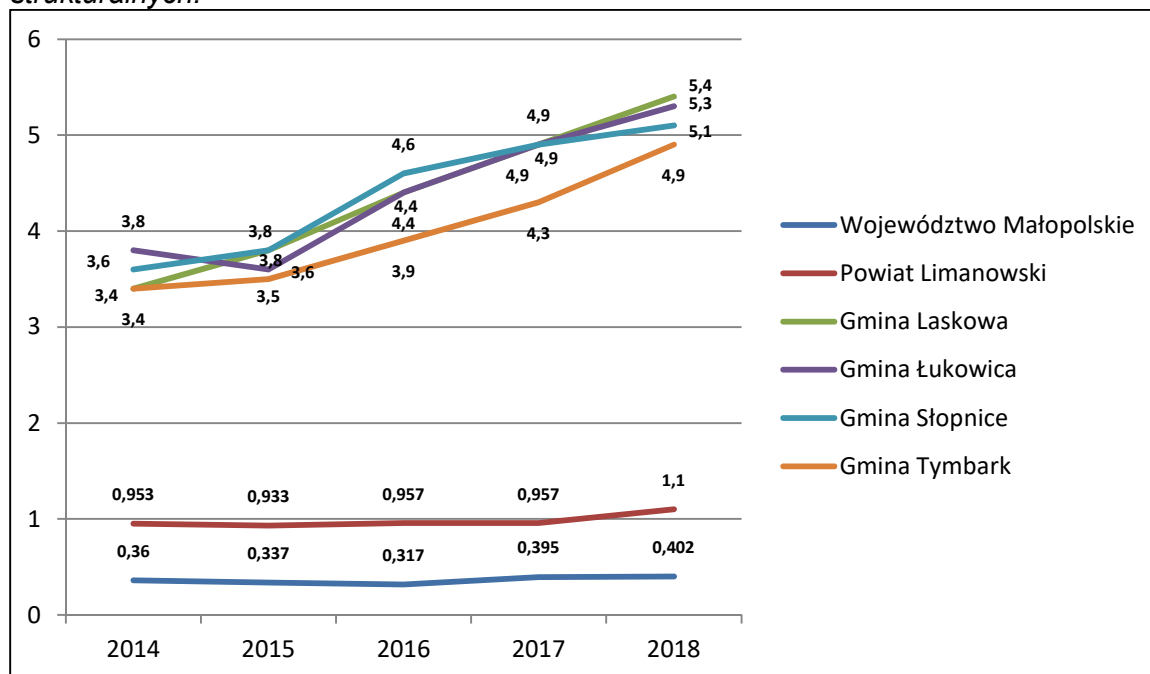
Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Wysokość dochodów budżetowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Laskowa (5,4 tys. zł) była na poziomie porównywalnym do średniej dla pozostałych analizowanych gmin i coraz wyraźniej przewyższała wartości dla powiatu limanowskiego i województwa małopolskiego. Przez cały okres utrzymywał się regularny wzrost dochodów w ujęciu rok do roku.

W gminie Laskowa w całym badanym 5-letnim okresie wartość wydatków na jednego mieszkańca gminy uległ dużemu wzrostowi. W pozostałych ośrodkach wydatki wzrastały w podobny sposób.

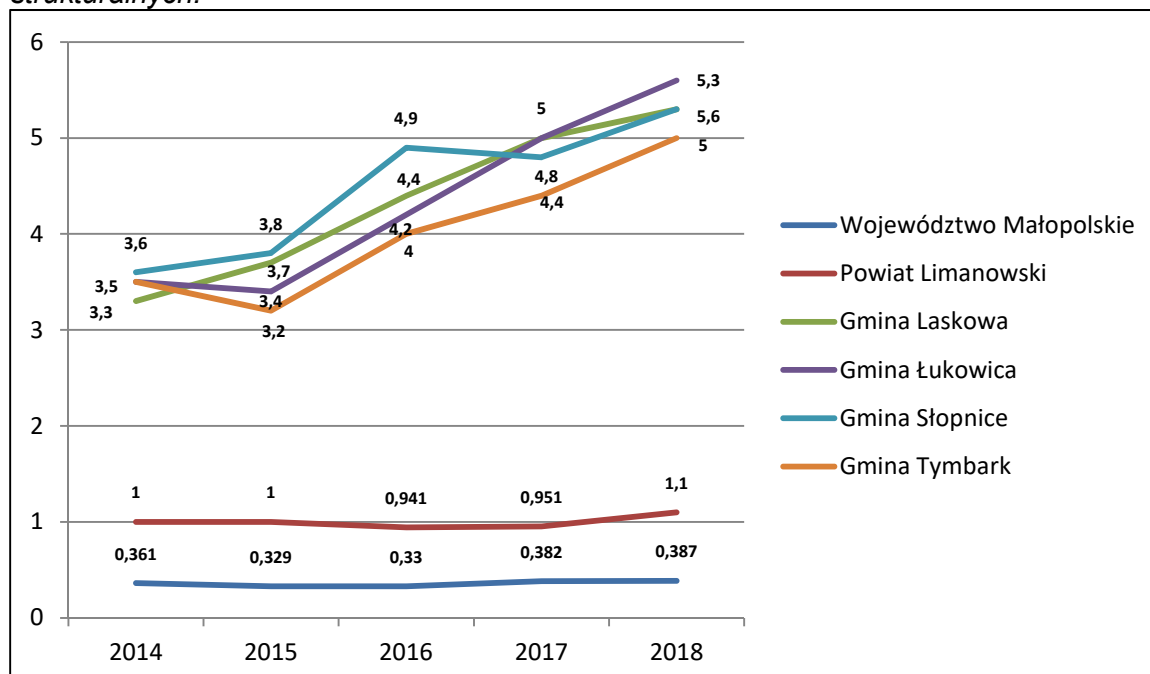
Jako podstawową przyczynę zwiększenia wydatków określa się coraz wyższe nakłady na politykę społeczną i rodzinną. Przy równoczesnym spadku wpływów pochodzących np. z podatku dochodowego. Może to w przyszłości przyczyniać się do większych trudności w utrzymaniu zbilansowanego budżetu – co dotyczy większości z gmin, w tym także gminy Laskowa.

Rysunek 56. Dochody [tys. zł.] na jednego mieszkańca w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 57. Wydatki [tys. zł.] na jednego mieszkańca w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych.

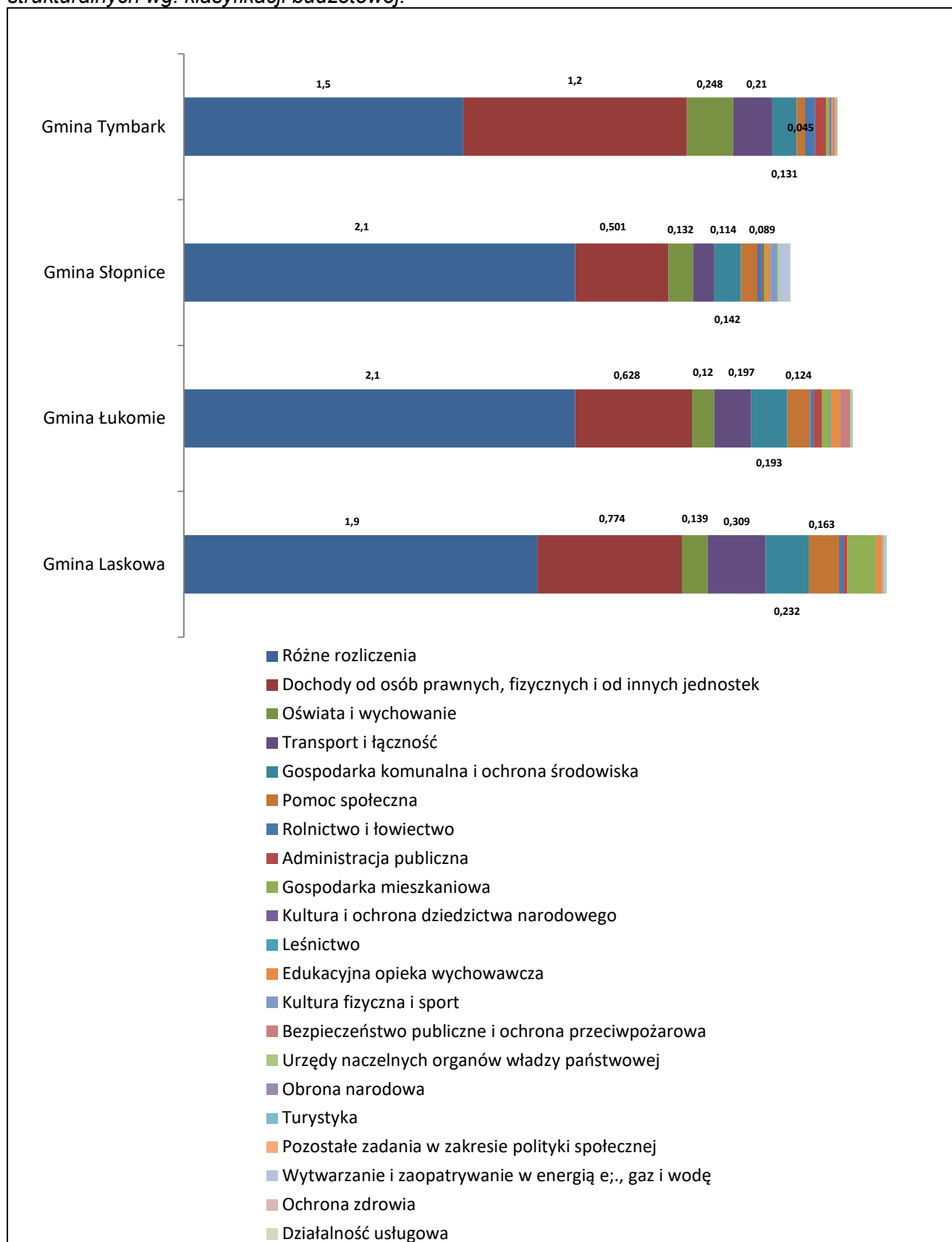

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Jak zasygnalizowano wcześniej, aktualnie w strukturze budżetów gmin wzrasta wysokość, a tym samym - udział dochodów i wydatków związanych z prowadzeniem polityki prorodzinnej. Co więcej, w ostatnich latach do działów klasyfikacji budżetowej wydodrębniono osobną kategorię pn.

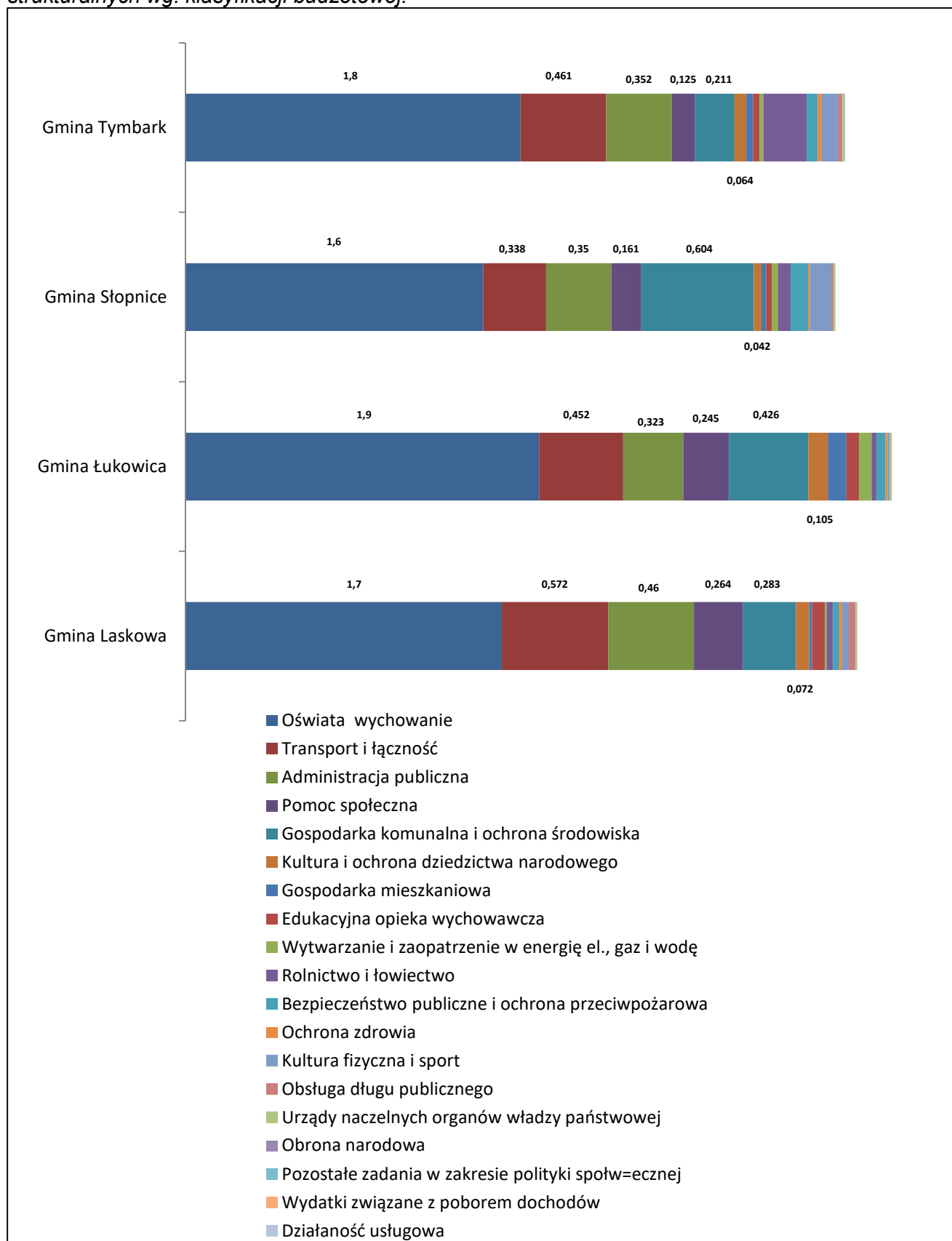
„Rodzina”. Z budżetu państwa do JST kierowane są dotacje celowe na realizację m.in. świadczenia wychowawczego w ramach Programu Rodzina 500+. Obok wpływów z podatków CIT i PIT, a także dokonywanych rozliczeń, to największa składowa dochodów gminy (podlegająca jednak natychmiastowej redystrybucji). W każdej z referencyjnych jednostek dotacje na prowadzenie polityki rodzinnej wynosiły przeciętnie ok. 250 zł na mieszkańca. Gmina Laskowa osiągnęła stosunkowo niskie dochody z tego tytułu: 120 zł na osobę, wyprzedzając wszystkie analizowane gminy. Wspomniane już podatki CIT i PIT to kluczowe źródło gminnych dochodów. Gmina Laskowa jak i pozostałe gminy mają podobne dochody z tego tytułu (głównie podatek PIT). Ich wartość wyniosła ok. 2 tys. zł. Strukturę dochodową gminy Laskowa oraz pozostałych gmin pochodzą z realizowanych zadań gospodarki odpadami komunalnymi oraz transportu. Diagnoza społeczno-gospodarcza gminy Laskowa i porównywanych jednostek, gminy nie uzyskiwała także dochodów z turystyki, leśnictwa, działalności usługowej oraz działaniach w sferze polityk społecznych, nie ujętych gdzie indziej.

Rysunek 58. Dochody [tys. zł.] na jednego mieszkańca w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych wg. klasyfikacji budżetowej.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Rysunek 59. Wydatki [tys. zł.] na jednego mieszkańca w Gminie Laskowa na tle innych jednostek strukturalnych wg. klasyfikacji budżetowej.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

4. WNIOSKI Z DIAGNOZY - ANALIZA SWOT.

Przydatnym narzędziem badania ogólnej sytuacji gminy jest analiza SWOT. Jest to jednocześnie kompleksowa metoda planowania strategicznego, pozwalająca odpowiedzieć na pytanie: „gdzie jesteśmy”. Jej nazwa pochodzi od pierwszych liter słów angielskich: *strenghts* (mocne strony gminy), *weaknesses* (słabe strony gminy), *opportunities* (szanse występujące w otoczeniu), *threats* (zagrożenia występujące w otoczeniu). Analiza SWOT stała się nieodłącznym elementem procedur zarządzania strategicznego w różnych sferach życia społecznego i gospodarczego oraz w różnych skalach przestrzennych. Najczęściej stosowana jest jako synteza diagnozy wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań funkcjonowania i rozwoju jednostek terytorialnych.

Gmina nie jest samoistnym tworem, lecz funkcjonuje w określonym otoczeniu, które tworzą inne jednostki samorządowe, administracja rządowa i służby administracji specjalnych oraz ich wzajemne powiązania o charakterze organizacyjnym, społecznym, ekonomicznym, czy środowiskowym. Uwarunkowania zewnętrzne, które pozostają niezależne od decyzji władz lokalnych, w istotny sposób determinują rozwój danej społeczności, a wpływ ten może być pozytywny bądź negatywny. Władze gminy mogą jedynie monitorować zmiany, które zachodzą w jej otoczeniu, co pozwala na identyfikację istniejących, a także przyszłych szans i zagrożeń rozwoju i zminimalizuje wpływ ewentualnych, negatywnych skutków. Znajomość uwarunkowań gminy pozwala na podjęcie działań sprzyjających rozwojowi potencjału lokalnego i wykorzystaniu nadarzających się okazji.

Celem analizy SWOT jest określenie i analiza czynników pod kątem pozytywnego i negatywnego wpływu na rozwój Gminy. Pozwala to wyodrębnić następujące grupy czynników, zjawisk i procesów:

- *szanse* – pozytywne zewnętrzne (zjawiska i tendencje w otoczeniu, które odpowiednio wykorzystane staną się impulsem do rozwoju),
- *zagrożenia* – negatywne zewnętrzne (wszystkie czynniki zewnętrzne, które postrzegamy jako bariery, utrudnienia dla rozwoju),
- *mocne strony* – pozytywne wewnętrzne (atuty, walory gminy, które w sposób pozytywny wyróżniają ją w otoczeniu; gmina sama wpływa na te zjawiska),
- *słabe strony* – negatywne wewnętrzne (zjawiska ograniczające możliwości rozwoju gminy, na które ona sama ma wpływ. Są one konsekwencją ograniczeń zasobów i niedostatecznych kwalifikacji).

Tabela 5. Analiza SWOT.

<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>
➤ dobra kondycja finansowa gminy, ➤ brak uciążliwego przemysłu, ➤ bliskość miast Limanowa, Kraków, Nowy Sącz, ➤ bogate dziedzictwo kulturowe, ➤ duża aktywność społeczna mieszkańców gminy, ➤ dobry kontakt i współpraca pomiędzy mieszkańcami i władzami gminy, ➤ duże zaangażowanie władz gminy, ➤ rzetelna obsługa klientów Urzędu ➤ stosunkowo młode społeczeństwo, ➤ dobrze rozbudowana infrastruktura opieki zdrowotnej, społecznej i bezpieczeństwa publicznego, ➤ zadowalający poziom oświaty i jej infrastruktury, ➤ zapewniona opieka dla dzieci w przedszkolach, ➤ rozwinięta infrastruktura sportowa, ➤ racjonalne wykorzystywanie obiektów sportowo – rekreacyjnych i kulturalnych, ➤ kultywowanie tradycji poprzez aktywność w ramach zespołów regionalnych i praktykowanie rzemiosła, ➤ aktywne organizacje muzyczne: chóry i orkiestry dęte, ➤ prężna działalność klubów sportowych, ➤ liczne atrakcje turystyczne, ➤ trasy rowerowe, ➤ wyciągi narciarskie, ➤ dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna, ➤ potencjał dla rozwoju odnawialnych źródeł energii, ➤ wysokie walory przyrodnicze gminy, ➤ wdrożony system gospodarki odpadami,	➤ niezadowalający stan dróg na terenie gminy, ➤ niewystarczająca ilość miejsc spotkań dla młodzieży i seniorów, ➤ niewystarczająca ilość żłobków, ➤ słabo rozwinięta agroturystyka

Szanse

- duży przyrost naturalny gminy,
- rozwijające się budownictwo indywidualne,
- kreatywna działalność mieszkańców oraz władz gminy,
- promocja i wykorzystanie lokalnego potencjału turystycznego,
- możliwość wykorzystania warunków przyrodniczych do rozwoju turystyki jednodniowej i weekendowej,
- rozwój ścieżek i tras pieszych, rowerowych, narciarskich oraz narciarstwa zjazdowego,
- upowszechnianie się zdrowego stylu życia,
- pracowitość, otwartość i gościnność mieszkańców,
- przynależność gminy do szeregu związków i organizacji regionalnych i ponadregionalnych,
- rozwój agroturystyki

Zagrożenia

- spalanie w gospodarstwach domowych paliw niskiej jakości i odpadów,
- duża ilość rozproszonych źródeł niskiej emisji,
- zbyt mała ilość środków finansowych i możliwości finansowania wdrożenia gospodarki niskoemisyjnej (w tym na wymianę palenisk na ekologiczne i wsparcie działań termomodernizacyjnych budynków)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie aktualnych uwarunkowań społeczno-gospodarczych i przyrodniczych oraz danych uzyskanych z Urzędu Gminy Laskowa.

Dokładne uświadomienie sobie mocnych i słabych stron gminy, szans i zagrożeń rozwojowych decyduje o obraniu właściwego kierunku rozwoju społeczno – gospodarczego.

Biorąc pod uwagę potrzeby społeczne, rozwój lokalnej gospodarki i kierunki przekształceń strukturalnych działania powinny zmierzać do skutecznego rozwiązywania problemów o charakterze społecznym, w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz zatrzymania procesu odpływu młodych ludzi z terenu gminy. Będzie to możliwe poprzez stworzenie atrakcyjnych warunków zatrudnienia oraz warunków bytowych takich jak: tereny budowlane, dobra dostępność i wysoka jakość placówek oświatowych, placówek służby zdrowia, bazy sportowej i rekreacyjnej. Duże znaczenie ma także nacisk na rozwój społeczeństwa informacyjnego (np. umożliwienie mieszkańcom dostępu do szerokopasmowego internetu), co w przyszłości będzie miało wpływ na likwidację barier i ograniczeń rozwojowych.

5. CELE STRATEGICZNE W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM I PRZESTRZENNYM ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH DLA OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGICZNYCH.

„Gmina Laskowa – regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowym”

Aby móc racjonalnie kształtować rozwój Gminy Laskowa jako pierwsze należy opracować katalog celów rozwojowych. Będzie się on składał z:

- **obszarów:** określają one najistotniejsze pola działania gminy i wytyczają kierunki prac na kolejne lata,
- **głównych kierunków polityki rozwoju:** wskazują główne cele strategiczne w ramach każdego z obszarów,
- **głównych kierunków działań:** są one szczegółowym ujęciem wskazanych głównych kierunków polityki rozwoju,
- **działań.**

W strukturze Strategii Rozwoju Gminy Laskowa wyodrębnione zostały następujące *Obszary*:

MIESZKAŃCY → którego działania ukierunkowane są przede wszystkim na zapewnienie jak najlepszej jakości życia mieszkańców gminy, co zostanie zapewnione poprzez zrównoważony rozwój regionu zarówno w aspekcie społecznym, gospodarczym i środowiskowym. Działania obejmują także gości przybywających na teren gminy w celu spędzenia wolnego czasu;

ŚRODOWISKO → którego działania będą koncentrować się nie tylko na ochronie oraz racjonalnym korzystaniu z zasobów środowiska naturalnego ale również przyczyniających się do poprawy jakości życia mieszkańców gminy;

GOSPODARKA → którego głównym celem jest wspieranie rozwoju zrównoważonego, który będzie następował z poszanowaniem zasobów środowiska naturalnego, zaś jego efekty będą stanowić podstawę dobrobytu mieszkańców gminy;

WSPÓŁCZESNA INFRASTRUKTURA → którego głównym celem jest wspieranie dostępu do nowoczesnej struktury oraz korzystania z zasobów cyfrowych.

Rysunek 60. Wyznaczone cele rozwojowe Gminy Laskowa

Gmina Laskowa – regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym

OBSZARY

MIESZKAŃCY

CEL STRATEGICZNY

Poprawa standardu życia mieszkańców gminy

KIERUNKI DZIAŁAŃ

- mieszkańcy gminy
- opieka zdrowotna
- edukacja
- ochrona dziedzictwa kultury
- wspieranie aktywności zawodowej
- bezpieczeństwo mieszkańców

ŚRODOWISKO

CEL STRATEGICZNY

Wysoka jakość środowiska przyrodniczego, krajobrazu i przestrzeni zamieszkania oraz świadomości ekologicznie mieszkańcy gminy

KIERUNKI DZIAŁAŃ

- poprawa jakości powietrza
- gospodarka wodno-ściekowa
- energetyka odnawialna
- racjonalna gospodarka odpadami
- ochrona i kształtowanie bioróżnorodności oraz krajobrazu

GOSPODARKA

CEL STRATEGICZNY

Tworzenie zrównoważonych warunków dla rozwoju gospodarczego gminy

KIERUNKI DZIAŁAŃ

- konkurencyjność i rozwój przedsiębiorczości
- turystyka, sport i organizacja czasu wolnego
- zintegrowany i zrównoważony transport

ROZWÓJ INFRASTRUKTURY I DOSTĘPNOŚCI USŁUG

CEL STRATEGICZNY

Współczesna infrastruktura i szeroki dostęp do usług cyfrowych

KIERUNKI DZIAŁAŃ

- wykorzystanie infrastruktury telekomunikacyjnej
- dostępność do zasobów i e-usług gminy (cyfryzacja gminy)

MIESZKAŃCY

Poprawa standardu życia mieszkańców gminy

**mieszkańcy
gminy**

**opieka
zdrowotna**

edukacja

**ochrona
dziedzictwa
kultury**

**wspieranie
aktywności
zawodowej**

**bezpieczeństwo
mieszkańców**

MIESZKAŃCY

CEL SZCZEGÓŁOWY

Priorytetem działań będzie wsparcie na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców Gminy Laskowa. Poprawa standardu życia obejmować będzie kompleksowe działania w różnych obszarach życia społeczno-gospodarczego – począwszy od dostępu do opieki zdrowotnej, opieki nad dzieckiem, wysokiej jakości edukacji, a także dóbr i usług kultury oraz pozostałej oferty czasu wolnego (rekreacyjnej i sportowej), poprzez możliwość uzyskania satysfakcjonującego zatrudnienia, ułatwiającego godzenie ról zawodowych i rodzinnych, na wsparciu finansowym i pomocy w trudnych sytuacjach życiowych kończąc.

W wymiarze społecznym rozwój zrównoważony oznacza rozwój świadomy demograficznie i odpowiedzialny społecznie, tzn. włączający w procesy rozwojowe wszystkie grupy społeczne.

Biorąc pod uwagę powyższe, jako cel główny dla obszaru MIESZKAŃCY przyjmuje się:

Poprawa standardu życia mieszkańców gminy

Główne kierunki polityki rozwoju i kierunki działań:

A. Mieszkańcy gminy

Strategia postępowania

Działania na rzecz rodzin adresowane będą w szczególności do dzieci i młodzieży, aby podnosić ich motywację do nauki, kształtować prospołeczną postawę życiową i wiarę we własne możliwości. Istotne będzie stworzenie systemu oddziaływań edukacyjno-prewencyjnych, adresowanych także do rodzin nie wykazujących cech wykluczenia.

Wsparcie mieszkańców gminy, w tym pomoc osobom w trudnej sytuacji życiowej, to priorytety działań Samorządu Gminy. W oparciu o istniejące struktury pomocy i integracji społecznej rozwijane będą zróżnicowane formy oddziaływań, w miarę możliwości indywidualizowane i profilowane dla konkretnych potrzeb. Dążyć będzie się do poprawy dostępności i kompleksowości usług oraz szybkości udzielenia pomocy i jej ciągłości. W ten sposób stworzona zostanie interwencja publiczna wspierająca rodziny na różnych etapach życia.

Jako odpowiedź na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, podejmowane będą działania dedykowane seniorom, z myślą o podtrzymaniu ich sprawności i aktywności. Rozwijana również będzie oferta placówek pobytu dziennego oraz opieki całodobowej w postaci domów pomocy społecznej, rodzinnych domów pomocy, a także innych placówek zapewniających całodobową opiekę.

Czynniki niematerialne, tj. np.: tradycja, kultura, wspólne normy zachowań, wzmacniają poczucie zaufania społecznego, w pozytywny sposób determinując poziom kapitału społecznego, tworząc fundamenty „małej ojczyzny”. Budowanie więzi społecznych kształtuje podstawy społeczeństwa obywatelskiego, wzmacniając aktywne zaangażowanie mieszkańców na rzecz rozwoju gminy.

Cechami charakterystycznymi społeczeństwa są aktywność społeczna i otwartość władz na inicjatywy mieszkańców. Wspólnotę obywatelską na poziomie lokalnym stanowią wszyscy mieszkańcy gminy, z których każdy (pośrednio lub bezpośrednio) ma prawo do udziału w najistotniejszych decyzjach i zadaniach dotyczących rozwoju gminy. Świadomość ról i zadań, które mogą spełniać mieszkańcy gminy w rozwoju własnej wspólnoty może się przekładać na konkretne formy działania, plany i projekty, których efektem powinny być nie tylko jednorazowe akcje, ale większa integracja mieszkańców oraz ich stała aktywność i gotowość współpracy.

Główne kierunki działań:

- A.1. Wsparcie rodzin w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych:
 - A.1.1. Poradnictwo rodzinne oraz programy edukacyjne na rzecz wzrostu kompetencji wychowawczych rodziców.
 - A.1.2. Rozwój usług środowiskowych wspierających funkcjonowanie rodziny, szczególnie oferty ukierunkowanej na wyrównywanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży, w tym w formule placówek wsparcia dziennego.
 - A.1.3. Rozwój oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej adresowanej do rodzin.
 - A.1.4. Profilaktyka przemocy w rodzinie.
- A.2. Adaptacja budynków komunalnych Gminy oraz świetlic na kluby, domy dziennego pobytu dzieci, młodzieży, seniorów.
- A.3. Wzrost liczby inicjatyw, projektów i realizacji zadań w sferze użyteczności publicznej.

B. Opieka zdrowotna

Strategia postępowania

Stan zdrowia w istotny sposób wpływa na jakość życia oraz aktywność zawodową. Szczególnie istotna jest: edukacja zdrowotna w zakresie chorobotwórczych czynników ryzyka i zdrowego stylu życia oraz działania profilaktyczne służące upowszechnianiu badań diagnostycznych, szczególnie w zakresie istotnych dla regionu jednostek chorobowych, w tym chorób nowotworowych i kardiologicznych oraz chorób układu oddechowego. Ważne jest również zwiększenie dostępu do leczenia rehabilitacyjnego. Kluczowe znaczenie ma dostosowanie profilu różnorodnych świadczeń medycznych do potrzeb starzejącego się społeczeństwa. Wsparcie placówek opieki całodobowej uwzględnić będzie rozwój ich oferty (np. miejsca czasowego pobytu, funkcje interwencyjne na bazie e-usług opiekuńczych). Komplementarnie prowadzone będą działania w zakresie rozwoju środowiskowych form wsparcia oraz telemedycyny i teleopieki.

Główne kierunki działań:

- B.1. Działania edukacyjne służące podnoszeniu świadomości zdrowotnej społeczeństwa oraz promocji zdrowego stylu życia, w tym uczestnictwa w kulturze fizycznej, sporcie i rekreacji ruchowej.
- B.2. Kompleksowa opieka medyczna i usługi pielęgnacyjne dla osób w starszych:
- B.3. Wsparcie istniejących oraz tworzenie nowych placówek świadczących usługi długoterminowej opieki medycznej oraz pielęgnacyjno-opiekuńczej (w szczególności w formule zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, pielęgniarstwa opieki długoterminowej domowej, dziennych domów opieki medycznej).
- B.4. Wzrost potencjału terapeutycznego i rehabilitacyjnego placówek opieki całodobowej.

C. Edukacja

Strategia postępowania

Na etapie kształcenia ogólnego (począwszy od edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej) priorytetem będzie wspieranie doskonalenia systemu edukacji w kierunku nowatorskiego podejścia do kształcenia. Jednym z priorytetów będzie także wyrównywanie szans edukacyjnych osób, które przejawiają trudności w edukacji, lub których stan zdrowia, pozycja społeczna czy sytuacja materialna utrudnia dostęp do dobrej jakości kształcenia. W tym aspekcie interwencja dotyczyć będzie oferty zajęć dla osób wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i szczególnych metod pracy, w tym osób z niepełnosprawnościami.

Za kluczowe dla poprawy jakości edukacji uznaje się wzmocnienie systemu doskonalenia kwalifikacji przez nauczycieli ukierunkowane na rozwój umiejętności kształtowania u uczniów kompetencji uniwersalnych oraz nauczania uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Główne kierunki działań:

- C.1. Rozwiązania programowe, organizacyjne i metodyczne sprzyjające kształtowaniu kompetencji uniwersalnych.
- C.2. Infrastruktura i wyposażenie placówek wychowania przedszkolnego oraz szkół podstawowych,

- C.2.1. Kształtowanie optymalnej sieci placówek wychowania przedszkolnego.
- C.2.2. Wsparcie infrastruktury i wyposażenia ukierunkowane na poprawę warunków nauki, w tym dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i z niepełnosprawnościami.
- C.3. Edukacja dostosowana do indywidualnych potrzeb uczniów.
- C.3.1. Dostępne i wysokiej jakości wsparcie psychologiczne i pedagogiczne.
- C.3.2. Różnorodna oferta zajęć dodatkowych, zarówno rozwijających zainteresowania i uzdolnienia, jak i wspierających w zakresie pojawiających się potrzeb i trudności.
- C.3.3. Likwidowanie przestrzennych, organizacyjnych i mentalnych barier w dostępie do edukacji powszechnej dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i z niepełnosprawnościami.
- C.4. Doskonalenie systemu aktualizacji wiedzy nauczycieli oraz tworzenie zachęt dla korzystania przez nich z oferty aktualizacji i podnoszenia kompetencji i kwalifikacji.

D. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTURY

Strategia postępowania

Potencjał, jakim dysponuje Gmina Laskowa pod względem zasobów dziedzictwa kulturowego stanowi o wyjątkowości i atrakcyjności regionu. Niezwykle bogactwo unikatowych zabytków kultury wymaga systematycznego prowadzenia działań dążących do poprawy stanu ich zachowania. Kluczowe znaczenie ma także skuteczna ochrona i rewaloryzacja nie tylko pojedynczych obiektów, lecz również zabytkowych przestrzeni urbanistycznych i ruralistycznych.

Nowoczesne obiekty kultury kształtować będą pozytywny wizerunek gminy. Podmioty działające w obszarze kultury powinny budować między sobą relacje, które pozwolą na czerpanie korzyści z wymiany doświadczeń, sprzyjać będą tworzeniu zintegrowanej oferty kulturalnej oraz wyrównywaniu istniejących deficytów w dostępie do oferty kulturalnej w regionie. Impulsem do wzmocnienia uczestnictwa w kulturze powinny stać się wielofunkcyjne, interdyscyplinarne centra, stwarzające warunki do tworzenia i poznawania kultury, rozwijania zainteresowań, pasji i talentów. Równocześnie podmioty sektora kultury powinny wykorzystywać nowoczesne narzędzia technologiczne poszerzające katalog środków wyrazu i form dystrybucji, a tym samym pozwalające na dotarcie do szerszej grupy odbiorców. Wagę i znaczenie kulturowe ma także wspieranie twórców oraz animatorów kultury. Szczególną uwagę powinno się zwrócić na podniesienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów oraz rodzin z dziećmi.

Bardzo ważnym zasobem dziedzictwa jest tradycja, żywe niematerialne przejawy kultury, odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom. Wymagają one ochrony i opieki, szczególnie poprzez wsparcie folkloru, tradycji i sztuki ludowej.

Główne kierunki działań:

- D.1. Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego:
 - D.1.1. Ochrona i opieka nad zabytkami nieruchomymi i ruchomymi.
 - D.1.2. Działania na rzecz nadawania obiektom zabytkowym nowych funkcji użytkowych, m.in. związanych z działalnością kulturalną, edukacyjną oraz turystyczną.
 - D.1.3. Dokumentowanie, zachowywanie i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego i materialnego, w tym wprowadzenie otwartej licencji dla wzorów etnograficznych w oparciu o formy i motywy ludowe.
 - D.1.4. Wspieranie twórców ludowych, rzemiosła oraz produktów tradycyjnych i regionalnych.
- D.2. Zmiana jakości usług i dostosowanie oferty kultury do zmieniających się potrzeb odbiorców:
 - D.2.1. Poprawa jakości istniejącej oraz budowa nowej infrastruktury kultury, a także adaptacja obiektów na cele kulturalne.
 - D.2.2. Tworzenie wspólnej oferty kulturalnej w ramach współpracy pomiędzy podmiotami kultury (sieciowanie).
 - D.2.3. Poprawa otwartości instytucji kultury na różne potrzeby osób, w tym rodzin z dziećmi, osób z niepełnosprawnościami, seniorów.
 - D.2.4. Zwiększanie różnorodności oferty instytucji kultury i wprowadzanie propozycji interdyscyplinarnych, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań technologicznych, w celu podnoszenia dostępności i atrakcyjności oferty.
 - D.2.5. Wspieranie aktywności twórców i animatorów kultury w łączności z odbiorcami.
 - D.2.6. Wsparcie rozwoju kadr kultury, w tym animatorów kultury i menadżerów kultury.
- D.3. Wzmocnienie edukacji kulturalnej:

- D.3.1. Rozwijanie programów edukacji kulturalnej, ukierunkowanych na zróżnicowane grupy odbiorców, wspierających kształtowanie potrzeb i postaw oraz umożliwiających świadome i aktywne uczestnictwo w kulturze.
- D.3.2. Stymulowanie współpracy podmiotów sektora edukacji i kultury dla realizacji programów i propozycji kulturalnych rozwijających kompetencje kreatywne dzieci i młodzieży.
- D.3.3. Wspomaganie lokalnych inicjatyw i form twórczego uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych.
- D.3.4. Stymulowanie międzypokoleniowej wymiany wartości kulturowych poprzez różnorodne inicjatywy społeczne.
- D.4. Inwentaryzacja obiektów małej architektury, jako świadectwa kulturalnej przeszłości regionu (krzyże, kapliczki przydrożne, etc.).
- D.5. Poprawa dostępności dla poszczególnych obiektów zabytkowych - odpowiednie oznakowanie na drogach i szlakach turystycznych.
- D.6. Opracowanie mapy turystycznej ze ścieżkami pieszymi, rowerowymi:
- oznaczenie ścieżek pieszo – rowerowych we wszystkich miejscowościach Gminy,
 - wyznaczenie miejsc postojowych dla rowerów i samochodów,
 - stworzenie parkingu dla carawaningu, z możliwością podłączeń do źródła energii elektrycznej.

E. WSPIERANIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ

Strategia postępowania

W związku ze zmianami, które zaszły w minionych dekadach, głównym adresatem działań przestają być osoby bezrobotne (których liczba systematycznie maleje), a stają się nimi osoby bierne zawodowo, w tym zwłaszcza kobiety (często sprawujące opiekę nad niesamodzielnymi członkami rodziny), osoby z niepełno sprawnościami i osoby w wieku 50+.

W Gminie Laskowa rynek pracy opiera się głównie na lokalnych podmiotach gospodarczych oraz usługach. Część mieszkańców pracuje w mniejszych przedsiębiorstwach i zakładach, zwłaszcza produkcyjnych i usługowych, w handlu, budownictwie oraz w zakładach rzemieślniczych. Ponadto znaczna grupa osób zameldowanych na terenie Gminy Laskowa pracuje za granicą.

Funkcjonowanie firm w wymiarze lokalnym zależy w dużej mierze od operatywności i przychylności urzędników samorządowych. Początkujący przedsiębiorca kierując pierwsze swoje kroki do urzędu gminy oczekuje pomocy w zarejestrowaniu działalności gospodarczej oraz kompetentnych porad urzędowych.

Główne kierunki aktywizacji gospodarczej gminy to zainteresowanie ofertami inwestorów, wsparcie i promocja istniejącej przedsiębiorczości, rozwój przedsiębiorczości lokalnej.

Główne kierunki działań:

- E.1. Stworzenie zachęt dla przedsiębiorców i inwestorów tworzących nowe miejsca pracy.
- E.2. Wzrost liczby podmiotów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.
- E.3. Wzrost liczby podmiotów w branży usług i rzemiosła regionalnego.
- E.4. Promocja informacji i oferty dla usług i rzemiosła z terenu gminy.

E. BEZPIECZEŃSTWO MIESZKAŃCÓW

Strategia postępowania

Bezpieczeństwo jest jedną z najbardziej podstawowych potrzeb człowieka. Tworzenie warunków zapewniających utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego jest istotnym elementem wpływającym na jakość życia mieszkańców i odwiedzających go turystów. Najistotniejszą kwestią jest ciągłe budowanie świadomości społecznej – uwrażliwianie mieszkańców na sytuacje kryzysowe, podnoszenie kompetencji dotyczących unikania zagrożeń i prawidłowych reakcji w przypadku ich wystąpienia. Niezbędne jest utrzymanie bieżącej gotowości służb do reagowania w przypadku jakichkolwiek zdarzeń zagrażających życiu, zdrowiu i mieniu.

Główne kierunki działań:

- F.1. Wzmacnianie świadomości społecznej w zakresie bezpieczeństwa, porządku publicznego i ratownictwa:
 - F.1.1. Edukacja w zakresie udzielania pierwszej pomocy.

F.1.2. Promocja postaw wrażliwości i prawidłowego reagowania w sytuacjach kryzysowych.

F.1.3. Działania informacyjno-edukacyjne na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

F.2. Podnoszenie potencjału służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, porządek publiczny i ratownictwo:

F.2.1. Doposażanie służb w wysokiej jakości sprzęt ratunkowy oraz budowa i modernizacja ich siedzib.

F.2.2. Doszkalanie pracowników służb poprzez szkolenia, ćwiczenia ratownicze itp.

F.3. Rozwój i integracja systemów ratownictwa oraz elektronicznego systemu zarządzania bezpieczeństwem.

Do uczestnictwa w realizacji priorytetu MIESZKAŃCY - Gmina Laskowa zaprasza:

- instytucje pozarządowe i przedsiębiorców - do partnerstwa dla samorządu w kreowaniu i realizacji lokalnych usług publicznych,
- młodzież - do angażowania się w inicjatywy na rzecz swych społeczności lokalnych;
- pedagogów i szkoły podstawowe - do inspirowania i popularyzacji aktywności i działania wśród młodzieży,
- przedsiębiorców - do wspierania lokalnych społeczności i inicjatyw obywatelskich w Gminie,
- potencjalnych mieszkańców - do wybierania Gminy Laskowa jako miejsca budowy domów i zamieszkania,
- mieszkańców sąsiednich terenów i okolic do wyboru Gminy Laskowa jako korzystnego miejsca do spędzania wolnego czasu, wycieczek, uprawiania sportów letnich i zimowych.

Dla realizacji priorytetu MIESZKAŃCY - Gmina Laskowa proponuje i zapewni:

- gotowość wspierania oddolnych inicjatyw skierowanych do lokalnej społeczności,
- kompleksową informację dla osób prywatnych w procesach przygotowania inwestycji mieszkaniowych,
- podjęcie starań uzyskania dofinansowania dla podejmowanych inicjatyw obywatelskich,
- przyjazny klimat dla realizacji przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych,
- wsparcie procesów zmian w edukacji przez realizację projektów finansowanych z krajowych i międzynarodowych środków publicznych.

ŚRODOWISKO

Wysoka jakość środowiska przyrodniczego, krajobrazu i przestrzeni zamieszkania oraz świadomości ekologicznie mieszkańcy gminy

**poprawa jakości
powietrza**

**gospodarka
wodno-
ściekowa**

**energetyka
odnawialna**

**racjonalna
gospodarka odpadami**

**ochrona i
kształtowanie
bioróżnorodności**

ŚRODOWISKO

CEL SZCZEGÓŁOWY

Kluczową ideą w zakresie polityki środowiskowej powinien być zrównoważony rozwój, czyli takie gospodarowanie zasobami środowiska przyrodniczego, które zakłada również możliwość użytkowania tych zasobów dla przyszłych pokoleń.

Można postawić tezę, iż po okresie programowania i realizacji programów zogniskowanych wokół rozwoju gospodarczego, tworzenia nowych terenów inwestycyjnych oraz rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej, jest czas na skupienie działań na rzecz poprawy jakości życia i przestrzeni zamieszkania, czego nieodłącznym elementem jest dobry stan poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego. Nie odchodząc od dalszej poprawy to zagadnienia środowiskowe stają się obecnie kluczowym wyzwaniem.

Życie w przyjaznym otoczeniu, w środowisku przyrodniczym o dobrej kondycji, stanowi o jakości życia i dobrym samopoczuciu, zarówno mieszkańców jak i przyjezdnych.

Obok istotnej roli edukowania społeczeństwa na temat stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego oraz wpływie na nie działalności człowieka, zarówno negatywnym, jak również pozytywnym, kluczowe zagadnienia strategiczne w obszarze środowiska przyrodniczego to:

- dalsze działania na rzecz poprawy jakości powietrza,
- podjęcie kompleksowych działań zmierzających do zrównoważonej gospodarki wodno-ściekowej,
- adaptacja do zmian klimatycznych, łagodzenie skutków tych oraz wspieranie inicjatywy w kierunku energooszczędnej gospodarki i rozwój energetyki opartej o alternatywne źródła energii,
- racjonalizacja gospodarki odpadami,
- intensyfikacja działań ochronnych i kształtujących bioróżnorodność środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu.

Jednym z kluczowym problemów o skali globalnej, są skutki zmian klimatycznych. Jedną z metod, mającą wymiar przestrzenny, służącą do ograniczania negatywnych skutków tych zmian, jest zestaw technik związanych z usługami ekosystemów zwany zieloną i błękitną infrastrukturą, która łączy politykę ekologiczną z zagadnieniami planowania i zagospodarowania przestrzennego. Problematyka poprawy odporności środowiska na zmiany klimatyczne przejawiać się będzie w kierunkach działań we wszystkich podobszarach interwencji – powietrzu, wodach, energetyce, odpadach oraz bioróżnorodności, ochronie przyrody i krajobrazu.

Biorąc pod uwagę powyższe, jako cel szczegółowy dla obszaru ŚRODOWISKO przyjmuje się:

Wysoka jakość środowiska przyrodniczego, krajobrazu i przestrzeni zamieszkania oraz świadomości ekologicznie mieszkańcy gminy

Nieodłącznym elementem dobrej strategii jest odpowiednia kampania promocyjna i edukacyjna. Samorząd Gminy podejmuje szereg działań, w tym wiążących się z poprawą jakości powietrza poprzez m. in. poprzez kontynuację projektu „ekoMałopolska”, który rozwijany będzie wokół czterech zasadniczych zagadnień środowiskowych: powietrza, klimatu, odpadów i krajobrazu.

Główne kierunki polityki rozwoju i kierunki działań:**A. POPRAWA JAKOŚCI POWIETRZA*****Strategia postępowania***

Poprawa jakości powietrza to jedno z kluczowych działań zgodnie z przyjętą ideą zrównoważonego rozwoju. Podstawowym działaniem są działania skierowane w kierunku likwidacji palenisk opalanych paliwami stałymi lub palenisk o niskosprawnych instalacjach. Niezależnie od ograniczenia zanieczyszczeń pyłowych, problemem pozostaje nadal duże zanieczyszczenie dwutlenkiem węgla, za jego emisję odpowiedzialny jest również transport. Działaniem wspierającym politykę niskoemisyjności transportu, będzie rozbudowa systemu ścieżek rowerowych, jako narzędzia nie tylko poprawiającego walory rekreacyjne, ale aktywnego korzystania z tego środka transportu – przede wszystkim na krótkich odcinkach, jako formy dojazdu do pracy czy szkoły.

Do osiągnięcia poprawy jakości środowiska przyczynią się działania ukierunkowane na wsparcie gospodarki niskoemisyjnej, obejmujące poprawę efektywności energetycznej, rozwój i wykorzystanie technologii niskoemisyjnych. Dużą rolę pełnią tu planowane i przeprowadzane termomodernizacje obiektów gminnych, będące często wzorem i kierunkiem zmian sugerowanych mieszkańcom gminy. Gmina powinna dążyć do wyeliminowania spalania węgla i miału węglowego w obiektach gminnych, przemysłowych oraz budynkach mieszkalnych.

Główne kierunki działań:

- A.1. Przeprowadzenie termomodernizacji i wymiany kotłów na ekologiczne w obiektach gminnych.
- A.2. Przeprowadzanie działań edukacyjnych dot. szkodliwości spalania odpadów w paleniskach indywidualnych.
- A.3. Wsparcie inwestycji proekologicznych dla mieszkańców (zmiana ogrzewania na ekologiczne w budynkach indywidualnych).
- A.4. Realizacja akcji profilaktyczno – informacyjnych o zagrożeniach wynikających ze spalania węgla i miału węglowego, porównanie je z alternatywnymi źródłami energii.
- A.5. Instalacja czujników stężenia gazów i pyłów na terenie Gminy, bieżąca publikacja wyników dla mieszkańców.
- A.6. Stworzenie zachęt dla mieszkańców do podłączeń do sieci gazowej.

B. GOSODARKA WODNO-ŚCIEKOWA***Strategia postępowania***

Woda to niezbędny składnik życia na Ziemi. Jednym z kluczowych postulatów istotnych z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju i zwiększenia odporności na negatywne skutki zmian klimatycznych jest kompleksowy system poprawy retencyjności zlewni, który wpływa nie tylko na poprawę warunków hydrologicznych i klimatycznych, ale również na krajobraz i jakość życia mieszkańców. Wzrost retencji obok poprawy odporności środowiska na zmiany klimatyczne łagodzi niekorzystne skutki tych zmian. Jednym z efektów tych zmian są coraz częściej zdarzające się okresy susz, stąd istotną kwestią będzie opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu związanego z retencjonowaniem wody i właściwa gospodarka wodna, w tym oszczędne gospodarowanie wodą.

Niezmiernie ważną rolę ma tu do spełnienia tzw. mała i mikroretencja (m.in. w ramach tzw. niebieskiej infrastruktury). Do kluczowych kwestii należy również poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez m. in. ograniczenie zanieczyszczeń przedostających się do wód powierzchniowych i gruntowych. Istotnym jest także odpowiednie zagospodarowywanie terenów zagrożonych powodzią, suszą hydrologiczną, m. in. poprzez ograniczanie zabudowy w terenach zalewowych i na części stoków osuwiskowych a także poprzez wprowadzanie małej retencji i śródpolnych zadrzewień i zakrzewień poprawiających warunki klimatyczno-hydrologiczne. Z drugiej strony jednym ze skutków zmian klimatycznych są coraz częściej pojawiające się gwałtowne ulewy, który niejednokrotnie negatywne skutki w postaci lokalnych podtopień, wynikają również z powodu małej ilości terenów otwartych – mogących wchłaniać wody opadowe. Na terenie gminy istnieje dalsza potrzeba rozbudowy systemu wodociągów i kanalizacji.

Główne kierunki działań:

- B.1. Rozwój małych form retencji i mikroretencji oraz zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i innych form zwiększających retencyjność terenu.
- B.2. Przeciwdziałanie ruchom masowym ziemi poprzez stabilizację gruntów i ograniczanie lub wykluczenie zabudowy na terenach zagrożonych osuwaniem się i spełzywaniem.
- B.3. Rozwój służb ratowniczych poprzez inwestycje w wyposażenie i kadry.
- B.4. Rozbudowa systemu zaopatrzenia w wodę i optymalizacja zużycia wody.
- B.5. Rozwój systemu kanalizacyjnego i oczyszczania ścieków.

C. ENERGETYKA ODNAWIALNA

Strategia postępowania

Ważnym zadaniem będzie zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej i ciepła. Jednocześnie ze wzrostem udziału energii odnawialnej – opartej głównie na energii słonecznej i biomasie, należy rozwijać działania zmierzające do poprawy efektywności energetycznej, poprzez rozwój energooszczędnego budownictwa.

Główne kierunki działań:

- C.1. Rozwój energetyki opartej o geotermię, małą hydroenergetykę i inne alternatywne źródła energii uwzględniające regionalną specyfikę.
- C.2. Promocja i edukacja w dziedzinie przechodzenia na pozyskiwanie energii z czystych ekologicznie źródeł.
- C.3. Termomodernizacja budynków jako elementu oszczędnego gospodarowania energią.
- C.4. Rozwój energooszczędnego i pasywnego budownictwa.
- C.5. Promocja i edukacja w zakresie zmiany stylu życia w kierunku oszczędzania energii i ograniczania jej zużycia.

D. RACJONALNA GOSPODARKA ODPADAMI

Strategia postępowania

Wraz ze wzrostem poziomu życia wzrasta ilość wytwarzanych odpadów, których ilość skłania do podjęcia koniecznych działań zmierzających do zmniejszenia ich wytwarzania, czy wręcz zapobiegania ich powstawaniu. Kolejną istotną kwestią jest przygotowanie odpadów do ponownego użycia, recyklingu oraz wprowadzanie metod odzysku i unieszkodliwiania, zwłaszcza intensyfikacja odzysku szkła, metali, tworzyw sztucznych, papieru i tektury. Należy również dążyć do ograniczenia ilości odpadów unieszkodliwianych na składowiskach. Innymi słowy nacisk należy położyć na cykl życia produktów, w sposób pozwalający oszczędzać zasoby, zapobiegać powstawaniu odpadów i zamknąć obieg gospodarowania odpadami. Istotnym jest stworzenie systemu zachęt do ponownego użycia odpadów oraz zintensyfikowanie działań na rzecz lepszego segregowania i kontroli odpadów. Nadal ważnym zagadnieniem jest wzrost udziału odpadów selektywnie zebranych. Problemem są ciągle nielegalne wysypiska odpadów.

Główne kierunki działań:

- D.1. Działania edukacyjne w zakresie sposobów zmniejszania wytwarzania odpadów:
 - D.1.1. Edukacja prośrodowiskowa w szkołach wszystkich poziomów nauczania w zakresie świadomej konsumpcji i istoty właściwej selekcji i wytwarzania odpadów.
 - D.1.2. Edukacja przedsiębiorców i mieszkańców.
 - D.1.3. Kampanie promujące problematykę zapobiegania lub ograniczania wytwarzania odpadów oraz ich przetwarzania w formie wydarzeń/eventów w lokalnych społecznościach w ramach lokalnych uroczystości lub osobnych wydarzeń związanych z gospodarką odpadami.

E. OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE BIORÓŻNORODNOŚCI

Strategia postępowania

Bogate zasoby przyrodnicze są dobrem wpływającym nie tylko na jakość życia mieszkańców gminy, ale również na turystykę i rekreację. Istotne będzie wsparcie przy wdrażaniu programów turystyki kwalifikowanej oraz przy rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i innych działaniach sprzyjających poprawie jakości środowiska przyrodniczego. Osobną kategorią stanowi problem „zaśmiecenia” reklamami, zwłaszcza wzdłuż atrakcyjnych widokowo dróg.

Potrzeba ochrony przyrody i krajobrazu, jako wspólnego dobra, będzie jednym z kluczowych elementów edukacji. Szeroki zakres edukacji, od poziomu szkolnego po dorosłych obywateli, wpisywać się będzie w ideę kształtowania właściwych postaw zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju. Dobra jakość środowiska przyrodniczego wpływa na jakość przestrzeni zamieszkania, a więc na jakość życia mieszkańców.

Główne kierunki działań:

E.1. Utrzymanie różnorodności biologicznej łąk i pastwisk górskich.

E.2. Ochrona walorów widokowych wzdłuż atrakcyjnych krajobrazowo ciągów komunikacyjnych poprzez odpowiednie przepisy dotyczące reklam.

E.3. Edukacja społeczeństwa i działania na rzecz potrzeby ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych.

E.4. Ochrona zwierząt.

Do uczestnictwa w realizacji priorytetu ŚRODOWISKO - Gmina Laskowa zaprasza:

- mieszkańców gminy i przedsiębiorców – do sukcesywnej wymiany palenisk na ekologiczne oraz minimalizacji wytwarzania odpadów,
- mieszkańców gminy – do wykorzystania możliwości realizacji przedsięwzięć związanych z mikroretencją w ramach ogólnopolskiego programu „Moja Woda” oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii w ramach ogólnopolskiego programu „Mój prąd”,
- mieszkańców gminy, powiatu limanowskiego i województwa małopolskiego do spędzania weekendów/czasu wolnego na terenie Gminy Laskowa,
- wszystkich chętnych do rozważenia Gminy Laskowa jako atrakcyjnej lokalizacji eventów, spotkań i szkoleń,
- turystów i wczasowiczów – do skorzystania z oferty turystycznej i rekreacyjnej na terenie Gminy Laskowa,
- animatorów życia kulturalnego do tworzenia i prezentacji swoich osiągnięć w Gminie Laskowa,
- placówki oświatowe i przedsiębiorców do realizacji wspólnych przedsięwzięć przybliżających uczniom profile zawodowe w gospodarce lokalnej.

Dla realizacji priorytetu ŚRODOWISKO - Gmina Laskowa proponuje i zapewni:

- wsparcie budżetu gminy dla mieszkańców na wymianę źródeł ciepła na ekologiczne,
- wsparcie wiedzą przy składaniu wniosków do programów ogólnopolskich,
- realizację programów edukacyjnych z zakresu wdrażania i wykorzystania zielonej i niebieskiej infrastruktury,
- programy edukacyjne i poznawcze dla placówek oświatowych, mieszkańców i turystów,
- przyjazny klimat dla realizacji przedsięwzięć proekologicznych.

GOSPODARKA

Tworzenie zrównoważonych warunków dla rozwoju gospodarczego gminy

**konkurencyjność i
rozwój
przedsiębiorczości**

**turystyka, sport i
organizacja czasu
wolnego**

**zintegrowany i
zrównoważony
transport**

GOSPODARKA

CEL SZCZEGÓŁOWY

Tworzenie zrównoważonych warunków dla rozwoju gospodarczego gminy

Główne kierunki polityki rozwoju i kierunki działań:

A. ROZWÓJ PRZEDSIĘBORCZOŚCI

Strategia postępowania

Trwały i dynamiczny rozwój gospodarczy jest podstawowym warunkiem zmniejszania rozmiarów bezrobocia i wzrostu zamożności mieszkańców. Przyczynia się on także do wzrostu dochodów budżetu gminy, co w konsekwencji umożliwia przeznaczanie coraz większych środków finansowych na zaspokojenie potrzeb społecznych w zakresie mieszkalnictwa, edukacji, ochrony zdrowia i opieki społecznej, kultury i sztuki, sportu i rekreacji oraz bezpieczeństwa publicznego.

Skala i tempo rozwoju gospodarki lokalnej uzależnione są od czynników i uwarunkowań, na które gmina nie ma często bezpośredniego wpływu. Niemniej jednak, władze Gminy w sposób pośredni mogą oddziaływać na stan zagospodarowania gminy. Istotnym czynnikiem rozwoju jest sektor usług rynkowych. Ma on bardzo duże znaczenie dla konkurencyjności gospodarki, a także dla jakości życia mieszkańców. Konieczne jest podjęcie działań na rzecz rozwoju nowoczesnych usług rynkowych, uwzględniających potrzeby ludzi młodych i starzejącego się społeczeństwa.

Główne kierunki działań:

- A.1. Działania promujące rozwój przedsiębiorczości w regionie.
- A.2. Wsparcie dla przedsiębiorców rozpoczynających działalność lub wdrażających nowe rozwiązania biznesowe (usługi prawne, księgowe i podatkowe, coaching).
- A.3. Szczególne ukierunkowanie wsparcia dla firm rodzinnych.

B. TURYSTYKA, SPORT I ORGANIZACJA CZASU WOLNEGO

Strategia postępowania

Tworzenie warunków dla rozwoju sektora usług, w tym usług „czasu wolnego” jest elementem wpływającym na wzrost atrakcyjności gminy, a obecnie sektor ten nie jest jeszcze dostatecznie rozwinięty i konkurencyjny. Działania podejmowane w tej dziedzinie sprzyjać będą podnoszeniu atrakcyjności obszaru gminy, istotnej z punktu widzenia tak turystów jak i mieszkańców, pozwolą na satysfakcjonujące funkcjonowanie w sferze społecznej i zawodowej.

W obecnych czasach widoczne jest coraz większe zainteresowanie walorami przyrodniczymi i możliwościami aktywnego wypoczynku, tak dla młodzieży, rodzin, osób pracujących jak i w podeszłym wieku. Zróżnicowanie krajobrazowe regionu stwarza możliwości dla rozwoju oferty turystyki wypoczynkowej dla wszystkich tych grup, aktywnej oraz różnych form turystyki specjalistycznej. Dlatego podejmowane działania koncentrować się będą na rozwijaniu oferty wykorzystującej potencjały miejsc o najcenniejszych walorach przyrodniczych, szczególnie związanej z rozwojem zintegrowanej sieci tras rowerowych, turystyki pieszej górskiej oraz narciarstwa biegowego.

Kształtowanie oferty turystycznej wspierane będzie aktywną promocją i marketingiem terytorialnym przy wykorzystaniu nowoczesnych narzędzi i środków komunikacyjnych.

W przedstawionej przez GUS w 2017 roku *Analizie walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia* województwo małopolskie zostało ocenione jako najbardziej atrakcyjne

turystycznie województwo w kraju, a aż 6 j.s.t. z Małopolski znalazło się w pierwszej piątce najbardziej atrakcyjnych powiatów w Polsce.

Wg cytowanej analizy powiat nowosądecki plasuje się:

- wg wskaźnika atrakcyjności środowiskowej (WAS) - na 15 miejscu w kraju,
- wg wskaźnika atrakcyjności turystycznej (WAT) – nie mieści się w górnej grupie decylowej powiatów w kraju.

Główne kierunki działań:

- B.1. Wsparcie i promocja rozwiązań przyjaznych dla środowiska.
- B.2. Rozwój infrastruktury sportowej i turystycznej, w tym na potrzeby turystyki rowerowej i górskiej.
- B.3. Wsparcie infrastruktury towarzyszącej na szlakach rowerowych i górskich oraz trasach turystycznych.
- B.4. Wsparcie i rozwój miejsc aktywnego spędzania czasu.
- B.5. Zainicjowanie forum środowisk turystycznych.
- B.6. Wspieranie rozwoju kadr dla turystyki.
- B.7. Intensyfikacja i cyfryzacja oferty turystycznej, wykorzystanie „nowych” mediów.
- B.8. Wprowadzanie nowych funkcji i rozwój systemu informacji turystycznej.

C. ZINTEGROWANY I ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT, POPRAWA DOSTĘPNOŚCI DO INFRASTRUKTURY KOMUNIKACYJNEJ.

Strategia postępowania

Transport ma istotne znaczenie nie tylko dla rozwoju gospodarki, ale także dla poprawy jakości życia mieszkańców. Rozwój infrastruktury transportowej polegać będzie na sukcesywnej modernizacji istniejących elementów oraz tworzeniu jej nowych segmentów. Kluczowe znaczenie będą miały inwestycje drogowe.

Stan infrastruktury komunikacyjnej gminy i regionu może być postrzegany jako bariera rozwoju regionalnego, a poprawa dostępności stała się jednym z celów strategicznych Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Dzięki dostępności komunikacyjnej następuje przyciąganie do gminy nowych inwestorów zainteresowanych rozpoczęciem działalności gospodarczych i utworzeniem nowych miejsc pracy, a także turystów spoza regionu, dla których czas i wygoda dojazdu nie będzie już problemem. Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy i regionu z autostradą A4, a co za tym idzie z Krakowem, Tarnowem i pozostałą częścią województwa oraz kraju, to istotna potrzeba gminy. Jest to istotny warunek, którego spełnienie umożliwi rozprzestrzenienie się procesów rozwojowych, a też przyczyni się do integracji regionu w wymiarze gospodarczym i rynków pracy, a dla mieszkańców - dostępu do usług oferowanych w ośrodkach gminnych, powiatowych i wojewódzkich.

Główne kierunki działań:

- C.1. Zmniejszenie wykluczenia komunikacyjnego poprzez przywracanie i reorganizację regionalnych oraz lokalnych połączeń autobusowych.
- C.2. Podniesienie jakości przewozów autobusowych.
- C.3. Budowa dróg rowerowych oraz integracja ich z istniejącym systemem transportu publicznego, („Bike&Ride”), tworzenie warunków dla ich pełnego wykorzystania w codziennych dojazdach.
- C.4. Budowa i modernizacja dróg, poprawa jakości nawierzchni.
- C.5. Wdrażanie rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo ruchu drogowego.

Do uczestnictwa w realizacji priorytetu GOSPODARKA - Gmina Laskowa zaprasza:

- przedsiębiorców - do prowadzenia działalności na terenie gminy i oferowania usług,
- lokalne firmy rodzinne - do rozwijania działalności, poszerzania asortymentu produktów i usług, a także zgłaszania potrzeb i wsparcia ze strony administracji samorządowej,
- firmy wspierające biznes (księgowe, informatyczne, marketingowe, promocyjne) do współdziałania i wspierania z lokalnymi przedsiębiorcami,

- firmy turystyczne z regionu – do wykorzystania bazy na terenie gminy i organizacji imprez turystycznych, wypoczynkowych wykorzystujących lokalny potencjał turystyczny, noclegowy, ścieżki rowerowe i trasy górskie,
- firmy transportowe - do oferowania lokalnych i regionalnych połączeń na terenie gminy, dostępnych i ukierunkowanych na potrzeby mieszkańców oraz turystów.

Dla realizacji priorytetu GOSPODARKA - Gmina Laskowa proponuje i zapewni:

- zaangażowanie we wspieraniu lokalnej i rodzinnej przedsiębiorczości,
- „urząd przyjazny przedsiębiorcy”,
- wsparcie informacyjne i promocyjne turystyki i wypoczynku na terenie gminy,
- wspieranie i zasilanie informacyjne turystycznych platform informacyjnych,
- współudział w analizie potrzeb komunikacyjnych na terenie gminy,
- wdrażanie rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo ruchu drogowego,
- działania promujące konieczność poprawy dostępności komunikacyjnej, jako warunku rozwoju przedsiębiorczości w regionie,
- wsparcie promocyjne dla przedsiębiorstw transportowych oferujących wysoką jakość usług na poziomie gminnym i regionalnym.

ROZWÓJ INFRASTRUKTURY I DOSTĘPNOŚCI USŁUG

Współczesna infrastruktura i szeroki dostęp do usług cyfrowych

**wykorzystanie
infrastruktury
telekomunikacyjnej**

**dostępność do
zasobów i e-usług
gminy (cyfryzacja
zasobów)**

ROZWÓJ INFRASTRUKTURY I DOSTĘPNOŚCI USŁUG

CEL SZCZEGÓŁOWY

Współczesna infrastruktura i szeroki dostęp do usług cyfrowych

A. WYKORZYSTANIE INFRASTRUKTURY TELEKOMUNIKACYJNEJ

Strategia postępowania

Obecnie nowoczesne platformy informacyjne i komunikacyjne stwarzają szerokie możliwości w zakresie rozwoju aplikacji mobilnych związanych m.in. z konkretnymi usługami publicznymi. Dzięki nim mieszkańcy i osoby odwiedzające Gminę w przyszłości będą miały szanse swobodnie – niezależnie od miejsca i czasu - korzystać ze spersonalizowanej treści informacji o gminie, jej zasobach, bieżących wydarzeniach i sprawach potrzebnych im w codziennym życiu. Dynamika tych zmian oraz rozwoju tzw. „nowych mediów” na świecie i w Polsce, na tle różnych wyzwań społecznych (edukacja i praca na odległość, porady zdrowotne na odległość, monitoring osób starszych, integracja osób starszych w życiu społecznym) – jest obecnie duża i interesująca w wykorzystaniu na terenie Gminy. Przy budowie ww. usług można wykorzystać wsparcie finansowe w ramach konkursów i projektów dotyczących cyfrowego udostępniania regionalnych zasobów kultury i dziedzictwa regionalnego, a także zasobów wspierających rozwój turystyki. Znakiem obecnych czasów staje się zjawisko tzw. „mobile-first”, które oznacza, że w różnych sytuacjach, kiedy potrzebna nam jest informacja o usłudze lub produkcie, w pierwszej kolejności sięgamy po urządzenie mobilne, jakie mamy w zasięgu ręki.

Główne kierunki działań:

- AB.1. Wsparcie i promocja wykorzystania rozwiązań w zakresie „nowych mediów”.
- A.2. Wykorzystanie możliwości aplikacji mobilnych na potrzeby poprawy komunikacji z mieszkańcami, bezpieczeństwa, ochrony zdrowia, nauki, kultury, turystyki rowerowej, górskiej.
- A.3. Wykorzystanie możliwości pozyskania funduszy zewnętrznych na rozwój i udostępnianie zasobów kultury i dziedzictwa regionalnego.

B. DOSTĘPNOŚĆ DO ZASOBÓW I E-USŁUG GMINY (CYFRYZACJA ZASOBÓW)

Strategia postępowania

Cyfrizacja gospodarki i społeczeństwa jest jedną z najbardziej dynamicznych zmian naszych czasów, następuje bardzo szybki rozwój usług cyfrowych, w tym e-administracji. Daje to zapewnienie obywatelom i firmom wygodniejszego dostępu do informacji i usług publicznych, poprawę ich jakości, szybkości obsługi oraz zwiększenie uczestnictwa obywateli i podmiotów w procesach demokratycznych. W tym przypadku stroną podażową jest administracja publiczna, natomiast klientami są obywatele, podmioty gospodarcze oraz klienci wewnętrzni, czyli inne jednostki administracji publicznej.

Odpowiedzią na wyzwania związane z szybkim rozwojem technologii cyfrowych jest cyfrowa transformacja różnych sfer działalności, w tym szczególnym rodzajem zmiany organizacyjnej dla administracji publicznej. Kluczowym, strategicznym kierunkiem informatyzacji usług publicznych ma być koncepcja państwa usługowego, która uwzględnia zasady służebności wobec obywateli

i przedsiębiorców, bezpieczny dostęp do sieci i usług publicznych, bieżący i łatwy dostęp do danych publicznych, a także rozwijanie cyfrowych kompetencji obywateli.

Zakres prac związanych z cyfryzacją i udostępnianiem zasobów obejmuje w szczególności prowadzenie prac digitalizacyjnych, tworzenie i rozwijanie zbiorów cyfrowych wraz z zapewnieniem warunków bezpiecznego ich przechowywania, udostępnianie i scalanie informacji oraz tworzenie i rozwijanie platform dystrybucji treści cyfrowych. Wszystko po to, by tworzone zasoby cyfrowe były jak najpełniejsze i jak najłatwiej dostępne dla każdego obywatela.

Główne kierunki działań:

B.1. Cyfryzacja usług w administracji publicznej (m.in. elektroniczne systemy zarządzania, integracja usług, bezpieczeństwo danych).

B.2. Udostępnianie otwartych danych publicznych.

B.3. Cyfrowe rozwiązania w gospodarce przestrzennej i rejestrach geodezyjnych.

B.4. Elektroniczne systemy do realizacji zamówień publicznych.

B.5. Rozwiązania z zakresu cyfryzacji w nauce i edukacji, pracy.

B.6.. Digitalizacja i upowszechnianie zasobów dóbr kultury.

B.7.. Systemy informacji i promocji turystycznej.

Do uczestnictwa w realizacji priorytetu ROZWÓJ INFRASTRUKTURY I DOSTĘPNOŚCI USŁUG - Gmina Laskowa zaprasza:

- przedsiębiorców z branży IT do prowadzenia działalności na terenie gminy i oferowania usług oraz treści lokalnych na terenie Gminy,
- instytucje publiczne do zgłaszania informacji lokalnych na potrzeby platformy informacyjnej Gminy,
- mieszkańców do korzystania z usług administracyjnych on-line oraz z innych usług publicznych zapewnianych drogą elektroniczną,
- młodzież, placówki oświatowe i wszystkich pasjonatów „nowych mediów” do współtworzenia zasobów i treści informacyjnych,
- pomysłodawców - do kreowania i generowania nowych rozwiązań cyfrowych na terenie gminy, wspierających rozwój, dostępność usług i wykorzystanie zasobów gminy.

Dla realizacji priorytetu ROZWÓJ INFRASTRUKTURY I DOSTĘPNOŚCI USŁUG - Gmina Laskowa proponuje i zapewni:

- zaangażowanie w tworzenie mechanizmu tworzenia platformy informacyjnej do rozwoju nowych usług publicznych on-line,
- wspieranie i zasilanie informacyjne platform informacyjnych i komunikacyjnych,
- własne pomysły i współudział w realizowanych projektach.

6. OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, W TYM W WYMIARZE PRZESTRZENNYM ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA.

Strategia Rozwoju Gminy Laskowa zostanie zatwierdzona i przyjęta do realizacji uchwałą Rady Gminy Laskowa. Odpowiedzialność za wdrożenie Strategii Rozwoju spoczywa na samorządzie Gminy Laskowa oraz innych jednostkach odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań. Zgodnie z zapisami Ustawy o samorządzie gminnym, samorząd, a w jego imieniu Rada Gminy, odpowiada za inicjowanie, formułowanie i realizację polityki rozwoju, a więc zaprogramowanie i realizację celów na poziomie gminy oraz za monitorowanie i nadzór nad całością działań podejmowanych w gminie na rzecz jego rozwoju. Odpowiedzialność za przyjęcie i realizację Strategii spoczywa na samorządzie gminy, stąd też instytucją wdrażającą powinna być jednostka organizacyjna, na którą władze lokalne mają bezpośredni wpływ. Wskazuje się tu Urząd Gminy Laskowa. Urząd Gminy jest jednostką z wysoce rozwiniętą strukturą organizacyjną i dysponuje doświadczoną kadrą wystarczającą do podjęcia realizacji niniejszej Strategii. Władze gminy mogą oczywiście przyznawać poszczególne zakresy odpowiedzialności innym jednostkom, także w postaci porozumień. Wdrażanie Strategii będzie elementem bieżącej, a nawet rutynowej działalności gminy i jej organów, także dlatego, że zapisy Strategii, aby były zrealizowane, powinny być przełożone na formalne dokumenty, w tym budżet gminy i Wieloletnią Prognozę Finansową (WPF), gdzie zostaną doprecyzowane ich koszty wraz z udziałem środków zewnętrznych.

a. System monitorowania, ewaluacji i oceny realizacji Strategii Rozwoju Gminy Laskowa.

Monitorowanie Strategii Rozwoju.

System monitorowania jest ważnym elementem w procesie wdrażania programu rozwoju. Dane z monitoringu służą do oceny skuteczności realizowanych działań i pozwalają na bardziej efektywne wydatkowanie środków publicznych. Zakłada się, że instytucją odpowiedzialną za ogólną koordynację i monitorowanie procesu realizacji strategii będzie Urząd Gminy Laskowa.

Zadaniem będzie w szczególności:

- zbieranie i przekazywanie partnerom społecznym i gospodarczym informacji o dostępnych źródłach finansowania zewnętrznego (kierowanie potencjalnych beneficjentów do odpowiednich instytucji),
- wyrażanie opinii co do zgodności proponowanych zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z zapisami programu rozwoju,
- wydawanie opinii o zgodności planowanej inwestycji/zadania z zapisami Strategii Rozwoju (w przypadku gdy taka opinia jest wymagana),
- inicjowanie i koordynowanie opracowania średniookresowych dokumentów programowych (np. Strategia Rozwoju bazy oświatowej, Strategia Rozwoju usług społeczeństwa informacyjnego),
- informowanie społeczności lokalnej o istnieniu Strategii Rozwoju i obranych kierunkach rozwoju, a także o postępach i efektach jej wdrażania.

Ocena postępów we wdrażaniu Strategii będzie dokonywana w cyklu dwuletnim i będzie oparta o zestaw bazowych wskaźników. Poniżej zaprezentowano wybrane rodzaje wskaźników, dostosowując ich charakter do rodzaju monitorowanego celu:

Tabela 6. Wskaźniki monitorowania realizacji Strategii Rozwoju Gminy Laskowa.

Nazwa celu	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Oczekiwany trend	Źródło
I. Poprawa standardu życia mieszkańców	stopa bezrobocia	%	↘	GUS
	dochód gminy na 1 mieszkańca,	zł	↗	GUS
	średni poziom zarobków mieszkańców gminy	zł	↗	GUS
	odsetek osób korzystających z pomocy społecznej,	%	↘	GUS
	przeciętne trwanie życia	lata	↗	GUS
	współczynnik skolaryzacji brutto na poszczególnych poziomach edukacji,	%	↗	GUS
	wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64	%	↗	GUS
	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	m ²	↗	GUS
II. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego, krajobrazu i przestrzeni zamieszkania oraz świadomości ekologicznie mieszkańcy gminy	średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 na najbliższej stacji pomiarowej	µg/m ³	↘	WIOŚ Kraków
	powierzchnia terenów zieleni publicznej	ha	↗	GUS
	liczba pomników przyrody	szt.	↗	GUS
	stan/potencjał ekologiczny JCWP na terenie gminy	klasa	↗	WIOŚ Kraków

	średnia wartość promieniowania elektromagnetycznego na terenach wiejskich województwa małopolskiego	V/m		WIOŚ Kraków
	stopień zwodociągowania gminy	%		GUS
	stopień skanalizowania gminy	%		GUS
	liczba odbiorców ogrzewających mieszkania gazem	liczba gospodarstw		GUS
	odsetek odpadów zbieranych selektywnie w stosunku do ogółu zebranych	%		GUS
III. Tworzenie zrównoważonych warunków dla rozwoju gospodarczego gminy	wartość wskaźnika przedsiębiorczości	szt.		GUS
	liczba nowych podmiotów gospodarczych/rok,	szt.		GUS
	długość wyremontowanych, zmodernizowanych dróg w km/rok,	km		GUS
	długość dróg o „nawierzchni cichej”	km		GUS
	łączna długość tras turystycznych na terenie gminy	km		GUS
	ilość turystów odwiedzających gminę/rok	osób/rok		GUS
IV. Współczesna infrastruktura i szeroki dostęp do usług cyfrowych	liczba publicznych punktów dostępu do Internetu	szt.		UG
	liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych z sekcji M (działalność profesjonalna, naukowa, techniczna)	szt.		GUS

Dane dotyczące zaproponowanych powyżej wskaźników dostępne są w ramach oficjalnej statystyki GUS i będą pozyskiwane m.in. z Banku Danych Regionalnych GUS, sprawozdań gminnych oraz z wydziałów Urzędu Gminy Laskowa. Wskaźniki te w większości zostały wykorzystane w części diagnostycznej, przy opisie sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

Ewaluacja.

Ewaluacja *ex-post*, dokonywana po realizacji Strategii, służy określeniu w jaki sposób oraz w jakim stopniu udało się osiągnąć zamierzone cele strategiczne. Ma pomóc osobom zarządzającym wdrażaniem Strategii w uzyskaniu odpowiedzi na pytania:

- czy zrealizowane projekty wydatnie przyczyniły się do poprawy jakości życia i pracy mieszkańców oraz funkcjonowania podmiotów gospodarczych na terenie gminy?
- czy zmiany w otoczeniu społeczno-gospodarczym, które dokonały się na skutek realizacji Programu były zgodne z zakładanymi oczekiwaniami?
- czy działania zrealizowane w ramach przyjętych projektów odpowiadały oczekiwaniom interesariuszy?

W procedurze ewaluacji ocenie powinny podlegać też niezamierzone (pozytywne i negatywne) efekty realizacji Strategii. Narzędziami wykorzystywanymi w procesie ewaluacji są:

- analiza zagregowanych wskaźników rezultatu,
- analiza wskaźników strategicznych (kontekstowych),
- badania społeczne,
- badania typu desk-research.

Ewaluacja jest oceną efektów podejmowanych działań, stąd potrzebne będą dane o rezultatach wdrażania Strategii, pozyskane w trakcie monitoringu. Rolą raportu ewaluacyjnego jest zidentyfikowanie niedoskonałości i braków przyjętego Strategii Rozwoju oraz wskazanie i wprowadzenie odpowiednich rozwiązań i udoskonaleń służących ich zniwelowaniu, po to, aby proces zarządzania strategicznego przebiegał sprawnie i nie blokował dynamiki rozwoju gminy. Wnioski płynące z przeprowadzonej analizy ewaluacyjnej *ex-post* będą stanowiły także niezwykle istotny materiał przy formułowaniu nowego programu rozwoju, pod kątem zmieniającej się sytuacji w gminie i jej otoczeniu oraz pojawiających się nowych potrzebach i wyzwaniach rozwojowych.

7. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY.

Przyjęty sposób wdrażania strategii bazuje przede wszystkim na zrealizowaniu szeregu działań i projektów przewidzianych do realizacji w ramach poszczególnych celów operacyjnych strategii. Część działań została zidentyfikowana i ujęta w Wieloletniej Prognozie Finansowej. Są to najważniejsze projekty inwestycyjne gminy, dla których zaplanowano finansowanie z budżetu gminy i środków pomocowych UE. Za wdrożenie tych projektów będzie odpowiadał głównie samorząd gminy, bądź jednostki mu podległe (np. placówki edukacyjne). Proces przygotowania i realizacji tych projektów będzie na bieżąco monitorowany przez Urząd Gminy, zarówno od strony finansowej, jak i technicznej. Zakłada się, że część projektów pozostanie poza ramami Wieloletniej Prognozy Finansowej i będzie wdrażana przez uprawnione do tego instytucje i podmioty, głównie w ramach bieżących i zleconych zadań. Głównym zadaniem władz gminnych w tym zakresie będzie zidentyfikowanie i zmobilizowanie wszystkich potencjalnych projektodawców i wsparcie ich od strony szkoleniowo-informacyjnej w realizacji określonych typów projektów.

Poniżej zidentyfikowano najważniejsze instytucje i podmioty zaangażowane w proces wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Laskowa .

Główną osobą odpowiedzialną za wdrożenie Strategii jest Wójt wraz z podległym mu Urzędem Gminy. Wójt odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania strategii. W szczególności odpowiedzialny jest za przygotowanie i wdrożenie projektów wynikających z Wieloletniej Prognozy Finansowej.

Instytucjami wspomagającymi Urząd Gminy w procesie wdrażania strategii są:

- ✓ Rada Gminy, która razem z radami sołectkimi powinna zadbać o promocję i właściwe zrozumienie strategii wśród społeczności lokalnej,
- ✓ placówki szkolno-wychowawcze (szczególna ważna rola nauczycieli jako liderów lokalnych),
- ✓ Gminna Biblioteka Publiczna,
- ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej,
- ✓ jednostki OSP,
- ✓ Kościół,
- ✓ organizacje pozarządowe działające na terenie gminy,
- ✓ inne.

Instytucje partnerskie, zarządzające określonymi instrumentami i programami, w ramach których będą finansowane niektóre działania wynikające ze strategii, w tym:

- ✓ Urząd Marszałkowski (jako instytucja zarządzająca RPO WM oraz częścią działań w ramach PROW),
- ✓ Starostwo Powiatowe w Limanowej,
- ✓ Powiatowy Urząd Pracy w Limanowej,
- ✓ Powiatowy Oddział Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- ✓ Agencja Rozwoju Regionalnego,
- ✓ inne.

Do ważnych podmiotów, które w istotny sposób będą przyczyniać się do realizacji celów strategii, należy również zaliczyć docelowe grupy beneficjentów strategii, w tym przede wszystkim:

- ✓ mieszkańcy gminy,
- ✓ przedsiębiorcy i ich związki,
- ✓ rolnicy i ich związki,
- ✓ stowarzyszenia, towarzystwa, związki,
- ✓ związki wyznaniowe.

Model struktury przestrzenno-funkcjonalnej służy zobrazowaniu przestrzennej struktury gminy, włączając w to kierunki rozwoju oraz poszczególne zadania inwestycyjne. Stworzono takie założenia jak:

W zakresie rozwoju infrastruktury drogowej zaplanowano:

- Przebudowa dróg dojazdowych do gruntów rolnych,
- Przebudowa drogi gminnej "Krosna-Żmiąca" w m. Krosna-Strzeszyce-Żmiąca,

W zakresie rozwoju infrastruktury technicznej zaplanowano:

- rozbudowa kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy Laskowa,
- modernizacja oprogramowania SCADA oczyszczalni ścieków w Ujanowicach,
- rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowości Laskowa

W zakresie rozwoju społecznego zaplanowano:

- realizacja programu Przedszkola równych szans w Gminie Laskowa: Zespół Szkolno-Przedszkolny Ujanowice, Gminny Zespół Obsługi Szkół i Przedszkoli w Laskowej, Zespół Szkolno –Przedszkolny w Laskowej,
- budowa Sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Sechnej,

W zakresie rozwoju potencjału środowiskowego:

- wymiana źródeł ciepła w gospodarstwach domowych,
- poprawa efektywności energetycznej w szkołach podstawowych,

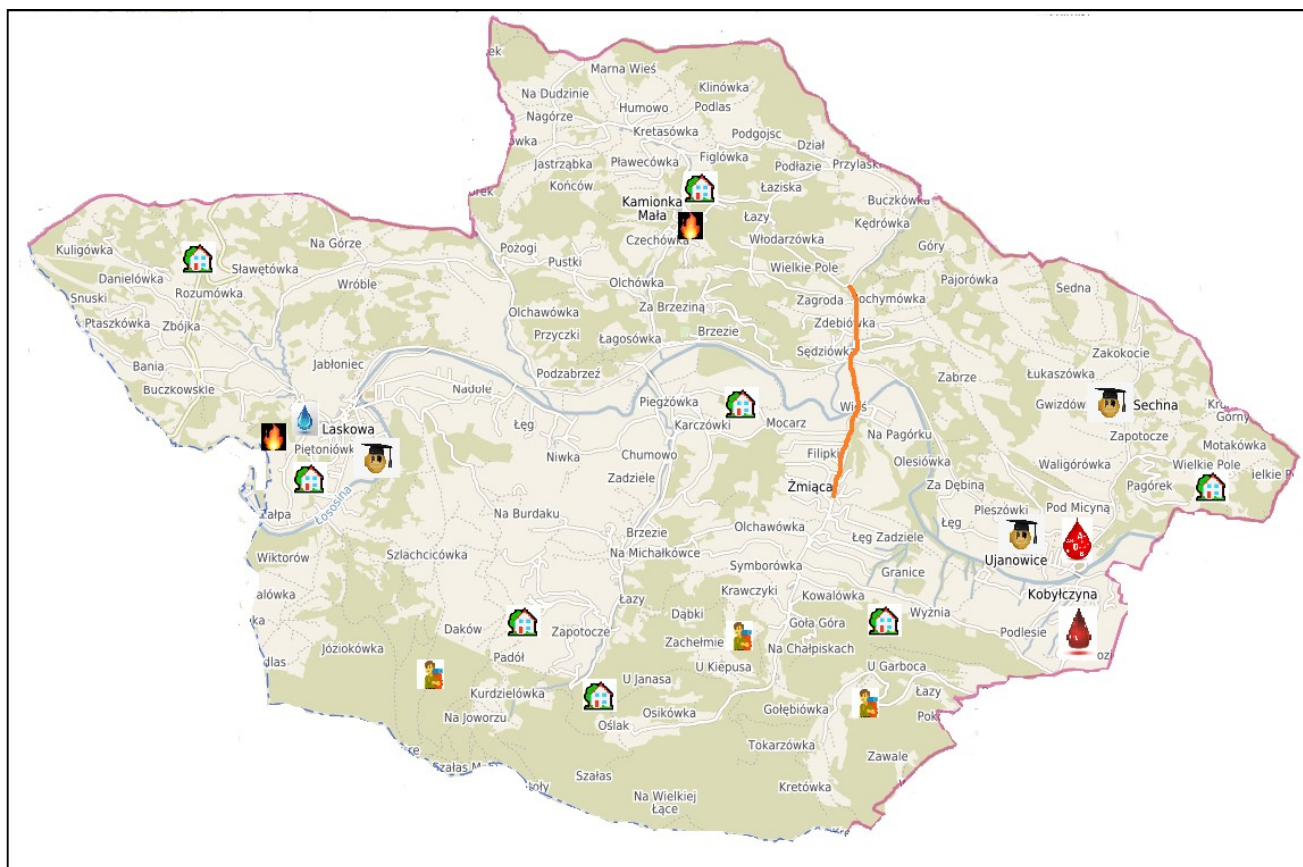
W zakresie bezpieczeństwa publicznego:

- rozbudowa budynku remizy OSP w Laskowej i Kamionce Małej

W zakresie turystyki:

- publikacje promujące obszar Laskowski Szlak Edukacyjny,
- realizacja Głównego Szlaku Beskidu Wyspowego „Beskidzkie Wyspy”,
- opracowanie Monografii Gminy Laskowa,
- oświetlenie obiektów infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej w miejscowości Laskowa

Rysunek 61. Model struktury przestrzenno-funkcjonalnej Gminy Laskowa

Źródło: Opracowanie własne

OZNACZENIA:

	modernizacja dróg		wymiana źródeł ciepła
	rozbudowa kanalizacji sanitarnej		zadania dotyczące rozwoju społecznego m.in. przedszkola równych szans, budowa sali gimnastycznej
	rozbudowa sieci wodociągowej		rozbudowa remizy OSP
	modernizacja oczyszczalni ścieków		zadania w zakresie turystyki

8. USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY.

Głównym podmiotem działań polityki wobec obszarów wiejskich są mieszkańcy wraz z ich tradycjami, kulturą i kapitałem społecznym. Największych szans rozwojowych dla obszarów wiejskich należy upatrywać w inicjatywach lokalnych. Dlatego właśnie należy wspierać wszelką aktywność społeczną, obywatelską i działania lokalnych organizacji pozarządowych oraz włączać mieszkańców w procesy decyzyjne co do kierunków i form rozwoju ich miejsca zamieszkania. Istnieje wyraźna potrzeba, aby

polityka wobec obszarów wiejskich wspierała także dywersyfikację gospodarczą i zatrudnienia, co wpływać będzie na podnoszenie jakości życia mieszkańców wsi. Ponadto, silniejsze powiązania na linii miasto–wieś mogą przynieść lepsze wyniki wzrostu społeczno-gospodarczego oraz obopólne korzyści. Szansą na przyspieszenie rozwoju obszarów wiejskich będzie również ożywienie mniejszych miast za pomocą wzmacnianych tam procesów odnowy i rewitalizacji. Pomimo że w ostatnim czasie obserwowane są głębokie przemiany zachodzące na obszarach wiejskich (m.in. zmniejszenie udziału produkcji rolniczej w funkcjach, jakie pełnią obszary wiejskie w regionie), są one nadal głównymi dostawcami żywności i materiałów dla poszczególnych sektorów gospodarki. W zależności od ich położenia (np. odległości od większych miast, głównych dróg lub atrakcji turystycznych), charakteru lokalnej gospodarki, zasobów naturalnych i uwarunkowań zewnętrznych, pełnią one także inne funkcje konsumpcyjne. W rozwoju obszarów wiejskich kluczowe znaczenie mają umiejętności i kompetencje ich mieszkańców. Jednym z priorytetów będzie zatem rozwój umiejętności osób dorosłych na terenach wiejskich oraz poprawa w zakresie poziomu ich udziału w edukacji, poprzez realizowane komplementarnie (w ramach kierunku polityki Edukacja) działań w zakresie promocji korzyści z uczenia się przez całe życie, a także rozwoju doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz elastycznej i dostępnej oferty edukacji ustawicznej. Bardzo ważnym elementem determinującym rozwój obszarów wiejskich jest ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Największym wyzwaniem będzie zrównoważenie potrzeb środowiska naturalnego, gospodarki i mieszkańców, które często stoją ze sobą w sprzeczności. Ochrona walorów przyrodniczych wprowadza ograniczenia związane z użytkowaniem mieszkalnym, ekonomicznym oraz rolniczym i leśnym tych terenów. Należy więc mieć na uwadze, aby procesy gospodarcze na obszarach chronionych prowadzone były w myśl koncepcji turystyki zrównoważonej i ekologicznej agroturystyki. W tym kontekście bardzo ważne będzie również wspieranie infrastruktury społecznej, komunikacyjnej, turystycznej i rekreacyjnej oraz wspieranie działań na rzecz poprawy jakości powietrza, gleby i wody, skrócenia łańcuchów dostaw żywności lokalnej oraz wzmacniania procesów rewitalizacji i odnowy tych ośrodków. Obszary górskie, są terenami sprzyjającymi rozwojowi turystyki i przemysłów czasu wolnego. Aby w pełni wykorzystać ich możliwości, konieczne jest zniwelowanie problemów, jakie tam występują (m.in. słaba dostępność komunikacyjna, braki w sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niekorzystne warunki rozwoju rolnictwa).

Rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej określono na podstawie stworzonego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z przeprowadzoną analizą uwarunkowań przestrzennych w gminie.

1. Tereny dla rozwoju przestrzeni rolnictwa

Charakterystyka:

Obszary rolne, stanowiące kluczowy udział dla rozwoju rolnictwa, wraz z gospodarstwami domowymi oraz nieużytkami.

Najważniejsze założenia

- zachowanie dotychczasowej tożsamości wiejskiej gminy,
- zachowanie oraz ochrona gleb o wysokiej bonitacji,
- zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego

Ustalenia i rekomendacje

- kształtowanie obudowy biologicznej wód powierzchniowych,
- zaniechanie rozwoju nowej zabudowy zagrodowej na terenach zagrożonych udokumentowanymi osuwiskami,
- tworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, w tym specjalistycznych usług związanych z produkcją rolą,
- przeciwdziałanie rozdrobnieniu areалу rolniczego,
- przeciwdziałanie lokalizacji oraz urządzeń degradujących środowisko, w zakresie zdolności produkcyjno-rolniczej,
- możliwe przekształcenia gruntów rolnych na funkcje: agroturystyczne, wypoczynkowe, leśne, produkcja odnawialnych źródeł energii, parki i inne tereny urządzone.

- przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji na terenach otwartych oraz atrakcyjnych krajobrazowo i turystycznie,
- ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego na obszarach wiejskich.

2. Tereny o funkcjach zabudowy jednorodzinnej

Charakterystyka:

Zabudowa jednorodzinna w poszczególnych sołectwach, przede wszystkim wzdłuż głównych układów komunikacyjnych.

Najważniejsze założenia:

- podnoszenia jakości życia oraz zamieszkania,
- zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy dla budownictwa jednorodzinnego.

Ustalenia i rekomendacje:

- utrzymanie i kontynuacja istniejącej struktury przestrzennej oraz formy zabudowy, wraz z możliwością jej uzupełniania,
- kształtowanie prawidłowych relacji między zabudową związaną z produkcją rolną, a zabudową mieszkaniową w sołectwach,
- zapewnienie dobrej komunikacji publicznej, pozwalającej na dojazd do wszystkich sołectw gminnych,
- poprawa dostępności do infrastruktury społecznej (szkoły, przedszkola, place zabaw, skwery zieleni),
- dostosowanie infrastruktury technicznej, szczególnie sieci kanalizacyjnej, w związku ze zwiększeniem jakości życia mieszkańców i utrzymaniem ich gospodarstw domowych.

3. Tereny o funkcjach gospodarczych i strefy aktywności gospodarczej

Charakterystyka:

Obszary pełniące rolę w rozwoju gospodarki w gminie, zlokalizowane przy linii kolejowej oraz głównej drodze wojewódzkiej.

Najważniejsze założenia:

- zwiększenie atrakcyjności gospodarczej oraz inwestycyjnej gminy,
- kreowanie nowej struktury przestrzennej,
- koncentracja obszarów aktywności gospodarczej wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych.

Ustalenia i rekomendacje:

- połączenie gminy z ponadlokalnym układem komunikacyjnym,
- uwzględnienie miejsc parkingowych pod nową zabudowę gospodarczą,
- ograniczenie negatywnego wpływu produkcji gospodarczej na środowisko oraz sąsiadującą zabudowę mieszkaniową,
- zwiększenie powierzchni terenów zielonych, w związku z zachowaniem terenów zielonych przy strefach aktywności gospodarczej,
- uzbrojenie terenów w infrastrukturę techniczną.

4. Tereny zieleni – zieleni urządzona, obszary rekreacyjno-wypoczynkowe

Charakterystyka:

Obszary dopełniające system przyrodniczy, pełniące przestrzeni publicznych. Najważniejsze założenia:

- zwiększenie powierzchni terenów zielonych, w tym zieleni urządzonej,
- wykorzystywanie potencjału przyrodniczego do tworzenia przestrzeni publicznych, w tym stref rekreacyjno-wypoczynkowych,
- zachowanie ochrony krajobrazu oraz systemu przyrodniczego,
- poprawa warunków klimatycznych.

Ustalenia i rekomendacje:

- tworzenie terenów zieleni urządzonej oraz stref wypoczynkowo-rekreacyjnych, z udziałem terenów aktywnych przyrodniczo,
- porządkowanie istniejących oraz tworzenie nowych zespołów zieleni,
- rozwój sieci komunikacyjnej, w tym pieszej oraz rowerowej, z wykorzystaniem zieleni urządzonej.

5. Wody

Charakterystyka:

Rzeki, ciek wodne oraz zbiorniki w przestrzeni Gminy.

Najważniejsze założenia:

- zachowanie istniejącego systemu zbiorników wodnych i cieków wodnych, dążenie do poprawy jakości wody pitnej oraz użytkowej,
- wykorzystanie zbiorników wodnych do rozwoju infrastruktury technicznej,
- prowadzenie działań mających na celu zwiększenie retencji rzek.

Ustalenia i rekomendacje:

- ochrona cieków wodnych, w związku z zabudową kubaturową, za wyjątkiem funkcji związanych ze sportem, rekreacją oraz turystyką,
- ustalenia zasad w związku z podejmowaniem przedsięwzięć znacząco wpływających na środowisko,
- uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- ograniczenie wrażliwości obiektów i społeczności na zagrożenie powodziowe.

9. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI OKREŚLONE W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA „MAŁOPOLSKA 2030”.

Strategia rozwoju jest zobowiązaniem Samorządu Województwa Małopolskiego względem Małopolan.

Wizja Strategii: Małopolska regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej.

Tak rozumiana wizja będzie realizowana poprzez **cel główny** sformułowany jako: Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym.

Cele i kierunki polityki rozwoju:

- I. Małopolanie – działania ukierunkowane są przede wszystkim na zapewnienie jak najlepszej jakości życia mieszkańców oraz ich rodzin, co zostanie zapewnione poprzez zrównoważony rozwój regionu w aspekcie społecznym, gospodarczym, przestrzennym i środowiskowym. Interwencja opisana w tym obszarze obejmuje także gości przybywających do naszego regionu w celu zaspokojenia potrzeb zawodowych, edukacyjnych czy też związanych ze spędzaniem czasu wolnego.
- II. Gospodarka - głównym celem jest dalszy rozwój oraz umacnianie konkurencyjnej oraz innowacyjnej pozycji Małopolski zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym. Interwencja opisana w tym obszarze będzie wspierać zrównoważony rozwój gospodarczy, który będzie następował z poszanowaniem zasobów środowiska naturalnego, zaś jego efekty będą stanowić podstawę dobrobytu Małopolan.
- III. Klimat i środowisko - działania będą koncentrować się nie tylko na ochronie oraz racjonalnym korzystaniu z zasobów środowiska naturalnego Małopolski, ale również na nadaniu im charakteru czynników wspierających rozwój gospodarczy regionu oraz przyczyniających się do poprawy jakości życia Małopolan oraz ich rodzin.
- IV. Zarządzanie strategiczne rozwojem - działania koncentrują się na wspieraniu realizacji polityk rozwoju samorządu województwa opisanych w pozostałych obszarach. Mechanizmy oraz instrumenty opisane w tej części Strategii będą nie tylko przyczyniać się do zwiększania efektywności działań prorozwojowych podejmowanych na rzecz realizacji opisanych w niej celów, ale również ukierunkowane będą na angażowanie w ten proces możliwie największej liczby partnerów oraz środków.
- V. Rozwój zrównoważony terytorialnie - działania opisane w tym obszarze stanowią wyraz terytorializacji interwencji publicznej realizowanej na kanwie zapisów Strategii, w taki

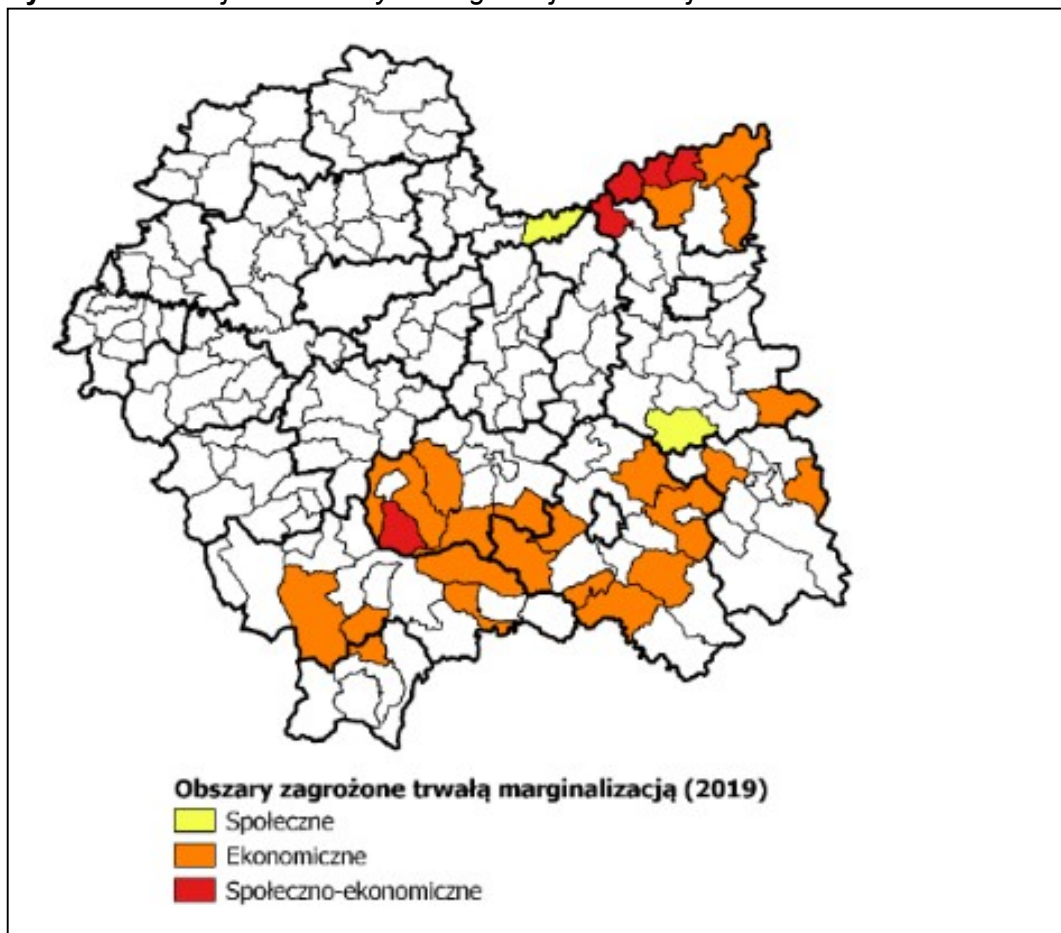
sposób, aby w większym stopniu była ona dopasowana do specyfiki wyzwań rozwojowych, przed którymi stoją poszczególne części Małopolski. Obszar ten w żaden sposób nie zastępuje działań opisanych w pozostałych częściach Strategii, lecz stanowi próbę ich bardziej precyzyjnego zaadresowania do potrzeb oraz lokalnych potencjałów poszczególnych typów terytoriów występujących w Małopolsce.

W Strategii Województwa Małopolskiego 2030 zostały wskazane że istnieje potrzeba wskazania konkretnych obszarów, które ze względu na swoją specyfikę i obserwowane tam problemy wymagają dodatkowego wsparcia, wykraczającego poza działania przewidziane dla całego województwa. Wyodrębnienie tych obszarów, określanych mianem obszarów strategicznej interwencji (OSI), służyć ma nakierowaniu wsparcia przede wszystkim na te tereny województwa, które tego najbardziej potrzebują, bądź z uwagi na ich specyfikę i endogeniczne potencjały konieczne jest wzmocnienie czynników, które mogą spowodować trwały rozwój tych terenów.

Krajowe obszary strategicznej interwencji

Zgodnie z proponowanymi zapisami dotyczącymi obszarów strategicznej interwencji w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, obszar strategicznej interwencji definiowany jest jako „wskazany w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne”.

Rysunek 62. Krajowe obszary strategicznej interwencji.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” - opracowanie własne na podstawie dokumentów rządowych: „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” (2017) i „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030” (2019) oraz opracowań na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej: „Aktualizacja delimitacji obszarów problemowych na rok 2018” (Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T. i in., Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, 2019) oraz „Aktualizacja delimitacji miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (powiększających dystans rozwojowy)” (Śleszyński P., Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, 2019).

Na poziomie krajowym wyznaczono dwa główne typy terytoriów stanowiących obszary strategicznej interwencji państwa:

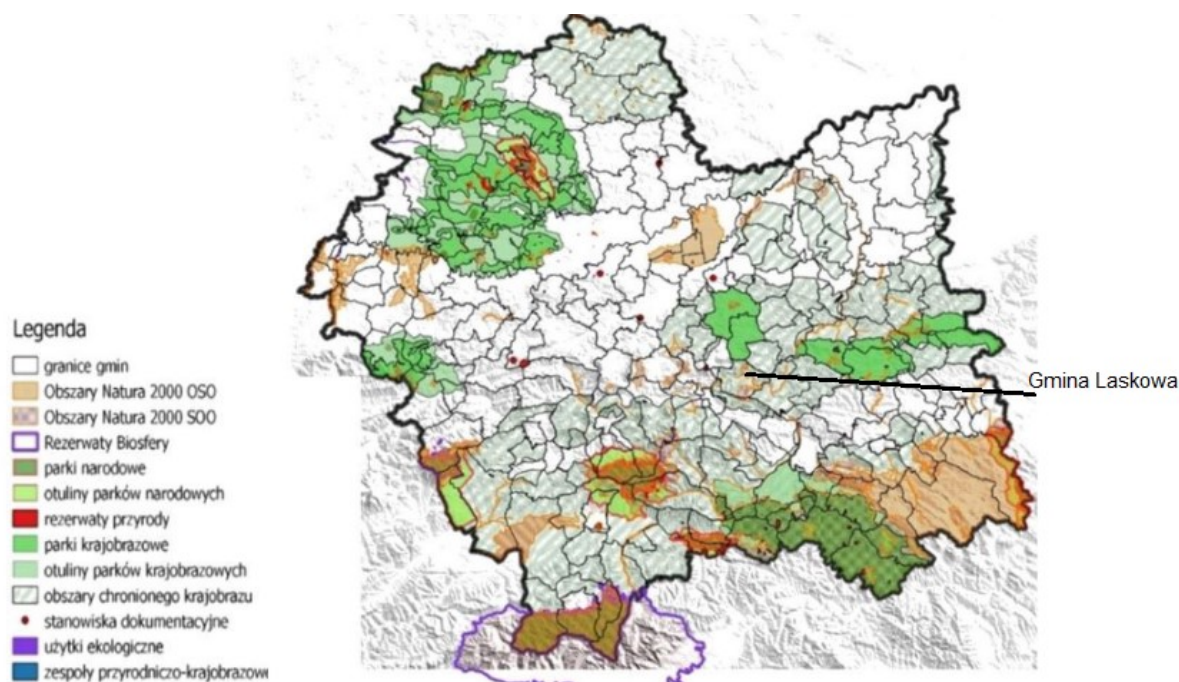
- ✓ miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- ✓ obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Obszary te wspierane będą z poziomu kraju i regionu za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Z poziomu regionalnego przewiduje się objęcie wskazanych OSI krajowych dodatkową interwencją, np. w postaci specjalnych preferencji lub premiujących kryteriów wyboru projektów w RPO WM 2021–2027. Szczegółowy zakres wsparcia zaproponowany zostanie w tymże Programie. Z SOR wynika, że w województwie małopolskim zidentyfikowano 6 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze: Chrzanów, Gorlice, Nowy Sącz, Nowy Targ, Tarnów, Zakopane. Z kolei do obszarów zmarginalizowanych zaliczono 29 gmin (w tym Gminę Laskowa), z których większość wykazywała przewagę problemów ekonomicznych. Nie wykluczone, że obszary te ulegną jeszcze zmianie, gdy strona rządowa podejmie decyzję o kolejnej aktualizacji delimitacji obszarów problemowych.

Na terenie Gminy Laskowa ustanowiono następujące formy ochrony przyrody:

- Obszary Natura 2000:
 - „Ostoje Nietoperzy Beskidu Wyspowego” (PLH120052),
 - „Łososina” (PLH120087),
- Obszar Chronionego Krajobrazu – Południowomałopolski oraz projektowany Łososińsko - Żegociński Park Krajobrazowy,

Gminę Laskowa charakteryzuje wysoka lesistość, grunty leśne stanowią ponad 30% powierzchni gminy.

Rysunek 63. Położenie przyrodniczych obszarów chronionych w Małopolsce.

Źródło: opracowanie własne UMWM

10. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI KLUCZOWE DLA GMINY, WRAZ Z ZAKRESEM PLANOWANYCH DZIAŁAŃ.

Głównym celem Strategii jest uporządkowanie działań prowadzących do efektywnego wydawania środków krajowych i europejskich oraz ułatwienie monitoringu osiągniętych postępów. Koordynację i nadzór nad całością procesów związanych z zarządzaniem Strategii sprawuje Wójt. Zgodnie z art. 34a ustawy o samorządzie gminy Wójt corocznie przedstawia Radzie Gminy Raport o stanie gminy. Za nadzór nad realizacją zapisów dokumentów wykonawczych do Strategii wymienionych w poniższej tabeli odpowiada właściwa komórka merytoryczna Urzędu Gminy.

Mając na uwadze efektywne zarządzanie i koordynację poszczególnych dziedzin polityki rozwoju gminy, opartą na ograniczonej liczbie dokumentów o zbliżonej tematyce przyjęto wykaz dokumentów wykonawczych, służących efektywnemu zarządzaniu poszczególnymi dziedzinami.

Tabela 7. Wykaz dokumentów wykonawczych.

Lp.	Nazwa dokumentu	Kierunek	Podstawa prawna
Dziedzina – Rolnictwo i ochrona środowiska			
1	Program Ochrony Środowiska	ŚRODOWISKO	Ustawa z dn. 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2020 poz. 1219) art. 17
2	Plan gospodarki niskoemisyjnej	A.1. Przeprowadzenie termomodernizacji i wymiany kotłów na ekologiczne w obiektach gminnych. A.2. Przeprowadzanie działań edukacyjnych dot. szkodliwości spalania	Uchwała z dn. 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2020 poz. 713) art. 18 oraz założeń Narodowego Programu Gospodarki Niskoemisyjnej

STRATEGIA ROZWOJU GMINY LASKOWA 2021-2030

3	Założenie do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	odpadów w paleniskach indywidualnych. A.3. Wsparcie inwestycji proekologicznych dla mieszkańców (zmiana ogrzewania na ekologiczne w budynkach indywidualnych). A.4. Realizacja akcji profilaktyczno – informacyjnych o zagrożeniach wynikających ze spalania węgla i miału węglowego, porównanie je z alternatywnymi źródłami energii. A.5. Instalacja czujników stężenia gazów i pyłów na terenie Gminy, bieżąca publikacja wyników dla mieszkańców. A.6. Stworzenie zachęt dla mieszkańców do podłączeń do sieci gazowej. C.1. Rozwój energetyki opartej o geotermię, małą hydroenergetykę i inne alternatywne źródła energii uwzględniające regionalną specyfikę. C.2. Promocja i edukacja w dziedzinie przechodzenia na pozyskiwanie energii z czystych ekologicznie źródeł. C.3. Termomodernizacja budynków jako elementu oszczędnego gospodarowania energią, C.4. Rozwój energooszczędnego i pasywnego budownictwa. C.5. Promocja i edukacja w zakresie zmiany stylu życia w kierunku oszczędzania energii i ograniczania jej zużycia.	Ustawa z dn. 10.04.1997.r. Prawo energetyczne (Dz.U. 2020 poz. 833) art.17
4	Program opieki nad zwierzętami oraz zapobieganie bezdomności zwierząt	E.4. Ochrona zwierząt	Uchwała z dn. 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2020 poz. 713) art. 18 oraz ustawy z dn. 26.03.2020 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. 2020 poz. 638) art. 11a
Dziedzina – Ochrona Zdrowia			
5	Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii	A.1.1. Poradnictwo rodzinne oraz programy edukacyjne na rzecz wzrostu kompetencji wychowawczych rodziców.	Ustawa z dn. 27.10.2020 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. 2020 poz. 2050) art. 10
6	Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	A.1.2. Rozwój usług środowiskowych wspierających funkcjonowanie rodziny, szczególnie oferty ukierunkowanej na wyrównywanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży, w tym w formule placówek wsparcia dziennego.	Ustawa z dn. 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. 2019 poz. 2277) art. 4
7	Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	A.1.3. Rozwój oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej adresowanej do rodzin.	Ustawa z dn. 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2020 poz. 218) art. 6
8	Program Wspierania Rodziny	A.1.4. Profilaktyka przemocy w rodzinie. B.1. Działania edukacyjne służące podnoszeniu świadomości zdrowotnej społeczeństwa oraz promocji zdrowego stylu życia, w tym uczestnictwa w kulturze fizycznej, sporcie i rekreacji	Ustawa z dn. 16.04.2020 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2020 poz. 821) art. 176

STRATEGIA ROZWOJU GMINY LASKOWA 2021-2030

		ruchowej. B.3. Wsparcie istniejących oraz tworzenie nowych placówek świadczących usługi długoterminowej opieki medycznej oraz pielęgnacyjno-opiekuńczej (w szczególności w formule zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, pielęgniarstwa opieki długoterminowej domowej, dziennych domów opieki medycznej). B.4. Wzrost potencjału terapeutycznego i rehabilitacyjnego placówek opieki całodobowej.	
Dziedzina – Wsparcie Rozwoju Gminy			
9	Gminny Program Rewitalizacji	ROZWÓJ INFRASTRUKTURY I DOSTĘPNOŚĆ USŁUG	Uchwała z dn. 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2020 poz. 713) art. 18 oraz Ustawa z dn. 9.10.2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2020 poz. 802) art. 14
Dziedzina - Kultura			
10	Program Opieki nad Zabytkami	D.1.1. Ochrona i opieka nad zabytkami nieruchomymi i ruchomymi. D.1.2. Działania na rzecz nadawania obiektom zabytkowym nowych funkcji użytkowych, m.in. związanych z działalnością kulturalną, edukacyjną oraz turystyczną.	Ustawa z dn.23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2020 poz. 282) art. 87
Dziedzina – Integracja Społeczna			
11	Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami	A.3. Szczególne ukierunkowanie wsparcia dla firm rodzinnych. B.5. Zainicjowanie forum środowisk turystycznych.	Ustawa z dn. 29.05.2020 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2020 poz. 1057) art. 5a

Tabela 8. Wykaz przedsięwzięć planowanych do realizacji wg Wieloletniej Prognozy Finansowej

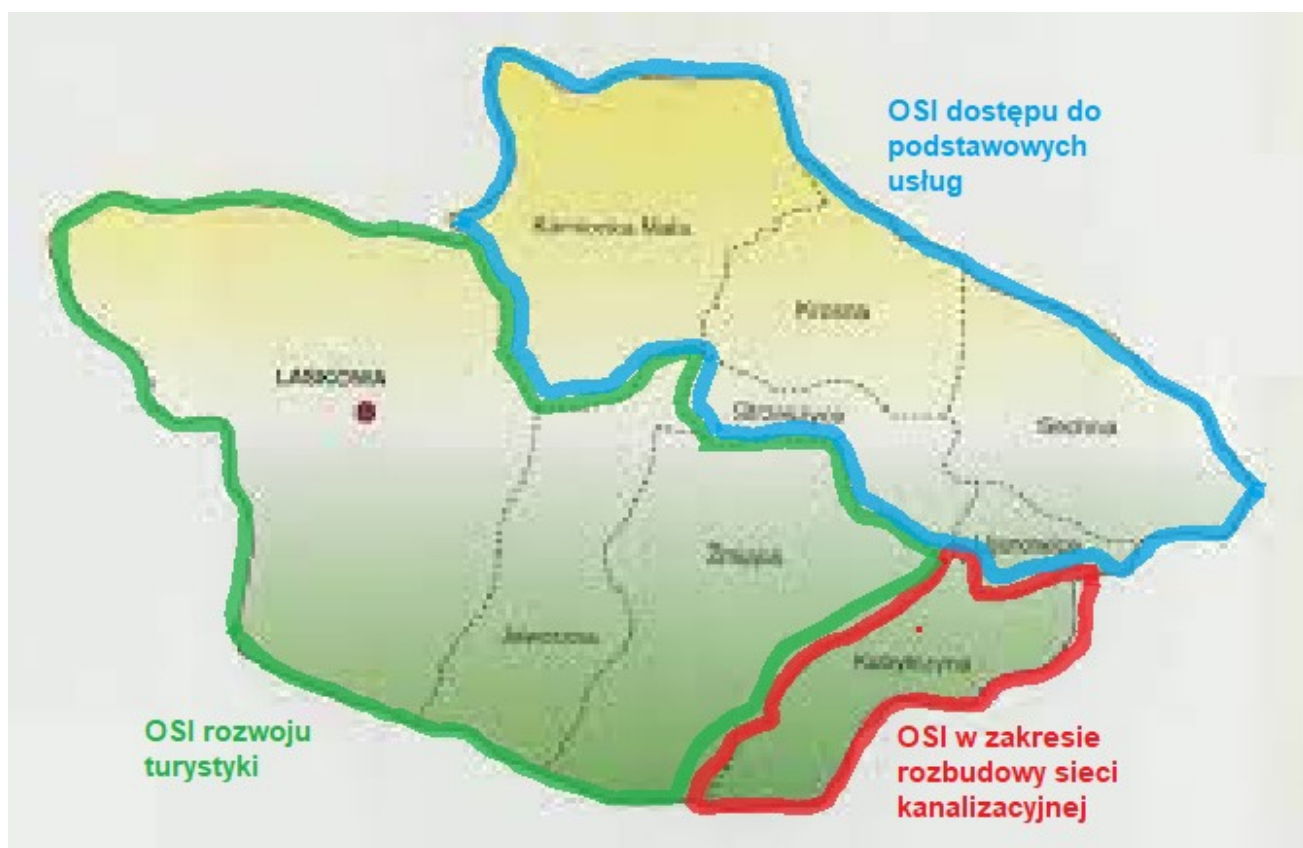
Lp.	Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe [zł]
			od	do	
1	Przedszkola równych szans w Gminie Laskowa w ramach RPO Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Ujanowicach	2020	2021	212 983,30
2	Przedszkola równych szans w Gminie Laskowa w ramach RPO Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020	Gminny Zespół Obsługi Szkół i Przedszkoli w Laskowej	2020	2021	81 641,01
3	Przedszkola równych szans w Gminie Laskowa w ramach RPO Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Laskowej	2020	2021	261 428,80
4	Przedszkola równych szans w Gminie Laskowa w ramach RPO Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (wydatki majątkowe)	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Laskowej	2020	2021	5 900,00
5	Przedszkola równych szans w Gminie Laskowa w ramach RPO Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (wydatki majątkowe)	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Ujanowicach	2020	2021	60 179,00
6	Wymiana źródeł ciepła w gospodarstwach domowych Gminy Laskowa paliwa stałe	Urząd Gminy Laskowa	2017	2021	4 687,00
7	Poprawa efektywności energetycznej w budynkach szkolnych na terenie Gminy Laskowa oraz Gminy Tymbark -	Urząd Gminy Laskowa	2020	2023	518 148,60
8	Rozbudowa kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy Laskowa	Urząd Gminy Laskowa	2020	2023	3 992 002,62
9	Wymiana źródeł ciepła w gospodarstwach domowych Gminy Laskowa paliwa stałe	Urząd Gminy Laskowa	2017	2021	720 914,61
10	Publikacje promujące obszar LSR - Przedsiębiorczy i turystyczny rozwój obszaru Gminy Laskowa i jego promocja	Urząd Gminy Laskowa	2021	2022	63 200,00
11	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Sechniej	Urząd Gminy Laskowa	2019	2021	1 595 930,00
12	Rozbudowa budynku Remizy OSP w Laskowej	Urząd Gminy Laskowa	2008	2023	508 067,26
13	Rozbudowa Gospodarki Wodno-Ściekowej na terenie Gminy Laskowa	Urząd Gminy Laskowa	2021	2024	14 850 000,00
14	Dofinansowanie dokumentacji projektowej infrastruktury turystycznej Głównego Szlaku Beskidu Wyspowego „Beskidzkie Wyspy-etap I”	Urząd Gminy Laskowa	2020	2021	4 888,89
15	Opracowanie Monografii Gminy Laskowa - Poznanie historii powstania wszystkich wsi wchodzących w skład Gminy Laskowa	Urząd Gminy Laskowa	2020	2023	78 000,00

Źródło: Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr XXVII/189/21 Rady Gminy Laskowa z dnia 30 marca 2021 r.

W procesie konsultacji społecznych oraz poprzez analizę danych statystycznych, wyodrębniono obszary strategicznej interwencji na terenie Gminy Laskowa, wymagające szczególnego wsparcia w zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnej oraz dostępu do podstawowych usług oraz rozwoju transportu publicznego. Sołectwa wyodrębnione jako szczególnie tracące dostęp do podstawowych usług, wymagają w przyszłych działaniach szczególnego finansowania, głównie w obszarze rozwoju infrastruktury technicznej.

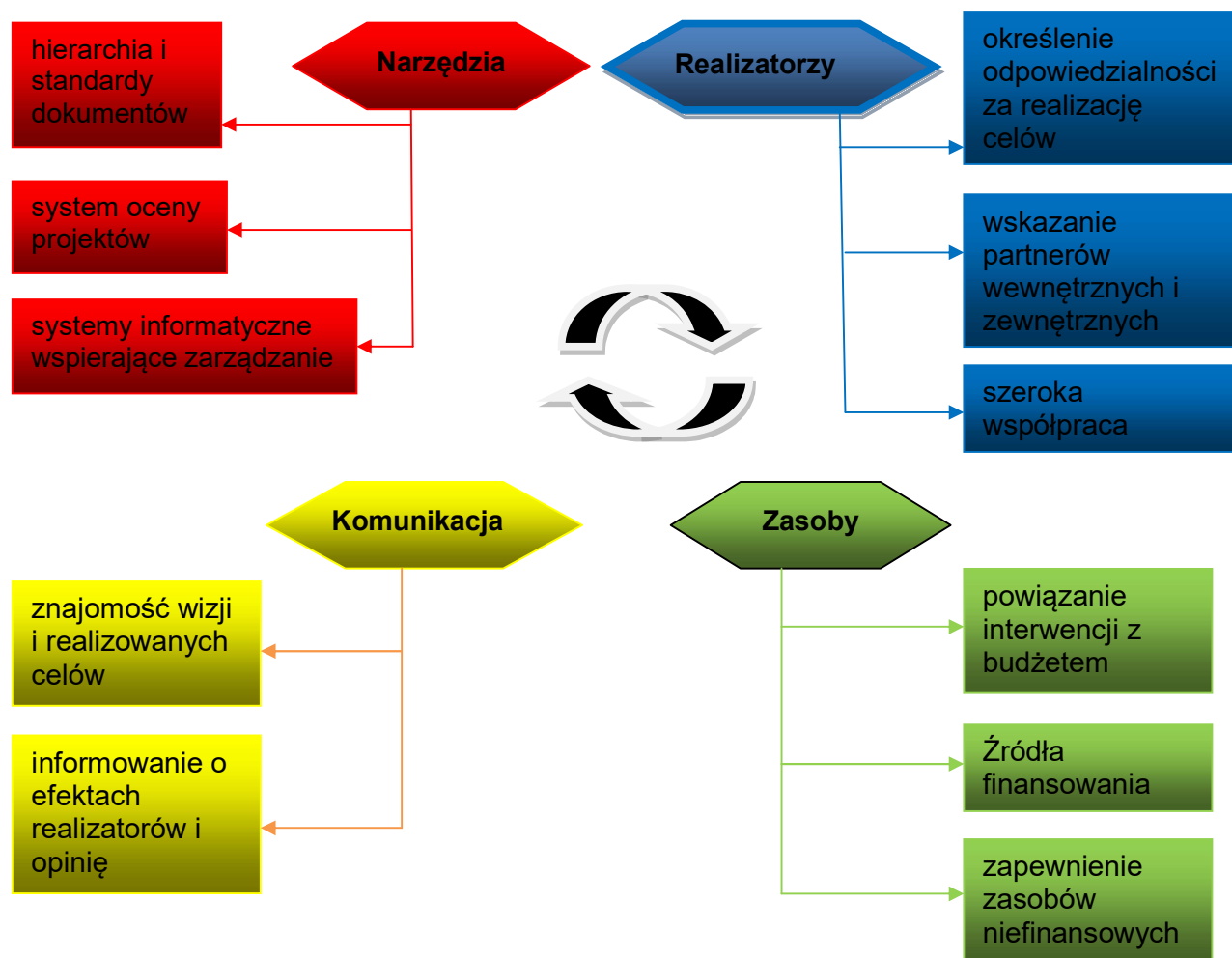
W obszarze OSI dla gminy Laskowa znalazły się również obszary o szczególnym znaczeniu dla rozwoju turystyki, w tym obszary, które w przyszłości mają potencjał stać się terenem o szczególnym rozwoju.

Rysunek 64. Obszary strategicznej interwencji OSI Gminy Laskowa.

11. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII, W TYM WYTYCZNE DO SPORZĄDZENIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH.

Strategia wskazując rozwój Gminy określa w jakich wymiarach funkcjonowania będzie dokonywana zmiana w wymiarze jakościowym lub ilościowym. Dotyczy to zarówno zadań podstawowych wykonywanych przez samorząd lokalny z racji obowiązków ustawowych, jak i innych sfer ważnych z punktu widzenia dalszego rozwoju gminy. Niezależnie od realizacji strategii konieczne jest utrzymanie działania gminy oraz ciągłe usprawnianie funkcjonowania urzędu.

Rysunek 65. System realizacji strategii.**Narzędzia**

Strategia jest dokumentem kierunkowym, dlatego wymagane jest przeniesienie jej zapisów na bardziej szczegółowe dokumenty o charakterze wykonawczym. W związku z tym cele operacyjne strategii będą realizowane przy pomocy programów, które zostaną przygotowane zgodnie z przyjętymi standardami. Programy rozwoju mogą dodatkowo pełnić funkcje dokumentów narzucanych obowiązkiem ustawowym.

Realizatorzy

Strategia Gminy Laskowa będzie realizowana przez wyznaczone Referaty Urzędu Gminy Laskowa we współpracy z partnerami wewnętrznymi i zewnętrznymi:

Partnerzy wewnętrzni:

- Referaty Urzędu Gminy,
- jednostki organizacyjne.

Partnerzy zewnętrzni:

- organizacje pozarządowe,
- instytucje kultury,
- podmioty lecznicze,
- przedsiębiorstwa.

Realizację strategii nadzoruje Wójt Gminy Laskowa przy wsparciu wskazanych osób.

Zasoby

Finansowanie realizacji strategii zakłada określenie budżetu i podzielenie go pomiędzy programy rozwoju, a następnie projekty wybierane w procedurze konkursowej. Strategia stanie się podstawą do określenia wieloletnich przedsięwzięć inwestycyjnych ujmowanych w Wieloletniej Prognozie Finansowej.

Komunikacja

Komunikacja wewnętrzna obejmować będzie pracowników Urzędu Gminy, jednostek organizacyjnych oraz partnerów. Celem komunikacji będzie wyjaśnianie czym jest strategia i jaką rolę odgrywa w procesie rozwoju gminy oraz upowszechnienie znajomości wizji, celów i kierunków strategii. Odbiorcami komunikacji zewnętrznej będą mieszkańcy i inne osoby oraz podmioty zainteresowane rozwojem Gminy. Jej celem będzie regularne informowanie opinii publicznej o celach strategii i postępach w ich realizacji. Wykorzystywanymi elementami do budowania komunikatów będzie raport z realizacji strategii. Sukcesem w zakresie komunikacji zewnętrznej będzie identyfikowanie przez mieszkańców celów i wartości płynących ze strategii rozwoju gminy.

12. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy wymaga znacznej puli środków finansowych. W grupie potencjalnych źródeł finansowania należy wskazać na środki z:

- budżetu gminy,
- budżetu państwa,
- Europejskiej Polityki Spójności,
- pochodzące z innych źródeł:
 - zagranicznych, w tym zwłaszcza środków dystrybuowanych przez Komisję Europejską;
 - krajowych,
- prywatne (budżety przedsiębiorstw).

Na obecnym etapie prac nad Strategią nie jest możliwe wskazanie precyzyjnej kwoty środków, które do roku 2027 będą angażowane na rzecz realizacji celów opisanych w tym dokumencie. Stan ten wynika nie tylko z trwających prac nad kształtem krajowej polityką rozwoju, ale również z toczących się w dalszym ciągu negocjacji Wieloletnich Ram Finansowych Unii Europejskiej na lata 2021-2027, w tym budżetu oraz zasad wdrażania Polityki Spójności.

Umowa Partnerstwa.

Umowa Partnerstwa (UP) jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich. UP stanowi punkt odniesienia do określania szczegółowej zawartości programów operacyjnych. Programy operacyjne precyzują specyficzne obszary wsparcia i instrumenty realizacji, z poszanowaniem zapisów UP. Wynegocjowana z Komisją Europejską (KE) UP oraz programy operacyjne stanowią podstawę do realizacji nowej perspektywy finansowej w Polsce.

W okresie programowania 2021-2027 w ramach PS możliwe będzie finansowanie przedsięwzięć ze środków EFRR, EFS+, FS. Obecnie trwają konsultacje społeczne.

Polityka Spójności na lata 2021-2027

4 stycznia 2020 roku Komisja Europejska opublikowała projekt utworzenia nowego instrumentu - Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST) – COM (2020) 22. Projekt tego rozporządzenia został dołączony do pakietu legislacyjnego polityki spójności. Tego samego dnia Komisja Europejska przedstawiła zmiany do projektu rozporządzenia ogólnego COM (2020) 23, uwzględniające powiązania wynikające z ustanowienia nowego Funduszu. Polityka spójności w dalszym ciągu będzie inwestować we wszystkich regionach i nadal będą istnieć 3 kategorie regionów (słabiej rozwinięte; w okresie przejściowym; lepiej rozwinięte).

Metoda przydziału funduszy nadal w dużej mierze opiera się na PKB na mieszkańca. Doszły nowe kryteria (bezrobocie młodzieży, niski poziom wykształcenia, zmiany klimatu i działania związane

z przyjmowaniem i integracją migrantów), aby lepiej odzwierciedlić sytuację w terenie. Regiony najbardziej oddalone nadal będą korzystać ze szczególnego wsparcia UE.

W ramach polityki spójności w dalszym ciągu wspierane będą oddolne strategie rozwoju i wzmacniana będzie pozycja władz lokalnych w zarządzaniu funduszami.

Pakiet projektów rozporządzeń dot. polityki spójności na okres perspektywy finansowej 2021-2027 został opublikowany przez Komisję Europejską - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny Plus, Fundusz Spójności i Europejski Fundusz Morski i Rybacki, a także Fundusz Azylu i Migracji, Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz.

Polska w okresie do 2027 r. może otrzymać 159 mld euro, z czego 124 mld euro dostępnych będzie w formie dotacji, a 34 mld euro w formie pożyczek.

Uchwalony budżet jest porównywalny z kwotami, które zostały zapisane na lata 2014-2020. Środki przewidziane wówczas na płatności sięgnęły 908 mld euro, z czego Polsce przypadło 105,8 mld euro.

Wieloletnie Ramy Finansowe z budżetem w wysokości 1 074 mld euro obejmą także instrument Next Generation EU. Środki z WRF będą przeznaczone na:

- wspólny rynek, innowacje i technologie cyfrowe – 132,7 mld euro,
- spójność, elastyczność i wartości – 377,8 mld euro,
- zasoby naturalne i środowisko – 356,4 mld euro,
- migrację i zarządzanie granicami – 22,7 mld euro,
- bezpieczeństwo i obronę – 13,2 mld euro,
- sąsiedztwo i świat – 98,4 mld euro,
- europejską administrację publiczną – 73,1 mld euro.

W ramach **Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Krakowie** obecnie funkcjonują następujące programy:

Program priorytetowy „Moja woda”.

Program skierowany jest do osób fizycznych będących właścicielami lub współwłaścicielami nieruchomości, na której znajduje się budynek mieszkalny jednorodzinny, z uwzględnieniem domów nowo budowanych z kompletnym systemem orynnowania dachu (uwaga: na dzień składania dokumentów rozliczeniowych wymagane będzie potwierdzenie uzyskania pozwolenia na użytkowanie). Finansowanie obejmuje zakup, montaż, budowę i uruchomienie instalacji, pozwalających na zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenie nieruchomości objętej przedsięwzięciem, takich jak:

- przewody odprowadzające wody opadowe zebrane z rynien, wpustów do zbiornika nadziemnego, podziemnego, otwartego lub zamkniętego, szczelnego lub infiltracyjnego,
- instalacja rozsączająca,
- zbiornik retencyjny szczelny lub infiltracyjny
 - zbiornik retencyjny nadziemny otwarty od 2 m³ pojemności,
 - zbiornik retencyjny nadziemny zamknięty od 1 m³ pojemności (w przypadku zbiorników o pojemności mniejszej niż 2 m³ wymagane jest aby w ramach dofinansowania zostały zakupione minimum 2 szt.),
 - zbiornik retencyjny podziemny zamknięty od 2 m³ pojemności,elementy do nawadniania lub innego wykorzystania zatrzymanej wody.

Dofinansowanie ma postać dotacji w wysokości do 80% kosztów kwalifikowanych, ale nie więcej niż 5 000 zł. Nabór wniosków ma charakter ciągły w okresie od 1 lipca 2020 r. do 31 maja 2024 r. lub do czasu rozdysponowania puli środków.

Okres kwalifikowalności kosztów od 01.06.2020 r. do 30.06.2024 r. ale zadanie nie może być zakończone przed datą złożenia wniosku.

Program Priorytetowy – Ochrona powierzchni ziemi – rekultywacja terenów zdegradowanych

Koszt kwalifikowany stanowią:

- roboty demontażowe i rozbiórkowe,
 - zbieranie, transport oraz odzysk lub unieszkodliwienie odpadów, w tym przeterminowanych środków ochrony roślin i ich opakowań, elementów budowlanych, zanieczyszczonej gleby i ziemi, tj. czynności polegające na usunięciu odpadów i gospodarowaniu nimi, w tym odpadów popożarowych,
 - przeprowadzenie działań naprawczych lub rekultywacji, w tym remediacji zdegradowanego terenu (oczyszczenie gleby, ziemi i wód gruntowych), ograniczenie możliwości rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w glebie, ziemi i wodzie, wprowadzenie roślinności, zalesienie, zadrzewienie,
 - rekultywacja polegająca na ukształtowaniu wierzchołki, wykonanie okrywy rekultywacyjnej, uporządkowanie gospodarki ociekami (rekultywacja techniczna),
 - rekultywacja biologiczna składowiska odpadów lub obiektów unieszkodliwiania odpadów (wprowadzenie roślinności),
 - instalacja do monitoringu (np. piezometri).
- Nie kwalifikuje się kosztów:
- zarządzania przedsięwzięciem,
 - dokumentacji,
 - nabycia nieruchomości,
 - budowy, rozbudowy lub modernizacji budynków oraz utwardzenia dróg i placów,
 - podatku VAT.

Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie

O dofinansowanie w postaci dotacji, na zakup:

1. wapna nawozowego odpowiadającego typom wapna nawozowego, określonego w załączniku nr 6 do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 8 września 2010 r. w sprawie sposobu pakowania nawozów mineralnych, umieszczania informacji o składnikach nawozowych na tych opakowaniach, sposobu badania nawozów mineralnych oraz typów wapna nawozowego (Dz. U. Nr 183, poz. 122);
2. środka wapnującego, o którym mowa w przepisach rozporządzenia (WE) nr 2003/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. w sprawie nawozów

mogą ubiegać się posiadacze użytków rolnych z terenu województwa małopolskiego, o pH gleby poniżej lub równej 5,5 i powierzchni nie przekraczającej 75 ha.

Kosztami kwalifikowanymi są wyłącznie koszty zakupu wapna nawozowego lub środka wapnującego z wyłączeniem kosztów transportu i rozsiewania.

Małopolska Infrastruktura Rekreacyjno – Sportowa – MIRS

Modernizacja infrastruktury rekreacyjno – sportowej, spełniającej rolę lokalnych stref aktywności fizycznej. Pomoc finansowa będzie obejmować ogólnodostępne, wielofunkcyjne, niekubaturowe obiekty sportowo-rekreacyjne na otwartym powietrzu, w szczególności obiekty umożliwiające masowe uprawianie sportu i rekreacji oraz integrację lokalnych społeczności. Finansowanie w ramach Programu obejmuje modernizację oświetlenia oraz założenie nowych bądź rewitalizację istniejących terenów zielonych.

Bank Ochrony Środowiska.

BOŚ udziela kredytów pod warunkiem prowadzenia prac zgodnie z wymogami prawa na podstawie umowy cywilnoprawnej określającej warunki dofinansowania podmiotom, które udokumentowały wymierny efekt ekologiczno-rzeczowy oraz posiadają zdolność do zaciągania zobowiązań finansowych, a także ustanowiono odpowiednie formy zabezpieczenia spłaty kredytu.

Projekty wybierane są w trybie indywidualnym lub trybie konkursowym. Tryb indywidualny wskazuje na projekty kluczowe przyjęte w wykazie indywidualnych projektów kluczowych dla poszczególnych Regionalnych Programów Operacyjnych. W trybie konkursowym możliwe są konkursy zamknięte lub otwarte. W ramach konkursów zamkniętych daty otwarcia i zamknięcia naboru wniosków (okres przyjmowania wniosków) zostają określone w ogłoszeniu o konkursie, a w konkursach otwartych nabór

wniosek i ich ocena prowadzone są w sposób ciągły, do wyczerpania określonego limitu środków lub zamknięcia konkursu uzasadnionej odpowiednią decyzją.

Lista wydatków kwalifikowanych w ramach działań jest określona w dokumentach Regionalnych Programów Operacyjnych, Uszczegółowienie/ Szczegółowy opis RPO są zgodne z wytycznymi i podręcznikami dotyczącymi kwalifikowania wydatków.

13. WYKORZYSTANE MATERIAŁY, LITERATURA.

1. Strategia Rozwoju Gminy Laskowa na lata 2014-2020.
2. Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.
3. Dane pozyskane z Urzędu Gminy Laskowa.
4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Laskowa.
5. Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Laskowa.
6. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Laskowa.
7. Bank Danych Regionalnych GUS
8. Rejestr Form Ochrony Przyrody RDOŚ Kraków.